

การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมรงค์การปฏิรูปที่ดิน
ที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

นางสาวรัฐวรรณ เสงส์หาพันธ์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2559

**Evaluation of Knowledge Development and Sustainable and
Equity Land Reform Campaign Project**

Miss Rattawan Hengseehaphan

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Public Administration
School of Management Science
Sukhothai Thammathirat Open University

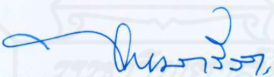
2016

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมรงค์ การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม
ชื่อและนามสกุล	นางสาวรัฐวรรณ เฮงสีหาพันธ์
แขนงวิชา	บริหารรัฐกิจ
สาขาวิชา	วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.ลักษณา ศิริวรรณ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2560

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.ลักษณา ศิริวรรณ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ปภาวดี มนตรีวัต)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นราธิป ศิริราม)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ

ชื่อการศึกษา คั่นคว้ออิสระ การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืน และเป็นธรรม

ผู้ศึกษา นางสาวรัฐวรรณ เสงส์หาพันธ์ รหัสนักศึกษา 2543000620 **ปริญญา** รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.ลักขณา ศิริวรรณ **ปีการศึกษา** 2559

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม และ (2) ศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูล คือ 1) กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ 2) กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม โดยคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 14 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า (1) ผลการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ด้านบริบท ได้แก่ ความเป็นมาหรือความจำเป็นของโครงการมีความสอดคล้องกับปัญหาเรื่องที่ดิน วัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม พื้นที่ดำเนินการมีความเหมาะสม ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ งบประมาณ ความรู้และทักษะของบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ การจัดการ มีความเพียงพอในการดำเนินงาน โครงการ ส่วนระยะเวลาไม่เพียงพอในการดำเนินงาน ด้านกระบวนการ ได้แก่ การวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการ การประมวลผลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ และดำเนินการศึกษาในพื้นที่ การเชิญนักวิจัยและผู้รู้มาให้ความคิดเห็น การจัดกิจกรรมรณรงค์เป็นไปตามแผนปฏิบัติการ ด้านผลผลิต เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ได้แก่ ข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่ยั่งยืนและเป็นธรรม แนวทางรูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และไม่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ได้แก่ รูปแบบการพัฒนารฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ การรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดินและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดิน และ (2) ปัญหาการดำเนินงานโครงการ คือ ระยะเวลาดำเนินโครงการสั้นแต่กิจกรรมในโครงการมีจำนวนมาก แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการ คือ การแบ่งระยะเวลาการดำเนินการออกเป็นระยะตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและสามารถดำเนินการได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

คำสำคัญ การประเมินผลโครงการ การพัฒนาองค์ความรู้ การปฏิรูปที่ดิน

Independent Study title: Evaluation of Knowledge Development and Sustainable and Equity Land Reform Campaign Project

Author: Miss Ratthawan Hengseehaphan; **ID:** 2543000620; **Degree:** Master of Public Administration;

Independent Study advisor: Dr.Laksana Siriwan; **Academic year:** 2016

Abstract

The objectives of this research were: (1) to evaluate the knowledge development and sustainable and equity land reform campaign project; and (2) to study problems and development approaches for the knowledge development and sustainable and equity land reform campaign project.

This study was a qualitative research. Key informants were 14 persons including; 1) the land management, environment and water resource database reform sub-committee, 2) the main responsible staff of the knowledge development and sustainable and equity land reform campaign project. The sampling method was purposive. Research tools were a structured questionnaire and data analysis method employed content analysis.

The finding found that: (1) the evaluation results of the knowledge development and sustainable and equity land reform campaign project showed as follows; the contexts in terms of project background or the significance of project aligned with land inequality problems. The objectives of the project conformed to the resolution no.1 of the 1st National Health Assembly in 2011 which identified equity land and resources management. Implemented areas were appropriate. Input in terms of budget allocation, personnel's knowledge and skills, materials, administration were sufficient except the period of work implementation. Process in terms of timeframe for data collection and implementation, data processing and field studying, researcher and experts inviting to give opinions toward the project, campaign activities were planned accordingly. Outputs were done according to the plan laid such as; data of plan structure that led to an inequality of sustainable land management, model and mechanisms for sustainable and equity land reform development at locally and nationally level. Outputs that were not done according to the plan laid such as; database on land, natural resources and environment management and practical suggestions, public campaign to boost awareness on land problems and participation to drive on land reform issues; and (2) problem of project implementation was the duration was too short for plenty of activities. Therefore, a guideline to develop the project was to divide the duration of implementation into phases according to the project objectives for the alignment and succeed the ultimate goals.

Keywords: Project Evaluation, Knowledge Development, Land Reform

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากอาจารย์ ดร.ลักษณา ศิริวรรณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนวทางคำแนะนำ และติดตามการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จ เรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านอาจารย์ในฐานะที่เป็นอาจารย์ ที่ปรึกษาเป็นอย่างยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณ ดร.วณิ ปิ่นประทีป คุณพัชรา อุบลสวัสดิ์ และคุณสุทธิพงษ์ วสุโสภานพต ตลอดจนคณะผู้บริหารสำนักงานปฏิรูป สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ทุกท่าน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโครงการพัฒนาองค์ความรู้และแผนรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมที่กรุณาให้สัมภาษณ์และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์รวมถึง ดร.ทนงศรี ภูริศรี ที่คอยให้ คำปรึกษาที่ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์วิชาเอกรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ ให้การ สนับสนุน ช่วยเหลือ เสียสละเวลา และให้กำลังใจตลอดมาอันส่งผลให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำเร็จลุล่วง ได้ด้วยดี

รัฐวรรณ เสงสีหาพันธ์

ตุลาคม 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการ	7
แนวคิดกับการประเมินผล CIPP model	25
โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม.....	29
สำนักงานปฏิรูป	33
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	39
บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา	46
รูปแบบการศึกษา	46
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	46
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	47
การเก็บรวบรวมข้อมูล	48
การวิเคราะห์ข้อมูล	49
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	50
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	50

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และ รณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม	52
ตอนที่ 3 ข้อมูลปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนา องค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม	84
บทที่ 5 สรุปการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	97
สรุปการศึกษา	97
อภิปรายผล	103
ข้อเสนอแนะ	107
บรรณานุกรม	109
ภาคผนวก	112
ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการศึกษา	113
ข หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย	115
ค แบบสอบถาม	119
ประวัติผู้ศึกษา	131

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลทั่วไปลักษณะส่วนบุคคล ...	50
ตารางที่ 4.2 ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้ และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม.....	93

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการศึกษา.....	3
ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจ ในการประเมินแบบ CIPP Model	29

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐานชีวิตและปัจจัยการผลิตที่สำคัญสำหรับทุกคน แต่โครงสร้างการจัดการที่ดินของประเทศไทย ซึ่งปล่อยให้รัฐและอำนาจทางทุนเข้าถือครองที่ดินอย่างไม่จำกัดได้สร้างความไม่เป็นธรรมให้แก่สังคม ขณะที่ประชาชนจำนวนมากต้องสูญเสียที่ดินซึ่งเคยถือครองหรือทำมาหากินมานาน แต่กลับมีที่ดินที่ปล่อยให้ทิ้งร้างว่างเปล่าจำนวนมาก มีการเก็งกำไรที่ดินจนมีราคาแพงทำให้ประชาชนเข้าถึงได้ยาก ไม่คุ้มกับการลงทุนทำการเกษตร มีปัญหาการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสมกับระบบนิเวศ มีการประกาศเขตป่าอนุรักษ์และพื้นที่สาธารณะโดยไม่คำนึงถึงความมีอยู่ของชุมชนท้องถิ่นซึ่งอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว มาเป็นเวลาช้านาน ส่งผลให้เกษตรกรทำกินอยู่ในพื้นที่ซ้อนทับอย่างผิดกฎหมาย ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและอาญาในข้อหาบุกรุกที่ดินของรัฐและของเอกชน เกษตรกรต้องประสบกับความทุกข์ยากทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งถูกจำกัดในเรื่องการพัฒนา ซึ่งสร้างความอ่อนแอแก่สังคมการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศชาติโดยรวม

จากสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำและขาดความเป็นธรรมในการจัดการใช้ที่ดินของประเทศไทยส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่างประชาชนกับรัฐ และการกระจายการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะการขาดโอกาสของประชาชนในการถือครองที่ดินและที่อยู่อาศัยและความยากลำบากที่ประสบเมื่อถูกจับกุมดำเนินคดีกรณีเข้าทำกินและอยู่อาศัยในที่ดินของรัฐ จึงได้มีข้อเสนอเชิงนโยบายเรื่องการปฏิรูปที่ดินเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิรูป พ.ศ.2553 ได้ระบุให้สำนักงานปฏิรูป (สปร.) อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11 (8) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2535 นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงกำหนด “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิรูป พ.ศ.2553” เพื่อให้การดำเนินการขับเคลื่อนการปฏิรูประบบและโครงสร้างต่างๆ ในประเทศไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาคประชาชนและชุมชน ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ และภาครัฐ ที่มุ่งไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย เสริมสร้างสมรรถนะ และพลังปัจจัย ที่จะช่วยขับเคลื่อนสังคมไทยให้มี

ความเข้มแข็ง อยู่เย็นเป็นสุข มีศักดิ์ศรี และความเป็นธรรม อันจะนำไปสู่ความสมานฉันท์สันติสุข และความเจริญมั่นคงในชาติบ้านเมือง และได้ดำเนินการจัดประชุมสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 24-25 มีนาคม 2554 ซึ่งที่ประชุมได้มีมติ เรื่องการปฏิรูปการจัดสรรทรัพยากรที่ดิน อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

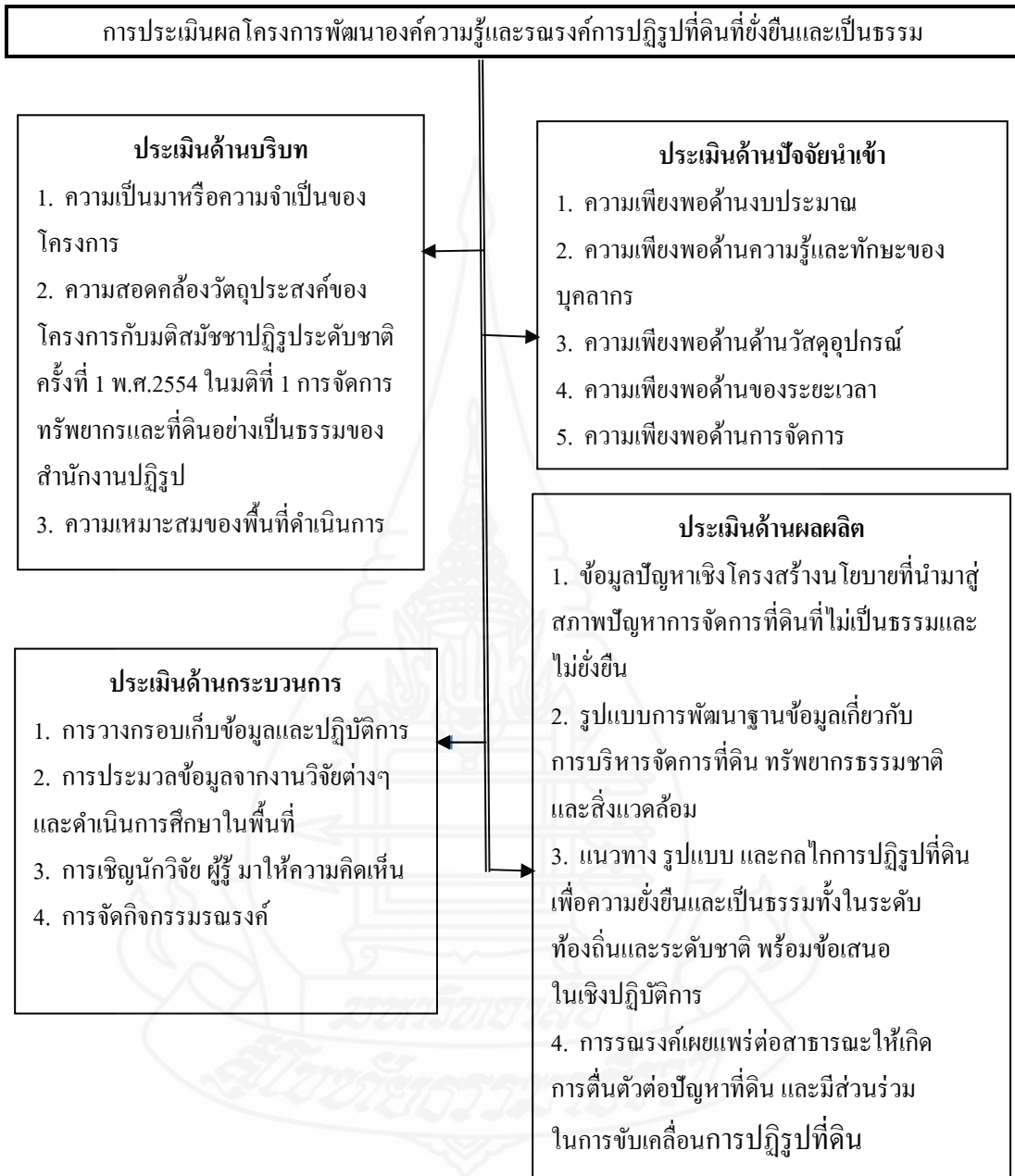
จากมติสมัชชาปฏิรูปแห่งชาติดังกล่าว สำนักงานปฏิรูป (สปร.) มีหน้าที่ในการติดตาม สถานการณ์ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลต่างๆ รวมทั้งการประสานกับหน่วยงาน องค์กรทุกภาคส่วน และสาธารณชนเพื่อร่วมขับเคลื่อนการปฏิรูป จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่ สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน โดยศึกษารูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูล เกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวทาง รูปแบบ และกลไก การปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมข้อเสนอในเชิงปฏิบัติการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน ซึ่งผู้ศึกษาได้ปฏิบัติงาน ในสำนักงานปฏิรูป ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจโดยได้นำแนวคิดตัวแบบซีบีพี (CIPP model) ของ Danial. L. Stufflebeam มาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อประเมินผลโครงการได้ บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ตลอดจนศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและแนวทางพัฒนา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการ ทางปฏิบัติ และสำหรับประชาชนโดยรวมต่อไป

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

2.1 เพื่อประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

3. กรอบแนวคิดการศึกษา

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการศึกษา

4. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้แบ่งขอบเขตการศึกษาออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม โดยใช้ตัวแบบซิปปี้ (CIPP model) ของ Danial. L. Stufflebeam ประกอบด้วย ด้านบริบท (context) ปัจจัยนำเข้า (input) ด้านกระบวนการ (process) ด้านผลผลิต (product) รวมถึงปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน

4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย

1) กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและน้ำ จำนวน 24 คน คือ ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนเครือข่ายภาครัฐ ตัวแทนเครือข่ายภาควิชาการ ตัวแทนเครือข่ายภาคประชาสังคม ผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูป หัวหน้าแผนงานสนับสนุนการขับเคลื่อนการปฏิรูป และตัวแทนเครือข่ายปฏิรูปที่ดิน

2) กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน

4.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 14 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) จากประชากรข้างต้น ซึ่งเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ประกอบถึงข้อจำกัดเกี่ยวกับภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของประชากรในแต่ละกลุ่ม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จึงทำให้ไม่สามารถศึกษาวิจัยจากประชากรทั้งหมดโดยตรงได้ โดยจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

1) กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและน้ำ จำนวน 7 คน ได้แก่ ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนเครือข่ายภาควิชาการ ตัวแทนเครือข่ายภาคประชาสังคม ผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูป หัวหน้าแผนงานสนับสนุนการขับเคลื่อนการปฏิรูป ตัวแทนเครือข่ายปฏิรูปที่ดิน เหตุผลที่เลือกเจาะจงกลุ่มนี้เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและคณะทำงานย่อยที่ได้รับมอบหมายจากคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำในการดำเนินงานติดตามการดำเนินงานขับเคลื่อน

2) *กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน* โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์ การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน เป็นการศึกษาประชากรทั้งหมด เหตุผลที่เลือก เจาะจงกลุ่มนี้เนื่องจากเป็นคณะทำงานที่ดำเนินกิจกรรมในโครงการ

4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะพื้นที่สำนักงานคณะกรรมการ สุขภาพแห่งชาติ จังหวัดนนทบุรี

4.4 ขอบเขตด้านเวลา เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ระหว่างเดือนเมษายน 2556 ถึง สิงหาคม 2556

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดคตินิยมศัพท์เฉพาะตามกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

5.1 โครงการ หมายถึง โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืน และเป็นธรรม

5.2 การปฏิรูปที่ดิน หมายถึง การกระจายสิทธิการถือครองผ่านการออกแบบ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การสร้างระบบการบริหารและจัดสรรที่ดิน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการใช้ที่ดิน อย่างมีประสิทธิภาพเป็นธรรมและยั่งยืน

5.3 การประเมินผลโครงการ หมายถึง เป็นกระบวนการที่ใช้เป็นแนวทางในการ ตัดสินใจของผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบโครงการได้ทราบว่า โครงการที่จัดทำขึ้นบรรลุวัตถุประสงค์ ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาโครงการหรือยกเลิกโครงการ การศึกษา ครั้งนี้ คือ การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม เป็นการประเมินผลใน 4 ด้าน คือ ด้านบริบท (context) ปัจจัยนำเข้า (input) ด้านกระบวนการ (process) ด้านผลผลิต (product) ซึ่งการประเมินแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

5.3.1 ด้านบริบทหรือสถานะแวดล้อมต่างๆ ประกอบด้วย ความเป็นมาหรือความ จำเป็นของโครงการ ความสอดคล้องวัตถุประสงค์ของโครงการกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม และความเหมาะสมของ พื้นที่ดำเนินการ

5.3.2 ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย ความเพียงพอด้านงบประมาณ ความเพียงพอด้านความรู้และทักษะของบุคลากร ความเพียงพอด้านวัสดุอุปกรณ์ ความเพียงพอของระยะเวลา และความเพียงพอด้านการจัดการ

5.3.3 กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย การวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการประมวลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ และดำเนินการศึกษาในพื้นที่ การเชิญนักวิจัย ผู้รู้ มาให้ความคิดเห็น และการจัดกิจกรรมรณรงค์

5.3.4 ด้านผลผลิต ประกอบด้วย ผลการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืน และเป็นธรรม โดยในนี้ ได้แก่ ข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวทางรูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมข้อเสนอในเชิงปฏิบัติการ และการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดิน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทราบผลการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืน และเป็นธรรม เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว ได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายอย่างน้อยเพียงใด ผลจากการประเมินซึ่งจะเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารนำไปประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการต่อไป

6.2 ทราบปัญหาการดำเนินการโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม และนำผลที่ได้จากการศึกษาไปกำหนดแนวทางการพัฒนานำมาปรับใช้กับโครงการอื่นๆ ต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสาร งานวิชาการ บทความ ที่ประกอบไปด้วยแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาในเรื่อง การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม โดยมีหัวข้อที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการ
2. ตัวแบบประเมินผลซิปป์ (CIPP model)
3. โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม
4. สำนักงานปฏิรูป
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการ

1.1 ความหมายของการประเมินผลโครงการ

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการประเมินผลโครงการ โดยจะนำเสนอดังต่อไปนี้

พิชิต ฤทธิรัฐ (2555: 71) การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการเชิงระบบ เพื่อการตรวจสอบหรือชี้บ่งถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ปรับปรุงและพัฒนาโครงการ

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2554: 2) ได้กล่าวว่า การประเมินผลโครงการ หมายถึง กระบวนการศึกษาแสวงหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่างๆที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอะไร และบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่ มีผลกระทบในแง่บวกต่างๆอย่างไรเกิดขึ้นจากโครงการบ้าง

เชาว์ อินโย (2553: 4) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าโดยการค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆจากชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบมาประกอบการตัดสินใจ ตีค่าผลการดำเนินการนั้นว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการ

พิสนุ พองศรี (2553: 68) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการรวมว่า เป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการในระยะใดระยะหนึ่งหรือทุกระยะ โดยนำสารสนเทศจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อตัดสินใจจัดทำโครงการ ทดลองหรือนำร่องปรับเปลี่ยน ระวัง ปรับปรุง ขยายผล หรือยกเลิกโครงการนั่นเอง

Stufflebeam (1990: 159 อ้างถึงใน สุวิมล ติรกานันท์, 2550: 1) กล่าวถึงการประเมินว่าเป็นกระบวนการบรรยาย เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินการ และผลกระทบ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการตัดสินใจ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของโครงการ

สมคิด พรหมจ้อย (2550: 37) ได้กล่าวว่า การประเมินโครงการ เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงาน ตลอดจนการพิจารณาถึงผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือแผนงานนั้น ว่ามีมากน้อยเพียงใด

จากความหมายของการประเมินผลโครงการที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การประเมินผลโครงการ หมายถึง กระบวนการศึกษาแสวงหาความรู้ความเข้าใจการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ของโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์และขั้นตอนต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ในแผนหรือไม่ มีผลกระทบ ปัญหา และอุปสรรคอะไรบ้าง รวมทั้งมีเหตุผลจากปัจจัยภายนอกหรือภายในของแผนอย่างไร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการปรับปรุงและพัฒนาโครงการหรือยกเลิกโครงการนั่นเอง

1.2 ความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินผล

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2551: 93-95) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินผลไว้ ดังนี้

1) การประเมินเป็นเครื่องมือของการรับรองคุณภาพในการให้บริการ ถึงแม้จะไม่สามารถประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของการดำเนินงานได้ แต่ก็สามารถรับรองคุณภาพได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นที่ยอมรับ และเป็นที่น่าเชื่อถือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากประชาชนทั่วไปด้วย

2) การประเมินช่วยให้ผู้สนับสนุนด้านเงินทุนได้รับทราบปัญหา หรืออุปสรรค ในการดำเนินโครงการ โดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินงานที่จัดขึ้นเพื่อการกุศล เช่น โครงการอาหารกลางวันสำหรับเด็กนักเรียนที่ด้อยโอกาส จากการประเมินโครงการดังกล่าว ย่อมทำให้ทราบว่า ทูตที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการนี้มี จำนวนเพียงพอหรือไม่ เด็กนักเรียนที่เข้ารับบริการจากโครงการประเภทนี้มีความรู้สึกพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจในด้านใด ทั้งนี้เพื่อจะได้หาทางปรับปรุง หรือแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3) การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานที่ต้องพิจารณาจัดสรรเงินทุนเพื่อให้การสนับสนุนโครงการ เช่น สำนัก งบประมาณแผ่นดิน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าก่อนที่จะมีการอนุมัติงบประมาณให้แก่โครงการใดๆ ทาง สำนักงบประมาณแผ่นดินก็มักจะขอข้อมูลสารสนเทศที่เป็นผลการประเมินจากหน่วยงานที่จัดทำ โครงการเหล่านั้นไปประกอบการพิจารณาด้วยเสมอ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ ลดคำวิพากษ์วิจารณ์ และสอดคล้องกับความต้องการที่เป็นจริง

4) การประเมินช่วยให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง โดยสามารถจะทราบได้ว่า โครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อช่วยลดปัญหาการไม่รู้ ว่าจะทำอะไรก่อนหลัง และลดความกดดันจากอำนาจทางการเมือง การที่รัฐมีเงินทุนสนับสนุน จำกัด จึงจำเป็นที่จะต้องประเมินสิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบและครบทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดข้อมูลเชิง ประจักษ์ที่น่าเชื่อถือ

5) การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลป้อนกลับ ข้อมูลประเภทนี้ทำให้ทราบถึง ข้อจำกัดและปัญหาต่างๆ ในการปฏิบัติงาน อันจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงโครงการ

6) การประเมินช่วยให้ทราบถึงผลผลิต ทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึง ประสงค์ควบคู่กัน ถึงแม้การดำเนินงานต่างๆ ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่พึงประสงค์ เป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงแล้ว ก็อาจจะมีผลผลิตบางส่วนที่ไม่พึงประสงค์เกิดตามมาด้วย ด้วย เหตุนี้สคริฟเวน (Scriven, 1967) จึงได้เสนอเทคนิคการประเมินแบบไม่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น “วิธีการประเมินแบบอิสระ” ขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สามารถใช้ประเมินในสิ่งที่ เกิดขึ้นจริง รวมทั้งผลกระทบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมจากการดำเนินงาน

1.3 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล

การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินผล มีหลักการแนวคิดและวิธีการที่คล้าย กับการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนทุกอย่าง โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินผลนี้ จะต้องอ้างอิงอยู่กับวัตถุประสงค์ของแผนหรือโครงการเป็นสำคัญ เนื่องจากการประเมินผลเป็นการ ตรวจสอบแผน หรือตรวจสอบสมมติฐานของแผนว่า เมื่อผ่านการปฏิบัติมาแล้วเกิดผลตามที่ต้องการ

การมากน้อยแค่ไหน และมีการปฏิบัติตามที่วางแผนไว้ประการใดหรือไม่ เพราะเหตุใด ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ประเมินจะต้องรู้และเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมาย มาตรฐาน กระบวนการ และวิธีการปฏิบัติงาน รวมถึงทรัพยากรต่างๆของแผนเป็นอย่างดี ซึ่ง สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2547: 6) ได้อธิบายไว้ว่า โดยทั่วไปวัตถุประสงค์ของการประเมินผล คือ การวัดผลของโครงการโดยเปรียบเทียบผลที่เกิดจากโครงการกับเป้าหมาย (target) ที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการและการปรับปรุงโครงการในอนาคต ซึ่งการประเมินผลมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) การวัดผล (effects) หมายถึง ระเบียบวิธีที่ใช้ 2) ผล ซึ่งหมายถึง ผลลัพธ์ (outcomes) ของโครงการมากกว่าประสิทธิภาพ ความซื่อสัตย์ ขวัญ หรือการยึดมั่นตามมาตรฐาน และกฎระเบียบ 3) การเปรียบเทียบผลกับเป้าหมาย เพื่อตัดสินใจว่าการดำเนินงานเป็นไปได้ด้วยดีหรือไม่อย่างไร และ 4) การประเมินผลที่มีผลต่อการตัดสินใจและการปรับปรุงโครงการในอนาคต

นอกจากนี้ แอนเดอร์สัน และบอล (Anderson, S.B. and Ball, S. 1978: 14-35 อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธ์, 2540: 18-20) กล่าวว่าวัตถุประสงค์ของการประเมินผลโครงการ คือ ความต้องการเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการที่กำหนดได้อย่างชัดเจนเฉพาะเจาะจง สามารถตรวจสอบได้ ตลอดจนมีความเป็นไปได้ในความต้องการจากการทำการประเมินผลนั้น ซึ่งมี 6 ประการ คือ

1. เพื่อช่วยในการตัดสินใจนำโครงการไปใช้ ซึ่งได้แก่การประเมินว่า โครงการที่จัดทำขึ้นนั้น มีความจำเป็นมากน้อยหรือมีความสมเหตุสมผลหรือไม่ มีความเป็นไปได้หรือคุ้มค่ากับเงินทุนค่าใช้จ่ายต่างๆเพียงไร โครงการเป็นที่ต้องการสำหรับกลุ่มเป้าหมาย หรือจะได้รับการสนับสนุนแค่ไหน รวมทั้งขนาดและขอบเขตการนำโครงการไปใช้กว้างหรือแคบ ข้อมูลจากการประเมินจะช่วยในการนำมาประมวลสรุปตัดสินใจสำหรับผู้บริหาร หรือแหล่งทุนที่จะตัดสินใจอนุมัติการนำโครงการดังกล่าวไปดำเนินการใช้ต่อไป

2. เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการโดยต่อเนื่องต่อไป หรือการขยายโครงการ และการรองรับโครงการ ซึ่งได้แก่ การประเมินภายหลังจากโครงการได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว (ตามระยะเวลาที่กำหนด) เป็นการประเมินเพื่อจะรู้ว่าโครงการดังกล่าวยังมีความจำเป็นต้องจัดให้มีอยู่อีกต่อไปหรือไม่ ผลที่ได้จากการดำเนินโครงการได้รับผลตอบแทนคุ้มค่ากับทุนที่สูญเสียไปหรือไม่ และโครงการที่ดำเนินการไปนั้นก่อให้เกิดผลข้างเคียงทั้งทางบวกและทางลบหรือไม่

3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินเมื่อโครงการได้มีการดำเนินการใช้ระยะหนึ่ง หรือเป็นการประเมินในช่วงการดำเนินโครงการ ทั้งนี้ จะทำการประเมินเพื่อที่จะปรับปรุงส่วนต่างๆ ของโครงการ

4. เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการให้ความสนับสนุนโครงการจากแหล่งต่างๆ ซึ่งได้แก่ การพิจารณาความสนับสนุนโครงการสาธารณะ การเมือง แหล่งเงินทุน รวมทั้งนักวิชาชีพอื่นๆ โดยต้องการรู้ว่าแหล่งดังกล่าวนี้มีแหล่งใดบ้างให้การสนับสนุนโครงการอย่างแท้จริง เมื่อมีการดำเนินโครงการอยู่ขณะนั้นๆ

5. เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการขัดขวางต่อต้านโครงการจากแหล่งต่างๆ ในการดำเนินการใดๆ ก็ตาม บางครั้งโครงการดังกล่าวนี้ จะได้รับการขัดขวางต่อต้านทำให้การดำเนินโครงการไม่อาจเป็นไปได้โดยสะดวก ดังนั้นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อพิจารณาว่าแหล่งใดบ้างที่ขัดขวางโครงการจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อจะได้หาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงให้ดำเนินการไปได้ด้วยดี

6. เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการพื้นฐานด้านต่างๆ ซึ่งหมายถึง การได้รับความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานอื่นที่นอกเหนือจากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการที่กำลังประเมิน แต่ทว่ามิผลต่อโครงการ ได้แก่ พื้นฐานทางการศึกษา ด้านจิตวิทยา ด้านสังคมศึกษา และด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

สมคิด พรหมจ้อย (2552: 83-84) ได้กล่าวว่า ในการดำเนินตามนโยบายหรือโครงการใดจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนเป็นลักษณะของวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นส่วนที่จะบอกว่า “จะประเมินอะไร” หรือ “ต้องการประเมินอะไร” ต้องการตรวจสอบอะไร หรือ ตรวจสอบว่า ผลลัพธ์ที่โครงการนั้นๆ คาดหวังได้เกิดขึ้นหรือเป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่ ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินต้องกระชับ ตรวจสอบได้ วัดได้ โดยที่มาของวัตถุประสงค์ในการประเมิน อาจเกิดจากความอยากรู้อยากเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ หรือเกิดจากแนวคิดที่มีผู้เสนอไว้ในลักษณะของรูปแบบการประเมิน หรือเกิดจากความต้องการใช้ข้อมูลของผู้เกี่ยวข้องโครงการ

สรุปวัตถุประสงค์ของการประเมินได้ว่า การประเมินผลเป็นการตรวจสอบ หรือตรวจสอบสมมติฐานของแผนว่า เมื่อผ่านการปฏิบัติมาแล้วเกิดผลตามที่ต้องการมากน้อยแค่ไหน และมีการปฏิบัติตามที่วางแผนไว้หรือไม่ กระบวนการดำเนินการมีผลสัมฤทธิ์ หรือมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรมีแนวทางปรับปรุงแก้ไขอย่างไร อีกทั้งช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการโดยต่อเนื่องต่อไป หรือการขยายโครงการ และการรองรับโครงการ ซึ่งจากการทบทวนวัตถุประสงค์ของการประเมินจะนำไปใช้ในการวิจัย คือ ทำให้สามารถกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนของการวิจัยได้ และรู้วิธีทางต่างๆ ว่าควรศึกษาอะไรบ้าง ซึ่งเป็นประโยชน์ในการสร้างกรอบการวิจัย รวมถึงการออกแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เพื่อสุดท้ายแล้วจะทำให้ทราบว่าโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร

1.4 ประเภทของการประเมินผล

การประเมินผลโครงการมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกประเภท ดังนี้

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2555: 77-80) ได้จำแนกประเภทของการประเมินโครงการ 5 เกณฑ์ ดังนี้

1. การจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน ได้แบ่งการประเมินเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 การประเมินความก้าวหน้า (formative evaluation) เป็นการประเมินขณะที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ โดยมุ่งตรวจสอบ ควบคุม กำกับดูแลการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของแผนการดำเนินงาน ตลอดจนการศึกษาความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค และข้อบกพร่องต่างๆ ในระหว่างการดำเนินโครงการ เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน

1.2 การประเมินผลสรุปรวม (summative evaluation) หรือการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ เป็นการประเมินผลหลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้ว เพื่อมุ่งตรวจสอบว่าโครงการประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายตามที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลการประเมินจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจว่า ควรยุติโครงการหรือดำเนินโครงการต่อไป โดยอาจปรับโครงการในช่วงต่อไป

2. การจำแนกตามหลักที่ยึดในการประเมิน ได้แบ่งการประเมินเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การประเมินแบบอิงวัตถุประสงค์/เป้าหมายของโครงการ (goal based evaluation) เป็นการประเมินที่ตัดสินคุณค่าของโครงการ โดยการเปรียบเทียบผลของโครงการกับผลที่คาดหวังตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการ

2.2 การประเมินแบบไม่อิงวัตถุประสงค์/เป้าหมายของโครงการ (goal free evaluation) เป็นการประเมินที่ไม่จำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการประเมินให้สอดคล้องกับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของโครงการ กล่าวคือ การตัดสินคุณค่าของโครงการควรเน้นที่การตีค่าของผลที่เกิดขึ้นทั้งหมดจากโครงการ (actual outcomes) ซึ่งประกอบด้วยประเมินผลที่คาดหวังตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของโครงการและผลที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยมีได้คาดหวังไว้

3. จำแนกตามลำดับเวลาของการดำเนินโครงการ แบ่งการประเมินเป็น 3 ประเภท คือ

3.1 การประเมินก่อนการดำเนินโครงการ (intrinsic evaluation) หรือการประเมินก่อนนำโครงการไปปฏิบัติ เป็นการประเมินที่อยู่ในขั้นตอนของการวางแผนโครงการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ก่อนลงมือดำเนินการจัดทำโครงการ ซึ่งอาจทำได้ 2 ลักษณะ คือ

3.1.1 การศึกษาความเหมาะสมของโครงการ โดยการพิจารณาปัญหาและความจำเป็นในการจัดทำโครงการ อาจใช้เทคนิคของการประเมินความต้องการจำเป็น (needs assessment) หรืออาจจะใช้เทคนิคของการศึกษาความเป็นไปได้ (feasibility study) ซึ่งเป็นการพิจารณาสภาพความพร้อมของการจัดทำโครงการในด้านต่างๆ ที่จะทำให้มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง

3.1.2 การวิเคราะห์โครงการหรือการประเมินร่างโครงการ (project appraisal) เป็นการพิจารณาเอกสารโครงการเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของสิ่งที่กำหนด ความสอดคล้องระหว่างหัวข้อต่างๆ ตั้งแต่หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินการ ฯลฯ เพื่อให้โครงการที่เสนอมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.2 การประเมินระหว่างการดำเนินโครงการ (on going evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาความก้าวหน้าของโครงการเป็นช่วงๆ (formative evaluation) และเพื่อดูว่าการดำเนินโครงการได้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไร ข้อมูลสารสนเทศที่ได้จะนำมาใช้ปรับปรุงการดำเนินโครงการ

3.3 การประเมินหลังการดำเนินโครงการ (pay-off evaluation) เป็นการประเมินเมื่อการดำเนินโครงการเสร็จสิ้นแล้ว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบว่า ผลการดำเนินโครงการได้รับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ตลอดจนการติดตามตรวจสอบผลกระทบหรือผลข้างเคียงว่า มีอะไรเกิดขึ้นตามมาอีกบ้าง ถ้ากล่าวโดยสรุป การประเมินหลังการดำเนินโครงการมีจุดเน้น ดังนี้

3.3.1 เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้น (outcome) และผลกระทบ (impact) ของโครงการ

3.3.2 เป็นการประเมินผลสรุปรวมของโครงการทั้งหมด (summative evaluation) คือ การประเมินตั้งแต่การวางแผนปฏิบัติงาน ค่าใช้จ่าย และผลผลิตของโครงการ

4. การจำแนกตามสิ่งที่ถูกประเมิน ได้แบ่งการประเมินเป็น 4 ประเภท คือ

4.1 การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม (context evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับนโยบาย เป้าหมาย สภาพเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาและความต้องการของบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวกับโครงการว่า มีความสอดคล้องเอื้อต่อการจัดทำโครงการหรือไม่ ตลอดจนความเป็นไปได้และข้อจำกัดต่างๆ ในการดำเนินโครงการ

4.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (input evaluation) เป็นการประเมินความพร้อมทั้งในเชิงคุณภาพและความพอเพียงของทรัพยากรต่างๆ ก่อนเริ่มโครงการว่า มีทรัพยากรพร้อมที่จะดำเนินโครงการได้หรือไม่ สารสนเทศที่ได้นำมาใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีดำเนินโครงการและวิธีการใช้ทรัพยากรต่างๆ ให้เหมาะสมเพื่อให้การดำเนินโครงการสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4.3 การประเมินกระบวนการ (process evaluation) เป็นการประเมินขณะดำเนินงานเพื่อประเมินความก้าวหน้าของโครงการ และศึกษาปัญหา อุปสรรคในการดำเนินโครงการ สารสนเทศที่ได้นำมาใช้ในการตัดสินใจเพื่อการปรับปรุงการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพ

4.4 การประเมินผลผลิตหรือผลงาน (product evaluation) เป็นการประเมินหลังจากการดำเนินโครงการสิ้นสุดแล้ว ประกอบด้วยการประเมินผลลัพธ์ (output evaluation) โดยพิจารณาจากปริมาณและคุณภาพของผลผลิตเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการ และการประเมินผลกระทบ (impact evaluation) โดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของแผนงานหรือองค์การ สารสนเทศที่ได้นำมาใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของผลผลิตของโครงการทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อการตัดสินใจว่า ควรจะคงไว้ ปรับขยายหรือล้มเลิกโครงการ

5. การจำแนกตามผู้ประเมิน แบ่งการประเมินเป็น 2 ประเภท คือ

5.1 การประเมินโดยผู้ประเมินภายใน (internal evaluation) เป็นการประเมินโดยบุคลากรที่ปฏิบัติงานภายในองค์การ หรือผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวกับสิ่งที่มุ่งประเมิน เช่น การประเมินโครงการ โดยให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องหรือผู้รับผิดชอบในโครงการเป็นผู้ประเมิน เป็นต้น

5.2 การประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก (external evaluation) เป็นการประเมินโดยบุคคลภายนอกองค์การที่ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มุ่งประเมินเป็นผู้ประเมิน ซึ่งอาจเป็นนักประเมินมืออาชีพ หรือบุคคลที่อยู่หน่วยงานอื่น

สมคิด พรหมจ้อย (2552: 38-41) อธิบายว่าการประเมินแบ่งได้หลายประเภท ตามแต่จะใช้เกณฑ์ใดเป็นหลักในการแบ่ง โดยในจะนำเสนอประเภทของการประเมินเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ
  - 1.1 การประเมินเพื่อปรับปรุง หรือการประเมินความก้าวหน้า (formative evaluation)
  - 1.2 การประเมินเพื่อสรุปผล หรือที่เรียกว่า การประเมินรวมสรุป (summative evaluation)
2. แบ่งตามหลักยึดในการประเมิน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ
  - 2.1 การประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (goal-based evaluation) เป็นการประเมินว่าสิ่งที่ทำ ได้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ โดยทราบก่อนการประเมินว่าโครงการนี้มีวัตถุประสงค์อะไรบ้าง
  - 2.2 การประเมินที่เป็นอิสระไม่ยึดวัตถุประสงค์ (goal-free evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นทั้งหมด โดยไม่ทราบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการนี้มีอะไรบ้าง
3. แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน แบ่งเป็นการประเมินก่อนเริ่มโครงการ ขณะดำเนินโครงการ และหลังจากสิ้นสุดโครงการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้
  - 3.1 ประเมินก่อนเริ่มโครงการ (pre-evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินใจเลือกโครงการ ตรวจสอบความเหมาะสม ความสมเหตุสมผลของการวางแผนดำเนินโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการในการนำโครงการไปปฏิบัติ คุณภาพของโครงการ รวมทั้งตรวจสอบโอกาสที่โครงการนั้นจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย การประเมินก่อนเริ่มโครงการมีความเชื่อบนพื้นฐานที่ว่า ถ้าตัวโครงการได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสม สมเหตุสมผล มีความจำเป็น คุณภาพดี ความเป็นไปได้ โอกาสที่โครงการจะประสบความสำเร็จก็ย่อมสูง เสมือนว่าโครงการนั้นได้บรรลุผลสำเร็จไปแล้วครั้งหนึ่ง

การประเมินเพื่อการตัดสินใจ หรือหาข้อสรุปสำหรับการตัดสินใจเลือก โดยหลักกว้างๆของการประเมินในขั้นนี้จะเน้นพิจารณาใน 3 เรื่อง คือ

    - 3.1.1 ความเหมาะสมของโครงการ ประเมินเพื่อวิเคราะห์ปัญหา และความจำเป็นของโครงการ (need assessment) ซึ่งเป็นการตรวจสอบขั้นต้นเพื่อกำหนดปัญหา กำหนดความจำเป็น และเหตุผลที่สำคัญในการริเริ่มโครงการ และการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินโครงการ (feasibility studies) โดยพิจารณาความครอบคลุม ดังนี้

- 1) ความเป็นไปได้ทางเทคนิควิชาการ
- 2) ความพร้อมทางการบริหารโครงการนั้นให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ตามเป้าหมาย

3) ความพร้อมในการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร โดยเฉพาะความเป็นไปได้ทางการเงิน กำลังคน วัสดุ และการจัดการ (ดูความพร้อมของปัจจัย)

3.1.2 การวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการดำเนินโครงการ (return of investment) โดยทั่วไปพิจารณาจากอัตราผลได้ผลเสีย (benefit – cost ratio) วิเคราะห์จุดคุ้มทุน (break – Even Analysis) ดูจากอัตราผลตอบแทนการลงทุน (rate of return) หรือพิจารณาจากการวิเคราะห์ต้นทุน และประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (cost effectiveness analysis) และดูจากการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและผลกำไร (cost benefit analysis) และดูจากการวิเคราะห์รายจ่ายโดยเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ หรือการวิเคราะห์อรรถประโยชน์ เป็นต้น

3.1.3 การศึกษาและคาดคะเนถึงผลประโยชน์หรือสิ่งที่จะเกิดตามมาจากการดำเนินโครงการนั้น (consequence analysis) การศึกษาเชิงคาดคะเนถึงผลที่จะตามมาจากการดำเนินงานยังไม่ค่อยแพร่หลาย แต่จะเป็นสิ่งที่มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ส่วนใหญ่จะพิจารณาเพื่อค้นหาแรงต้านทานต่อการดำเนินโครงการ เป็นการคาดการณ์เกี่ยวกับผลที่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพแวดล้อม ตลอดจนเป็นการรวบรวมข้อมูล เพื่อวิเคราะห์และกำหนดนโยบายสำคัญๆ ซึ่งนำไปสู่การดำเนินงานที่บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.2 การประเมินในระหว่างการทำงาน (implementation evaluation or process Evaluation) เป็นการประเมินการทำงาน เมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อศึกษาถึงการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ กิจกรรมทำได้หรือทำไม่ได้ เพราะเหตุใด จุดเด่น จุดด้อย มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง การประเมินกระบวนการดำเนินโครงการนั้น พยายามตอบคำถามว่าทำไมจึงเกิดปัญหา อุปสรรค หรือไม่เกิดปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน ถ้าเกิดปัญหาจะได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่ การประเมินในขณะดำเนินงานจึงมีบทบาทในการปรับปรุงการดำเนินงานโดยตรง

3.3 การประเมินหลังการดำเนินงาน เป็นการประเมินเพื่อตอบคำถามว่าสิ่งที่ทำประสบผลสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลจากการดำเนินงานจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ ผลการดำเนินงานคุ้มค่าหรือไม่ การประเมินในลักษณะนี้จะเป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้น โดยเทียบกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยแบ่งการประเมินงานออกเป็น 2 ขั้นตอนคือ

3.3.1 ประเมินทันทีที่สิ้นสุดโครงการ

3.3.2 การติดตามผลต่อมา โดยเฉพาะการประเมินผลกระทบของโครงการที่ต้องอาศัยการทิ้งช่วงระยะเวลาหนึ่ง

เชาว์ อินัย (2553: 13-16) ได้กล่าวถึงประเภทของการประเมินแบ่งได้ 5 ประเภทดังต่อไปนี้

1. แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

1.1 การประเมินความก้าวหน้า (formative evaluation) เป็นการประเมินระหว่างการดำเนินงานซึ่งควบคู่ไปกับการดำเนินงานของโครงการ โดยนำผลการประเมินมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและรวบรวมปัญหาและอุปสรรคต่างๆ มาแก้ไข

1.2 การประเมินสรุป (summative evaluation) เป็นการประเมินผลเมื่อการดำเนินงานได้สิ้นสุดลงแล้วทำการตรวจสอบว่าโครงการได้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด ผลที่เกิดขึ้นได้ใช้ทรัพยากรไปอย่างเพียงพอคุ้มค่าหรือไม่ และทรัพยากรเพียงพอกับความต้องการของผู้รับบริการหรือไม่ มีผลกระทบ (Impact) หรือผลที่ไม่ได้คาดหวังหรือผลพลอยได้ (side effects) อะไรบ้าง

2. แบ่งตามช่วงเวลาของการประเมิน แบ่งได้ 8 ประเภท ดังนี้

2.1 การประเมินความต้องการจำเป็น (needs assessment) เป็นการประเมินเบื้องต้นก่อนที่จะจัดทำโครงการ ความต้องการจำเป็นคือความแตกต่างระหว่างสิ่งที่จะควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นอยู่ ทำให้เกิดความจำเป็นในการจัดทำโครงการขึ้นทำให้ได้แนวคิดของการดำเนินงานที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างดีและเป็นความต้องการของผู้รับโครงการหรือหน่วยงานนั้นอย่างแท้จริง

2.2 การประเมินความเป็นไปได้ (feasibility evaluation) เป็นการศึกษาสภาพความพร้อมต่างๆ ในการจัดทำโครงการ โดยทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่จำเป็นต่อความสำเร็จในการทำโครงการ

2.3 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input evaluation) เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นที่จะนำมาใช้ในการดำเนินโครงการว่ามีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสมและเพียงพอหรือไม่ ทรัพยากรที่จำเป็น ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา กลุ่มเป้าหมาย เทคโนโลยี และแผนการดำเนินงาน

2.4 การประเมินกระบวนการ (process evaluation) เป็นการประเมินการบริหารโครงการ การจัดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้าของโครงการมาใช้เหมาะสมหรือไม่ กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ มีประโยชน์ในการค้นหาจุดเด่นหรือ จุดด้อยของโครงการ

2.5 การประเมินผลผลิต (output/product evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้จากโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่คุ้มค่าเพียงใด โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ มุ่งตอบคำถามว่าโครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลการประเมินจะทำให้ได้สารสนเทศในการพิจารณาตัดสินใจ ยุติ ปรับ ขยายโครงการ

2.6 การประเมินผลลัพธ์หรือผลกระทบ (outcome/impact evaluation) เป็นการประเมินผลการดำเนินงานจากโครงการที่จัดทำขึ้น ก่อให้เกิดผลอื่นใดเกิดขึ้นตามมาหรือไม่เป็นทั้งผลที่คาดหวังและไม่คาดหวัง และทั้งในทางที่ดีและไม่ดี

2.7 การประเมินการติดตาม (follow up evaluation) เป็นการดำเนินงานประเมินเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานไปแล้วระยะหนึ่ง เพื่อดูผลที่ได้จากการดำเนินงานโครงการต่างๆ ได้อย่างชัดเจนขึ้น

2.8 การประเมินอภิมาน (meta evaluation) เป็นการประเมินงานประเมิน เป็นการพิจารณาตัดสินคุณภาพหรือคุณค่าของการประเมิน ทำให้ทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของรายงานการประเมิน และรายงานประเมินได้ดำเนินการครอบคลุมกิจกรรมของการประเมินหรือไม่ ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานการใช้ประโยชน์ (utility) มาตรฐานความเป็นไปได้ (feasibility) มาตรฐานความเหมาะสม (propriety) และมาตรฐานความถูกต้อง (accuracy) เพื่อจะได้นำไปพัฒนา รายงานการประเมินให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป

3. แบ่งตามผู้ประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

3.1 การประเมินโดยผู้ประเมินภายใน (internal evaluator evaluation) การประเมินแบบนี้ผู้ประเมินเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือปฏิบัติงานกับสิ่งที่จะประเมิน

3.2 การประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก (external evaluator evaluation) การประเมินแบบนี้ผู้ประเมินไม่ได้เป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือไม่ได้ปฏิบัติงานกับสิ่งที่จะประเมิน

4. แบ่งตามวิธีการประเมิน แบ่งได้ 4 ประเภท ดังนี้

4.1 การประเมินตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ การประเมินความก้าวหน้า การประเมินผลสรุปและการประเมินเพื่อการพัฒนา

4.2 การประเมินตามข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณ คุณภาพ และแบบผสม

4.3 การประเมินตามวิธีการประเมิน ได้แก่ การประเมินเชิงธรรมชาติ และ
เชิงทดลอง

4.4 การประเมินตามจุดเน้นที่ประเมิน ได้แก่ การประเมินกระบวนการ
ผลลัพธ์ ผลกระทบ การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายกับผลตอบแทน และการวิเคราะห์ต้นทุนกับประสิทธิผล

5. แบ่งตามช่วงเวลาเพื่อเอื้อต่อการประเมิน แบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้

5.1 การประเมินก่อนดำเนินงาน เป็นการประเมินผลก่อนจัดกิจกรรมต่างๆ
ของโครงการโดยมุ่งเน้นประเมินตัวโครงการว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กันในแต่ละส่วนหรือไม่
มีความเป็นไปได้ คู่มีทุน มีเวลาเพียงพอหรือไม่ และจะมีอุปสรรค หรือปัญหาอะไรที่จะทำให้
โครงการไม่สามารถดำเนินการได้ การประเมินก่อนดำเนินงานมีประโยชน์ในการตัดสินใจดำเนิน
โครงการหรือล้มเลิกโครงการ

5.2 การประเมินระหว่างการทำงาน การประเมินแบบนี้ควบคู่ไปกับการ
ดำเนินงานของโครงการ โดยพิจารณาความก้าวหน้าของสิ่งที่ประเมินว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุง
เปลี่ยนแปลงส่วนใด อีกทั้งรวบรวมปัญหาและอุปสรรคต่างๆสำหรับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิด
ความเหมาะสมและทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ

5.3 การประเมินหลังดำเนินงาน เป็นการประเมินผลเมื่อการดำเนินงานได้
สิ้นสุดลง แล้วทำการตรวจสอบว่าโครงการได้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด
ผลที่เกิดขึ้นได้ใช้ทรัพยากรไปอย่างเพียงพอคุ้มค่าหรือไม่ และทรัพยากรเพียงพอกับความต้องการ
ของผู้รับบริการหรือไม่ มีผลกระทบ (impact) หรือผลที่ไม่ได้คาดหวังหรือผลพลอยได้ (side effects)
อะไรบ้าง

การประเมินก่อนดำเนินงานจะใช้การประเมินบริบทและการประเมินปัจจัย
นำเข้า การประเมินระหว่างการทำงานจะใช้การประเมินกระบวนการ ส่วนการประเมินการ
ดำเนินงานจะใช้การประเมินผลผลิตและการประเมินผลลัพธ์

1.5 ขั้นตอนการดำเนินการประเมินผลโครงการ

ในการประเมินผลโครงการ จะต้องมีกระบวนการจัดทำอย่างเป็นระบบ มีการ
กำหนดขั้นตอนของการประเมินให้ครอบคลุม ชัดเจน เพื่อให้สามารถดำเนินการประเมินผล บรรลุ
เป้าหมายของโครงการ ซึ่ง พิเชิด ฤทธิ์จรูญ (2555: 82-96) ได้กำหนดขั้นตอนของการประเมินผล
โครงการไว้ 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์โครงการที่มุ่งประเมิน การดำเนินการในขั้นตอนนี้เพื่อให้มีความ
เข้าใจในสาระสำคัญของโครงการที่จะทำการประเมิน ช่วยให้ได้กำหนดขอบข่าย หรือรายละเอียด
ของสิ่งที่มุ่งประเมินได้อย่างชัดเจน เป็นขั้นตอนที่มุ่งพิจารณา หรือตอบคำถามว่า จะประเมินอะไร

2. ระบุหลักการและเหตุผลของการประเมิน ในขั้นนี้ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดที่จะประเมินโครงการ โดยมุ่งตอบคำถามว่า ทำไมจึงต้องประเมินโครงการนี้ ซึ่งจะกล่าวถึงเหตุผลของการประเมินผลโครงการ ตลอดจนความจำเป็น หรือความสำคัญของการประเมินผลโครงการนี้

3. กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน เป็นการกำหนดสิ่งที่กำหนดทิศทางในการประเมิน ทำให้รู้ว่า จะทำการประเมินโครงการนั้นเพื่ออะไร หรือประเมินเพื่อมุ่งตอบคำถามเรื่องอะไร โดยทั่วไปแล้วการประเมินผลโครงการจะมุ่งให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อถือได้ที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ

4. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการประเมิน สามารถมองเห็นแนวทางในการประเมินผลโครงการได้ชัดเจนมากขึ้น สามารถออกแบบและวางแผนการประเมินผลโครงการได้ครอบคลุม และเอื้อประโยชน์ต่อการนำผลการประเมินได้มากขึ้น

5. การออกแบบการประเมิน เป็นขั้นตอนของการเชื่อมโยงจากสิ่งที่จะประเมินไปสู่วิธีการประเมินเพื่อให้ได้กรอบแนวทางในการประเมินที่มีความครอบคลุมชัดเจน โดยจะต้องตัดสินใจไว้ล่วงหน้าว่าจะประเมินอย่างไร จึงจะทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับโครงการอย่างถูกต้อง และเชื่อถือได้ การออกแบบการประเมินผลโครงการ จึงเป็นการวางแผนการประเมินเพื่อกำหนดรูปแบบ ขอบเขตและแนวทางการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับโครงการที่มุ่งประเมินซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ ปรับปรุงและพัฒนาโครงการต่อไป

6. พัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบว่าเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่ระบุไว้ในกรอบแนวทางการประเมินนั้นมีหรือยัง จะใช้เครื่องมือที่มีผู้อื่นสร้างไว้แล้วหรือจะต้องสร้างขึ้นใหม่ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องวัดได้ตรง สอดคล้อง และครอบคลุมกับประเด็นการประเมิน ตัวแปรหรือตัวบ่งชี้การประเมิน

7. เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนต่อไปนี้เป็นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง โดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละประเภทที่ได้พัฒนาขึ้น ซึ่งจะต้องมีการวางแผนประสานงานกับผู้ให้ข้อมูล กำหนดช่วงระยะเวลา วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ชัดเจน เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความถูกต้องสมบูรณ์ครบถ้วน

8. วิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายของข้อมูลเหล่านั้นเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมได้

9. รายงานการประเมินผลโครงการ เป้าหมายสำคัญของการประเมินผลโครงการ ก็เพื่อนำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมายหรือการบริหารงานขององค์กร ขั้นตอนการรายงานผลการประเมินจึงเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องทำรายงานผลการประเมิน เพื่อนำเสนอต่อผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

นอกจากนี้ สุภาพร พิศาลบุตร (2547: 238-248) ได้สรุปขั้นตอนของการประเมินผลโครงการมีดังต่อไปนี้

1. การกำหนดหลักการ เหตุผลและความสำคัญของการประเมินโครงการ เป็นการดำเนินงานที่แสดงถึงสาเหตุ และความจำเป็นที่จะต้องมีการประเมินผลโครงการนั้น เพื่อที่ว่า ผลที่ได้รับจะนำไปใช้ประกอบการพิจารณาในทางใดบ้าง จะเป็นการปรับปรุงพัฒนาโครงการหรือเป็นสารสนเทศในการตัดสินใจที่จะดำเนินโครงการต่อหรือจะยุติโครงการนั้น
2. วิเคราะห์โครงการที่จะมุ่งประเมิน เป็นขั้นตอนที่จะทำให้ผู้ทำการประเมินได้ทราบถึงโครงการที่จะทำการประเมินได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง เพื่อจะเป็นผลให้สามารถประเมินผลโครงการได้โดยมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น
3. กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินผลโครงการ ซึ่งเป็นสิ่งหรือผลงานที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานนั้น ไม่ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ที่เกิดจากกระบวนการ (procedure objectives) วัตถุประสงค์ที่ต้องการทันทีทันใด (intermediate objectives) หรือวัตถุประสงค์สุดท้าย (ultimate objectives) เป็นต้น
4. การออกแบบประเมินผลโครงการ เป็นการกำหนดรูปแบบหรือเค้าโครงที่แสดงถึงการเชื่อมโยงขององค์ประกอบของการประเมินผลโครงการอย่างเป็นระบบ
5. การรวบรวมข้อมูล ควรกำหนดประเภทของข้อมูลที่ต้องการให้เด่นชัด เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการเสาะหาแหล่งข้อมูล และกำหนดเทคนิคในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้รับข้อมูลเป็นไปอย่างถูกต้องตรงกับความต้องการอย่างครบถ้วน
6. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้ประเมินจะต้องเอาข้อมูลที่รวบรวมได้มาทำการวิเคราะห์ แล้วแปลความหมายสรุปให้เห็นสภาพโครงการนั้น
7. การรายงาน หลังจากการศึกษาวิเคราะห์สิ้นสุดลง ผู้ประเมินควรจัดทำเป็นรายงานการประเมินผลในรูปแบบที่เหมาะสมต่อผู้บริหารระดับสูง เพื่อจะได้สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจต่อไป

จากขั้นตอนต่างๆ ของการประเมินผลโครงการข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าเริ่มแรกต้องวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของการประเมินว่าจะประเมินอะไร และจะนำผลการประเมินไปใช้ทำอะไร ระบุหลักการและเหตุผลของการประเมินกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการประเมิน การออกแบบการประเมิน โดยกำหนดข้อมูลที่มีอยู่ว่าเป็นข้อมูลประเภทใด (ปริมาณหรือคุณภาพ/ เป็นข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น) และพิจารณาว่าจะเก็บข้อมูลได้จากแหล่งใดบ้างกำหนดวิธีการเก็บข้อมูล (การสังเกต การสัมภาษณ์ การออกแบบสอบถาม และทบทวนเอกสาร) การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล และนำผลนั้นไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ในการศึกษาจะนำขั้นตอนของการประเมินผลโครงการไปใช้ประโยชน์ คือ ใช้ในการมองภาพรวมของการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ว่าจะต้องมีขั้นตอนของการประเมินผลโครงการอย่างไรบ้าง เพื่อให้ได้ข้อมูล เนื้อหาที่ครอบคลุม ครบถ้วน สมบูรณ์ และมีระเบียบแบบแผน และไม่ก่อให้เกิดข้อผิดพลาดเป็นต้น

1.6 การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดในการประเมินโครงการ

ในการประเมินผลโครงการหรือประเมินสิ่งใดๆ ก็ตาม จำเป็นจะต้องมีการสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดจากสิ่งที่ต้องการประเมิน ซึ่ง เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม (2551: 288-290) ได้กำหนดการสร้างและพัฒนาตัวชี้วัด มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดตัวชี้วัด การกำหนดตัวชี้วัดเป็นขั้นตอนของการนำวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือประเด็นในการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อค้นหาตัวแปรที่สำคัญที่จะนำมาสร้างตัวชี้วัดได้อย่างสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือประเด็นที่ต้องการประเมิน
2. การวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัด เป็นขั้นตอนของการจำแนกประเภทและลักษณะของตัวชี้วัดที่ได้ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ในการนำมาเพื่อกำหนดตัวชี้วัด
3. การกำหนดเกณฑ์ของตัวชี้วัด เป็นขั้นตอนของการกำหนดเกณฑ์ที่แสดงถึงระดับคุณภาพหรือระดับความพึงพอใจของตัวชี้วัดว่าจะมีลักษณะเป็นอย่างไร ทั้งในลักษณะของเชิงปริมาณ หรือเชิงคุณภาพ ซึ่งสามารถจำแนกเป็น 2 ลักษณะ

3.1 เกณฑ์สัมบูรณ์ (absolute criteria) เป็นเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น โดยใช้หลักเกณฑ์ของระดับที่ควรจะมี ควรจะได้ หรือควรจะเป็นของการดำเนินโครงการประกอบกับการใช้หลักเหตุผลของมาตรฐานของสิ่งที่จะประเมิน โดยผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ ร่วมกันกำหนดขึ้น หรืออาจจะใช้เทคนิคระดมพลังสมอง (brain storming) หรือเทคนิคเดลฟี่ (delphi technique) หรือการอภิปรายกลุ่ม (focus group technique) มาใช้ในการดำเนินการ

3.2 เกณฑ์สัมพัทธ์ (Relative Criteria) เป็นเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นจากหลักเกณฑ์การเทียบค่าจากโครงการที่มีลักษณะหรือสถานการณ์ใกล้เคียงกัน ที่ได้รับความสำเร็จหรือมีมาตรฐานในการดำเนินการโครงการมาแล้ว หรือในบางกรณีอาจจะต้องนำไปเทียบค่ากับเกณฑ์ปกติ (Norm) ของการบริหารโครงการทั่วไป ในการใช้สัมพัทธ์ จะใช้ในกรณีที่ไม่มีเกณฑ์สัมบูรณ์

สำหรับการกำหนดค่าตัวชี้วัด สามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. การกำหนดค่าตัวชี้วัดในเชิงปริมาณ เป็นการกำหนดค่าตัวชี้วัดที่เป็นตัวเลขได้ 6 ลักษณะ คือ ร้อยละ อัตราส่วน สัดส่วน อัตรา จำนวน ค่าเฉลี่ย

2. การกำหนดค่าของตัวชี้วัดในเชิงคุณภาพ เป็นการกำหนดค่าตัวชี้วัดในลักษณะของข้อความที่ระบุความคิดเห็น ความสอดคล้อง ความเหมาะสมตามความคิดเห็นของรายบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งในบางกรณีอาจจะต้องแปลงการกำหนดค่าในเชิงคุณภาพเป็นเชิงปริมาณให้อยู่ในรูปของร้อยละ หรือสัดส่วนระหว่างสิ่งที่ต้องการได้

การเขียนตัวชี้วัด การเขียนตัวชี้วัดที่มี พิสูจน์ได้ในเชิงรูปธรรม ควรมีองค์ประกอบ (2Q+2T+1P) คือ

1. ปริมาณ (quantity)
2. คุณลักษณะ (quality)
3. เวลา (time)
4. กลุ่มเป้าหมาย (target group)
5. สถานที่ (place)

ดังนั้น การสร้างตัวชี้วัด สามารถยืนยันความเกี่ยวข้องและความเชื่อมั่นได้ อาจจะต้องใช้วิธีการทางสถิติเข้ามาช่วย เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) การวิเคราะห์กลุ่ม (cluster analysis) เป็นต้น

ตัวชี้วัดผลสำเร็จ (Performance Indicator)

การประเมินโครงการจะต้องกำหนดตัวชี้วัดผลสำเร็จของโครงการ (performance Indicator) และรวบรวมข้อมูลให้ได้ค่าของตัวชี้วัดผลสำเร็จแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์/มาตรฐานของโครงการที่กำหนดไว้ ซึ่งในการเขียนโครงการแบบตารางเหตุผลสัมพันธ์(logical framework matrix) จะมีตัวชี้วัด (indicators) ไว้อย่างชัดเจนแล้ว สามารถนำตัวชี้วัดมาประเมินโครงการได้

ตัวชี้วัดความสำเร็จ (performance indicator) คือ เป็นสิ่งบ่งบอกความสำเร็จของงานที่ได้ปฏิบัติ

ตัวชี้วัดผลสำเร็จ (หลัก) (key performance indicator: KPI) คือ เป็นสิ่งที่บ่งบอกที่เป็นตัวแทนความสำเร็จของผลงานที่ครอบคลุมผลผลิต (product) และผลลัพธ์ (outcomes) แต่ไม่รวมตัวชี้วัดที่เป็นกระบวนการ (process) และผลกระทบ (impacts)

ตัวชี้วัดผลสำเร็จของโครงการ ประกอบด้วย 5 ประเภท ดังนี้

1. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้ากระบวนการ (input indicator)
2. ตัวชี้วัดกระบวนการ (process indicator)
3. ตัวชี้วัดผลผลิตจากกระบวนการ (output indicator)
4. ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ (outcome indicator)
5. ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการต่อแผนงาน (impact indicator)

1.7 รูปแบบการประเมินผลโครงการ

มีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินผลไว้หลายรูปแบบ แต่ละแบบมีแนวคิด ทฤษฎี เหตุผล และวิธีการประเมิน ที่หลากหลายจึงมีความจำเป็นจะต้องศึกษาทำความเข้าใจถึงรูปแบบการประเมินผลเป็นอย่างดี ซึ่งได้มีนักวิชาการที่ได้เสนอรูปแบบของการประเมินโครงการ ดังนี้

นิตา ชูโต (2527: 15) ได้แบ่งถึงรูปแบบการประเมินโครงการออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (goal – attainment model) เน้นวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของโครงการเป็นหลักในการประเมิน โดยผู้ประเมินจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายและตีค่าจุดมุ่งหมายเพื่อพิจารณาว่า สิ่งที่จะประเมินบรรลุจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด ซึ่งผู้เสนอรูปแบบนี้ คือ Tyler, Taba และ Hammond

2. รูปแบบที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (criterion model) การประเมินโครงการโดยพิจารณาสิ่งที่ต้องการประเมินกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ผู้ที่พิจารณากำหนดเกณฑ์ หรือพิจารณาตัดสินคุณค่าของโครงการ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้เสนอรูปแบบนี้ คือ Stake

3. รูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจ (decision model) โดยอาศัยการประเมินเปรียบเทียบข้อมูลหรือสิ่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของโครงการ กับมาตรฐานที่ผู้ประเมินกำหนดไว้ซึ่งผู้เสนอรูปแบบนี้ คือ Danial. L. Stufflebeam และ Provus

4. การประเมินแนวอิสระจากเป้าประสงค์ (goal – free evaluation) เป็นการประเมินที่ไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์หรือเป้าประสงค์ของโครงการ การประเมินแบบนี้จะมีลักษณะครอบคลุมกว้างขวาง ไม่มีลักษณะแคบที่จำกัดทิศทางการประเมิน มุ่งแสวงหาภาพรวม รวมทั้งผลลัพธ์และผลกระทบรวมยอดของโครงการ ซึ่งผู้เสนอรูปแบบนี้ คือ Scriven

สมคิด พรหมจ้อย (2552: 50) ได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินไว้ 3 รูปแบบ

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดหมาย (Objective Based Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังได้เกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเมินโดยตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายเป็นหลักโดยดูว่าผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของ Ralph W. Tyler Cronbach และ Kirkpatrick
2. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (judgmental evaluation model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศ สำหรับกำหนดและวินิจฉัยคุณค่าและโครงการนั้น ได้แก่ รูปแบบการประเมินของ Stake Scriven และ Provus
3. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (decision-oriented evaluation model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล และข่าวสารต่างๆ เพื่อช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่ รูปแบบการประเมิน ของ Welch Daniel L. Stufflebeam และ Alkin

ดังนั้น จากรูปแบบการประเมินผลโครงการดังกล่าว จะเห็นได้ว่าแต่ละรูปแบบมีแนวคิด ทฤษฎีแตกต่างกันออกไป โดยขึ้นอยู่กับว่าจะเลือกใช้รูปแบบใดในการประเมินโครงการ หรืออาจจะให้มากกว่าหนึ่งรูปแบบในการประเมินหนึ่งโครงการ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของการประเมิน อย่างไรก็ตามรูปแบบการประเมินชิปปี้ (CIPP model) เป็นรูปแบบที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นรูปแบบการประเมินที่มุ่งพิจารณาทั้งสภาพแวดล้อม (context) ปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการดำเนินงาน (process) และผลผลิต (product) ตลอดจนครอบคลุมถึงปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน

2. ตัวแบบประเมินผลชิปปี้ (CIPP model)

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการของ Daniel L. Stufflebeam ได้เสนอรูปแบบการประเมินที่เรียกว่า ชิปปี้โมเดล (CIPP model) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินที่มีระบบแบบแผนอย่างชัดเจนและสามารถนำไปใช้ในการประเมินโครงการต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง ผู้ศึกษาจึงได้สรุปเนื้อหาสาระสำคัญและรวบรวมเพื่อประกอบการศึกษาดังต่อไปนี้ (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2555: 150-153)

2.1 ความหมายของการประเมิน

Daniel L. Stufflebeam ได้ให้ความหมายของการประเมินว่าเป็นวิธีการศึกษา หรือ สืบค้นหาคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมินอย่างเป็นระบบ การประเมินจึงเป็นกระบวนการที่จัดหา นำเสนอสารสนเทศและนำไปประยุกต์ใช้ในการอธิบายและการตัดสินใจคุณค่าและคุณประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมในการดำเนิน โครงการ

2.2 ลักษณะของการประเมิน

จากความหมายของการประเมินตามที่เสนอของ Daniel L. Stufflebeam ซึ่งให้เห็นว่า การประเมินมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

- 1) จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมิน คือ การจัดหาข้อมูลสารสนเทศเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจ คุณค่าของการประเมินจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับข้อมูลสารสนเทศที่ได้มานั้นสามารถที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจมากน้อยเพียงใด
- 2) การประเมินเป็นกระบวนการที่เป็นวัฏจักรกล่าวคือ เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องที่ครบวงจรของการดำเนิน โครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ
- 3) กระบวนการประเมิน ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ 1) การระบุหรือบรรยายข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล 2) การวิเคราะห์ข้อมูล และ 3) การจัดเตรียมข้อมูลสารสนเทศให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจนำไปใช้

2.3 วิธีการประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP model

วิธีการประเมิน โดยใช้รูปแบบการประเมินชิปปี้ (CIPP model) จะเกี่ยวข้องกับ ลักษณะการตัดสินใจ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากการประเมินมาช่วยในการตัดสินใจ 4 ลักษณะ คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผน (planning decisions) การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้าง (structuring decisions) การตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน (implementing decisions) และการตัดสินใจเกี่ยวกับการทบทวนการดำเนิน โครงการเมื่อสิ้นสุดโครงการ (recycling decisions) มโนทัศน์เบื้องต้นของรูปแบบ CIPP ก็คือ ประเภทของการตัดสินใจที่แตกต่างกันจำเป็นต้องใช้สารสนเทศในการตัดสินใจที่แตกต่างกันด้วย โดยได้จำแนกการตัดสินใจและการประเมินเพื่อการบริหารและการวางแผนไว้ 4 ประเภท คือ

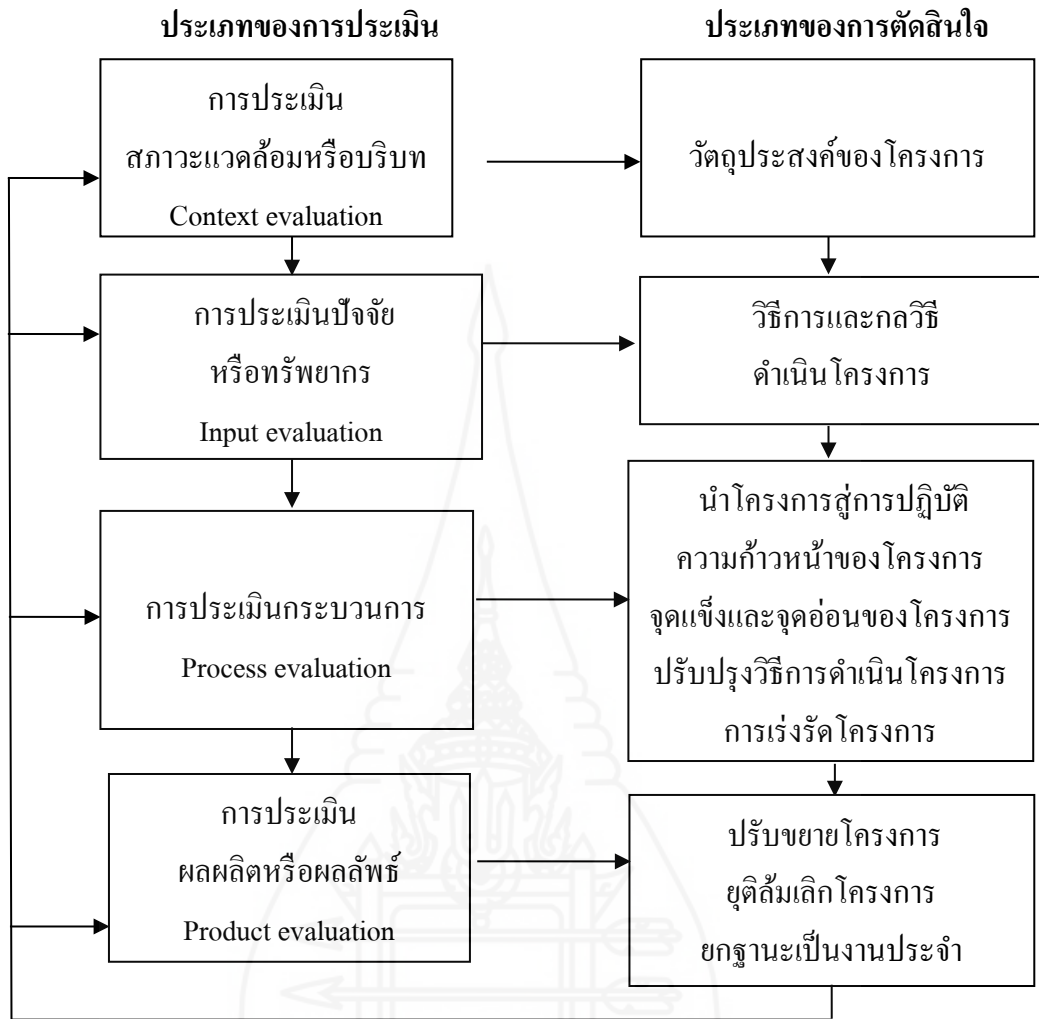
- 1) 1.การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม (context evaluation: C) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจในการวางแผนกำหนดเป็นผลลัพธ์ที่คาดหวังของโครงการ หรือวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ การประเมินบริบทเป็นการประเมินเกี่ยวกับนโยบาย ปรัชญา เป้าหมาย แรงกดดันทางเศรษฐกิจและสังคม ความต้องการของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแรงกดดันทางการเมือง

2) การประเมินปัจจัย หรือทรัพยากร (input evaluation: I) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการและกลวิธีดำเนิน โครงการ เป็นการตรวจสอบความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้นต่างๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ เป็นต้น เป็นการประเมินเพื่อมุ่งเน้นว่ามีปัจจัยพร้อมมูลที่จะดำเนินการหรือไม่ แผนหรือโครงการที่เสนอเหมาะสมหรือไม่ ควรปรับปรุงส่วนใด สารสนเทศที่ได้ใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อเลือกแผนการจัดโครงการ หรือแผนการดำเนินงานที่เหมาะสมที่สุดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3) การประเมินกระบวนการ (process evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำโครงการไปปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดผลสำเร็จ ซึ่งเป็นการประเมินขณะดำเนินงาน หรือประเมินในเชิงความก้าวหน้าเพื่อปรับปรุงกระบวนการบริหาร หรือการดำเนินโครงการ รวมทั้งศึกษาปัญหาและอุปสรรค จุดเด่น จุดด้อย

4) การประเมินผลผลิต (product evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินผลหลังจากการดำเนินโครงการสิ้นสุดลง เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ เป็นการมุ่งตอบคำถามว่า โครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลผลิตของโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ผลการดำเนินงานคุ้มค่าเพียงใด ประกอบด้วย การประเมินผลผลิต (output evaluation) โดยพิจารณาจากปริมาณและคุณภาพของผลผลิตเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ตลอดจนการนำเอาความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน อีกส่วนหนึ่งคือ ผลกระทบ (impact) สารสนเทศที่ได้จะนำมาใช้ในการตัดสินใจคุณค่าผลผลิตของโครงการ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อที่จะตัดสินใจว่าควรจะทำโครงการต่อไปหรือยุติ สัมเลิก หรือยกฐานะเป็นงานประจำ

ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการประเมินแบบซีปปี้ (CIPP model) ทั้ง 4 ประการ และประเภทของการตัดสินใจดังกล่าวข้างต้น โดยสรุปความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจในการประเมินตัวแบบชิปปี้ (CIPP model)

ที่มา: สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544: 233

จากการศึกษาแนวคิด ตัวแบบของ Daniel L. Stufflebeam ที่เสนอรูปแบบการประเมินตัวแบบชิปปี้ (CIPP model: context, input, process and product) เนื่องจากเป็นรูปแบบการประเมินที่มุ่งพิจารณาทั้งสภาพแวดล้อม (context) ปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการดำเนินงาน (process) และผลผลิต (product) ตลอดจนครอบคลุมถึงปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน ข้อมูลที่ได้มาจะช่วยในการตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมาภิบาลปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ในการตัดสินใจคุณค่าของโครงการต่อไป

3. โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

3.1 หลักการและเหตุผล

การพัฒนาข้อเสนอทางนโยบายเรื่องการปฏิรูปที่ดินและฐานทรัพยากรให้ก้าวหน้า แลคมคม และรอบด้านจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ที่หลากหลายทั้งในการสรุปทเรียนการปฏิรูปที่ดิน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ การศึกษาพัฒนาทางประวัติศาสตร์ของการจัดการที่ดินในสังคมไทย เพื่อทำความเข้าใจว่าเหตุใดนโยบาย กฎหมายการจัดการที่ดินของรัฐนอกจากจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ดินได้แล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา อย่างไรก็ตาม ลำพังการเข้าใจดีต่ออาจจะไม่เพียงพอ ต่อการพัฒนาข้อเสนอที่แก้ไขปัญหาได้อย่างรอบด้าน เพราะสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับที่ดินในปัจจุบันก็มีความหลากหลาย ซับซ้อน การพัฒนาข้อเสนอจำเป็นต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน นอกจากนี้ยังจะต้องประเมินผลกระทบจากข้อเสนอหนึ่งๆ ว่าแก้ไขปัญหาที่ตั้งไว้ได้หรือไม่ หรือสร้างผลกระทบอื่นที่คาดไม่ถึง จึงพัฒนาโครงการศึกษาข้อมูลเพื่อพัฒนาข้อเสนอ นโยบายการจัดการที่ดิน โดยศึกษาทั้งในด้านเอกสาร ประมวลงานวิจัยต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ การทำกรณีศึกษาในพื้นที่ปฏิบัติการที่มีปัญหาการจัดการที่ดิน เพื่อสังเคราะห์ออกมาเป็นข้อเสนอทางนโยบาย และยังคงจัดกระบวนการประเมินผลกระทบของข้อเสนอทางนโยบายด้วยความก้าวหน้าและรอบด้านเพียงพอหรือไม่ ทั้งหมดนี้ต้องอาศัยกระบวนการทางวิชาการที่เข้มข้นควบคู่ไปกับปฏิบัติการทางสังคม

3.2 วัตถุประสงค์

3.2.1 เพื่อศึกษาปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน

3.2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2.3 เพื่อศึกษาแนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมข้อเสนอในเชิงปฏิบัติการ

3.2.4 เพื่อรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดิน

3.3 กรอบประเด็น

3.3.1 ศึกษาฐานข้อมูลการถือครอง การใช้ประโยชน์ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ในพื้นที่ประเภทต่างๆ เช่น พื้นที่ สปก. พื้นที่ป่า พื้นที่สาธารณะประโยชน์ ที่ดินราชพัสดุ และที่ดิน เอกชน

3.3.2 ศึกษานโยบายและกฎหมายที่เป็นอุปสรรคและเอื้อต่อการปฏิรูปที่ดิน

3.3.3 ศึกษาแนวทาง รูปแบบ และกลไกการจัดการที่ดินและทรัพยากรต่างๆ ที่ สัมพันธ์กับบริบทของท้องถิ่นที่หลากหลาย

3.3.4 ศึกษาแนวทางการสร้างธรรมาภิบาลการจัดการที่ดินให้เกิดความโปร่งใส และเป็นธรรม

3.4 ขอบเขตการดำเนินการ

3.4.1 ประมวลเอกสารงานวิจัยต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3.4.2 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน ปัญหาที่ดินและทรัพยากร จาก หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

3.4.3 จัดทำกรณีศึกษาในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) กรณีวังน้ำเขียว และตำบลนงคราญนครราชสีมา ซึ่งสะท้อนปัญหาการจัดการที่ดินของรัฐให้เกษตรกร ปัญหากระบวนการออกเอกสารสิทธิ์ ปัญหาประกาศอุทยานทับ พื้นที่ชุมชน และการบุกรุกที่ดินและป่าโดยนายทุน การศึกษากรณีนี้เพื่อที่จะแสวงหาแนวทางการจัดการพื้นที่ป่าและที่ดินที่ทับซ้อนระหว่างที่รัฐ ที่ชุมชน และเอกชน

2) กรณีพื้นที่อ่าวกุ่ม บ้านป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต ที่กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวยึดที่ดินของชุมชนจังหวัดภูเก็ต พังงา ซึ่งสะท้อนปัญหาของกระบวนการออกเอกสารสิทธิ์โดยไม่ชอบ และการปิดล้อมการทำกินของชุมชน การศึกษากรณีนี้เพื่อที่จะแสวงหาแนวทางการปกป้องพื้นที่ สาธารณะที่ชายหาด และที่อยู่อาศัยของชุมชนภายใต้กระแสท่องเที่ยวที่ทำให้ที่ดินราคาสูงและเกิด กระบวนการแย่งยึดพื้นที่จากชุมชนทั้งถูกและผิดกฎหมาย

3) กรณีบุรีรัมย์จังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจากมีประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ศรีพังงาซ้อนทับพื้นที่ชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2524 อุทยานแหลมสนขยายแนวเขตเพิ่มในปี พ.ศ.2529 ทับชุมชนด้าน ต.กระ ป่าชายเลนตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ.2530 ทับมาอีกชั้น บางส่วนกลายเป็นพื้นที่สวนป่า และส่วนที่เหลือกลายเป็นป่าสงวน ทั้งเอกสารสิทธิ์ที่ดิน นส.3 ก.ที่ มีอยู่กลับถูกเพิกถอนสิทธิ และมีการออกเอกสารสิทธิ์โดยไม่ชอบ กรณีนี้จะนำไปสู่การแสวงหา รูปแบบการจัดการอุทยานแห่งชาติที่ชุมชนมีส่วนร่วม การจัดการที่ดินโดยสิทธิร่วม และคืนสิทธิ ให้ชุมชนตามสิทธิโดยชอบธรรม

4) กรณีพื้นที่ทาม บ้านฮ่องอ้อ ท่าช้าง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี พื้นที่ดังกล่าวเป็นระบบนิเวศชุ่มน้ำที่สมบูรณ์ เป็นที่สาธารณะที่ชุมชนไปใช้ประโยชน์ทำนาและหาอาหาร แต่ถูกนายทุนบุกกรุกยึดพื้นที่ กรณีนี้จะนำไปสู่การแสวงหาแนวทางคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม และปกป้องสิทธิการใช้ประโยชน์เพื่อการผลิตอาหารของชุมชนชาวนา

3.4.4 เชิญนักวิจัย ผู้รู้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนมาให้ข้อมูลความคิดเห็น

3.4.5 จัดเวทีสัมมนาในแต่ละภาค เพื่อนำเสนอข้อเสนอทางนโยบายปฏิรูปที่ดินและทรัพยากร

3.4.6 สังเคราะห์ผล นำเสนอต่อสมัชชาปฏิรูป

3.4.7 จัดกิจกรรมรณรงค์ เช่น การจัดเวทีสาธารณะ การนำเสนอข้อมูลผ่านสื่อเป็นระยะการจัดพาสื่อมวลชนลงพื้นที่ เพื่อให้สังคมตื่นตัวและร่วมขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดิน

3.5 แนวทางการดำเนินงาน

3.5.1 ประมวลข้อมูลเอกสารจากงานวิจัย เอกสารหน่วยราชการ และอื่นๆ เรื่องแนวทางพัฒนาระบบฐานข้อมูลการถือครองที่ดิน และการใช้แผนที่ที่มีมาตรฐานเหมาะสมต่อการวางแผนจัดการที่ดิน

3.5.2 ร่วมกับเครือข่ายชุมชนต่างๆ ที่เป็นกรณีศึกษา ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยมีการเก็บข้อมูลหลายแบบ เช่น การสัมภาษณ์ การจัดประชุมกลุ่มย่อย การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เป็นต้น

3.5.3 สืบหาข้อมูลประเภทปัญหา ความขัดแย้งที่ดิน การคอร์รัปชัน การออกโฉนดโดยไม่ชอบ และอื่นๆ ทั้งจากการศึกษาเอกชน และการเก็บข้อมูลระดับพื้นที่

3.5.4 เชิญผู้รู้ นักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน ตัวแทนชาวบ้าน และอื่นๆ มาให้ข้อคิดเห็นต่อรายงาน เพื่อนำไปปรับปรุง

3.5.5 จัดกิจกรรมรณรงค์ เช่น การจัดเวทีสาธารณะ การนำเสนอข้อมูลผ่านสื่อการจัดพาสื่อมวลชนลงพื้นที่ เพื่อให้สังคมตื่นตัวและร่วมขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดิน

3.6 ระยะเวลาในการดำเนินงาน

ระยะเวลารวม 12 เดือน (ตั้งแต่ตุลาคม 2554 – กันยายน 2555)

3.7 งบประมาณการดำเนินงาน

งบประมาณรวม 1,995,600 บาท (หนึ่งล้านเก้าแสนเก้าหมื่นห้าพันหกร้อยบาทถ้วน)

3.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

3.8.1 ได้ข้อมูลสภาพการถือครองที่ดิน ประเภทปัญหาที่ดิน นโยบายที่ดิน และผลการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการที่ดินของรัฐที่ผ่านมาและข้อเสนอทางนโยบาย ได้แก่

1) ประมวลสภาพการถือครองที่ดิน โดยหยิบยกพื้นที่ตัวอย่างบางพื้นที่เพื่อสะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง

2) บทวิเคราะห์สาเหตุปัญหาทางนโยบาย และกลไกนโยบายที่ส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรม ไม่โปร่งใส ไม่มีประสิทธิภาพการจัดการที่ดิน เช่น ปัญหาการบุกรุก สวมสิทธิ์ การกระจุกตัวของที่ดิน และความขัดแย้งที่ดิน

3) ประมวลองค์ความรู้เรื่องแนวทางการปฏิรูปที่ดินในต่างประเทศ

4) ประมวลและประเมินข้อเสนอทางนโยบายการปฏิรูปที่ดิน

3.8.2 ได้ความรู้เรื่องเจาะลึกในระดับพื้นที่ จากกรณีศึกษา 4 พื้นที่

1) ภาพปัญหาของเขตป่าสงวน อุทยานทับพื้นที่ และปัญหา สปก.ในพื้นที่วังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

2) สภาพปัญหาการกระจุกตัวของที่ดิน การออกเอกสารสิทธิ์โดยไม่ชอบ และการยึดครองพื้นที่สาธารณะโดยกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยว จากกรณีอ่าวป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต

3) สภาพปัญหาการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติซ้อนทับพื้นที่ชุมชน และการผลักดันเพื่อสร้างระบบการจัดการที่ดินในเขตป่าของชาวบ้าน จากกรณีศึกษาคุระบุรี จังหวัดพังงา

4) สภาพปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณะ การทำลายพื้นที่นิเวศตามที่ชุมชนหาถิ่นร่วมกัน โดยพัฒนาข้อเสนอเรื่องสิทธิการใช้ประโยชน์ของเกษตรกร และการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม กรณีบ้านฮ่องฮ้อและท่าช้าง อำเภอสว่างวีรวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี

5) แนวทาง รูปแบบ กลไกการบริหารจัดการที่ดินของท้องถิ่นที่เหมาะสม

6) ข้อเสนอเชิงนโยบายจากระดับท้องถิ่น

3.8.3 สาธารณชนเกิดความตื่นตัวและแสดงความคิดเห็นสนับสนุนการปฏิรูปที่ดินทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น

3.9 ผู้รับผิดชอบโครงการ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย

3.9.1 นายกฤษฎา บุญชัย	ผู้จัดการโครงการ
3.9.2 นางสาวปิยาพร อรุณพงษ์	นักวิจัย
3.9.3 นายระวี ถาวร	นักวิจัย
3.9.4 นายไมตรี จงไกรจักร์	นักวิจัย
3.9.5 นายพิเชษฐ ปานคำ	นักวิจัย
3.9.6 นางสาวผ่องฉวี จันทร์เทศ	นักวิจัย
3.9.7 นางสาวอารีวรรณ คูสันเทียะ	ผู้ประสานงานโครงการ

4. สำนักงานปฏิรูป

4.1 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิรูป พ.ศ.2553

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11 (8) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2535 นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงวาง “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิรูป พ.ศ.2553” เพื่อให้การดำเนินการขับเคลื่อนการปฏิรูประบบและโครงสร้างต่างๆ ในประเทศไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาคประชาชนและชุมชน ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ และภาครัฐ ที่มุ่งไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย เสริมสร้างสมรรถนะ และพลังปัจจัย ที่จะช่วยขับเคลื่อนสังคมไทยให้มีความเข้มแข็ง อยู่เย็นเป็นสุข มีศักดิ์ศรี และความเป็นธรรม อันจะนำไปสู่ความสามัคคี สันติสุข และความเจริญมั่นคงในชาติบ้านเมือง

“การปฏิรูป” หมายความว่า การใดๆ ที่กระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เจริญระบบ และโครงสร้างในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบคุณค่าของสังคม ระบบการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ระบบภาษีและการเงินการคลัง ระบบเศรษฐกิจ ระบบยุติธรรม ระบบการเมือง ระบบราชการ ระบบการสื่อสาร ระบบสุขภาพ ระบบสวัสดิการสังคม และระบบอื่นๆเพื่อนำไปสู่การเพิ่มสุขภาวะ ความเข้มแข็งและความเป็นธรรมในสังคม

“สมัชชาปฏิรูป” หมายความว่า กระบวนการทางสังคมที่ให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาคประชาชน และชุมชน ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ และภาครัฐ ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างหลากหลายและกว้างขวางบนฐานของปัญญา ความรู้ และความสามัคคี โดยมีการจัดกระบวนการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การมีข้อเสนอเชิงนโยบายให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติหรือนำไปพิจารณา กำหนดเป็นนโยบายสาธารณะสำหรับการปฏิรูปประเทศไทย

สาระในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการปฏิรูป พ.ศ.2553

ข้อ 4 ให้มีคณะกรรมการปฏิรูป ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ และกรรมการอื่นอีกไม่เกินยี่สิบห้าคน ซึ่งประธานกรรมการแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ และในข้อ 8 ให้คณะกรรมการปฏิรูปมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- 1) กำหนดยุทธศาสตร์ แนวทาง มาตรการ และกระบวนการต่างๆ เกี่ยวกับการปฏิรูป
- 2) จัดทำข้อยุติและข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับการปฏิรูปเสนอต่อสาธารณชนและภาครัฐ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง
- 3) ประสานงานกับคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูปในการให้ได้มาซึ่งข้อมูลข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของสาธารณชนเกี่ยวกับการปฏิรูป
- 4) ประสานงานกับคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป ในการสนับสนุน ติดตาม ผลักดันการขับเคลื่อนของสาธารณชนและภาครัฐต่อการปฏิรูปให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม
- 5) แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะประเด็นหรือเฉพาะด้าน คณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการปฏิรูปมอบหมาย

ข้อ 9 ให้มีคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ และกรรมการอื่นอีกไม่เกินสามสิบคน ซึ่งประธานกรรมการแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ผู้อำนวยการสำนักปฏิรูปเป็นเลขานุการ และในข้อ 10 ให้คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูปมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- 1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเพื่อการปฏิรูป ตลอดจนสนับสนุนการสื่อสารทางสังคมเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้รับรู้ เข้าใจ และเข้าร่วมในการปฏิรูปอย่างกว้างขวาง
- 2) ดำเนินการให้ได้มาซึ่งข้อมูล ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของสาธารณชนเกี่ยวกับการปฏิรูป
- 3) จัดให้มีสมัชชาปฏิรูประดับชาติ และสนับสนุนให้มีการจัดสมัชชาปฏิรูปเฉพาะพื้นที่ และเฉพาะประเด็น ตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการปฏิรูป
- 4) ประสานงานกับคณะกรรมการปฏิรูป ในการสนับสนุน ติดตาม ผลักดันการขับเคลื่อนของสาธารณชนและภาครัฐต่อการปฏิรูปให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม
- 5) แต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะประเด็นหรือเฉพาะด้าน คณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการปฏิรูปมอบหมาย

ข้อ 12 ให้ “สำนักงานปฏิรูป” เป็นหน่วยงานภายในของสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการปฏิรูป และคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป โดยมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) รับผิดชอบงานเลขานุการ ของคณะกรรมการปฏิรูป คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป คณะกรรมการเฉพาะประเด็นหรือเฉพาะด้าน คณะอนุกรรมการ และคณะทำงานที่เกี่ยวข้อง
- 2) ติดตามสถานการณ์ ศึกษา และรวบรวมข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการปฏิรูป และคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป
- 3) ประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรทุกภาคส่วนและสาธารณชน เพื่อร่วมขับเคลื่อนการปฏิรูป
- 4) ปฏิบัติงานหรือดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการปฏิรูป หรือคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูปมอบหมาย

ดังนั้น ภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีดังกล่าว ข้อ 10 (3) ได้กำหนดให้คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป (คสป.) ทำหน้าที่ จัดสมัชชาปฏิรูประดับชาติ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และสนับสนุนให้มีการจัดสมัชชาปฏิรูปเฉพาะพื้นที่ และเฉพาะประเด็น เพื่อเป็นเครื่องมือในการเชื่อมประสานให้ทุกภาคส่วนในสังคม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างกว้างขวางบนฐานของปัญญาและความสมานฉันท์ เพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการปฏิรูปประเทศไทย ที่มีเป้าหมายร่วมในการสร้างความเป็นธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ซึ่งได้จัดสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 เมื่อวันที่ 24-26 มีนาคม 2554 ณ อิมแพ็คคอนเวนชั่น เซ็นเตอร์ เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี โดยสมาชิกสมัชชาปฏิรูประดับชาติได้มีฉันทามติในมติที่ 1 การปฏิรูปการจัดสรรทรัพยากรที่ดินอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

โดยมติดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้นจากสภาพปัญหาของความเหลื่อมล้ำและขาดความเป็นธรรมในการจัดการการใช้ที่ดินของประเทศ ส่งผลให้เกิดปัญหาสองประการ คือ ความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่างราษฎรกับรัฐและการกระจายการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะการขาดโอกาสของประชาชนในการถือครองที่ดินและที่อยู่อาศัยและความยากลำบากที่ประสบเมื่อถูกจับกุมดำเนินคดีกรณีเข้าทำกินและอยู่อาศัยในที่ดินของรัฐ ซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องใช้มาตรการหลายด้าน โดยเฉพาะการใช้วิธีการจัดให้มีโฉนดชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐ การจัดตั้งธนาคารที่ดิน เพื่อจัดหาที่ดินให้แก่ผู้ไร้ที่ดินทำกิน และจัดเก็บภาษีเพื่อนำมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนของธนาคารที่ดิน และลดการถือครองที่ดินจำนวนมากลง จึงมีมติดังนี้

ข้อ 1 เห็นชอบหลักการของการจัดการที่ดิน ดังนี้

1.1 ที่ดินเป็นสมบัติของชาติ ที่พึงจัดการภายใต้หลักการ การเป็นเจ้าของร่วมระหว่างรัฐ องค์กรชุมชนสาธารณะ และปัจเจกบุคคล

1.2 การเคารพสิทธิของประชาชนและของชุมชน ในการมีส่วนร่วมกับรัฐเพื่อกำหนดกติกาในการเข้าถึง การใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ การบำรุงรักษา และการได้รับประโยชน์จากที่ดิน อีกทั้งในการคุ้มครองส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 66 และ 67 โดยการสร้างและส่งเสริมการมีส่วนร่วม และกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรโดยประชาชน ชุมชน และท้องถิ่น

ข้อ 2 ขอให้ คสช. เสนอ กรม. รัฐสภา และพรรคการเมืองต่างๆ ดำเนินการผลักดันให้มีกฎหมายรับรองสิทธิในการจัดการที่ดินของชุมชน รวมถึงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่ดิน ให้รับรองสิทธิของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการที่ดิน

ข้อ 3 ขอให้ คสช. เสนอต่อ กรม. เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐในเรื่องการใช้ประโยชน์จากที่ดิน โดย

3.1 ให้การรับรองสถานภาพ การเข้าอยู่อาศัยและทำกินอย่างถูกต้องตามกฎหมายในพื้นที่ของรัฐ ที่มีข้อพิพาทอยู่ในปัจจุบัน โดยการจัดให้มีระบบการออกโฉนดชุมชนโดยเร็ว ทั้งนี้ การออกโฉนดชุมชนจะต้องเป็นไปโดยมีกระบวนการที่โปร่งใส และให้หน่วยงานของรัฐยุติการจับได้ จับกุม ในระหว่างการดำเนินการจัดให้มีโฉนดชุมชนโดยเร็ว

3.2 ให้ส่งเสริม สนับสนุนกระบวนการจัดทำโฉนดชุมชนด้วยการให้ชุมชน ท้องถิ่นและรัฐ ร่วมกันดำเนินการจัดทำแนวเขตโดยใช้ระบบ GIS กำหนดกติกา การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน การอนุรักษ์ การควบคุมกำกับ ดูแล ที่ดิน ป่าไม้ และ ทรัพยากรธรรมชาติ มิให้ถูกบุกรุกทำลายโดยเร็ว

3.3 ให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการร่าง พ.ร.บ. โฉนดชุมชน โดยเร็วที่สุด โดยมอบหมายให้ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีกรรมการประกอบด้วย ตัวแทนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำโฉนดชุมชน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาชน จำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของคณะกรรมการ แทนการใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ.2553 จากมติดังกล่าวจึงเป็นที่มาของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ข้อ 4 ขอให้ คสป. เสนอต่อ ครม. และรัฐสภาเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาการกระจายการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นธรรม ดังนี้

4.1 จำกัดขนาดการถือครองที่ดิน โดย

4.1.1 สนับสนุนการจัดเก็บภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้า โดยให้เร่งรัดการออกกฎหมายการจัดเก็บภาษีที่ดินให้มีผลบังคับใช้โดยเร็ว

4.1.2 ให้มีกฎหมายจำกัดการถือครองที่ดินรายละไม่เกิน 50 ไร่ สำหรับส่วนที่เกินให้มีมาตรการจัดเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้าตามประเภทของการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ทั้งนี้ให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดอัตราภาษีที่เหมาะสมสำหรับแต่ละประเภทของการใช้ประโยชน์ต่อไป และศึกษาขอบเขตการใช้ที่ดินในแต่ละประเภทด้วย

4.2 มอบหมายให้ชุมชนท้องถิ่นดำเนินการปรับปรุงฐานข้อมูลที่ดินและประเมินราคาที่ดินใหม่ให้ตรงกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำ รวมทั้งให้มีการเปิดเผยข้อมูลการถือครองที่ดินทั่วประเทศภายในเวลา 1 ปี

4.3 ให้กระทรวงการคลังศึกษาเพิ่มเติมเรื่องการจัดเก็บภาษีมูลค่าส่วนเพิ่มของที่ดิน ตลอดจนการจัดให้มีกฎหมายภาษีมูลค่าส่วนเพิ่ม ภายในเวลา 1 ปี

4.4 สนับสนุนการจัดตั้งธนาคารที่ดิน โดยขอให้รัฐบาลเร่งรัดร่างพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันบริหารจัดการธนาคารที่ดิน (องค์การมหาชน) พ.ศ. ... ที่เสนอโดย สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ให้สามารถมีผลบังคับใช้โดยเร็วภายในเวลา 1 ปี

4.5 สนับสนุนการแก้ไขพระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2524 โดยขอให้กระทรวงมหาดไทยเร่งรัดการดำเนินงานดังกล่าว

4.6 ขอให้เร่งรัดการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีให้เกิดการสิ้นสภาพนิคมสหกรณ์ในเขตชุมชน

ดังนั้น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 มติ 1 การปฏิรูปการจัดสรรทรัพยากรที่ดินอย่างเป็นธรรมและยั่งยืนไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการขับเคลื่อนมติดังกล่าวโดยกลไกภายใต้คำสั่งคณะกรรมการปฏิรูป ที่ 5/2553 ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2553 เรื่องแต่งตั้งคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดินฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ ประกอบด้วย

1) ม.ร.ว.อดิน รพีพัฒน์	ประธานอนุกรรมการ
2) นายศรีศักร วัลลิโภดม	อนุกรรมการ
3) นายบัณฑิต อ่อนคำ	อนุกรรมการ
4) นายเพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์	อนุกรรมการ

5) นางสาวปอง เวียงจันทร์	อนุกรรมการ
6) นางพงศ์โพยม วาศภูติ	อนุกรรมการ
7) นางสาวสมสุข บุญยะปัญญา	อนุกรรมการ
8) นายเดชรัตน์ สุขกำเนิด	อนุกรรมการ
9) นายอเนก เกษมสุข	อนุกรรมการ
10) นายแสงชัย รัตนเสวีวงศ์	อนุกรรมการ
11) นางสาวสมจิต คงทน	อนุกรรมการ
12) นายประยงค์ ดอกคำไย	อนุกรรมการ
13) นางปรีดา คงแป้น	อนุกรรมการ
14) นายบรรเจิด สิงคะเนติ	อนุกรรมการ
15) นางสาวดวงมณี เลาวกุล	อนุกรรมการ
16) นายหาญณรงค์ เยาวเลิศ	อนุกรรมการ
17) นายปัญญา โดกทอง	อนุกรรมการ
18) นางสาวเนตรดาว ชัยยุบล	อนุกรรมการ
19) นายสนั่น ชูสกุล	อนุกรรมการ
20) นายสันติภาพ ศิริวัฒน์ไพบูลย์	อนุกรรมการ
21) นายบุญบงก์ ชวากันหา	อนุกรรมการ
22) นายภาคภูมิ วิชานศิริวัฒน์	อนุกรรมการ
23) นายกฤษฎา บุญชัย	อนุกรรมการและเลขานุการ
24) นางสาวนลินี ศรีภักติกุล	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

โดยมีอำนาจหน้าที่

- 1) ศึกษาค้นคว้า หาข้อมูลและข้อเท็จจริงในท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและน้ำ รวมทั้งกลไกการจัดการ
- 2) เชิญผู้ที่มีส่วนได้เสียในท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลหรือข้อคิดเห็นต่อคณะอนุกรรมการ
- 3) เสนอแนวทางและกลไกการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและน้ำอย่างมีส่วนร่วม
- 4) พัฒนาระบบการ สร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจและพลังในการต่อรองของชุมชนท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นธรรม

โดยคณะอนุกรรมการฯ ได้มอบหมายให้ฝ่ายเลขานุการดำเนินการศึกษาวิจัยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องขององค์ความรู้การจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและน้ำ ซึ่งมีกลไกคณะทำงานย่อยอย่างไม่เป็นทางการ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย

1) ดร.วณิ ปิ่นประทีป	รองผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูป
2) นางสาวพัชรา อุบลสวัสดิ์	ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูป
3) นางปรีดา คงแป้น	ประธานคณะทำงานขับเคลื่อนมติ การปฏิรูปโครงสร้างและกฎหมาย ด้านที่ดิน
4) รศ.ดร. ดวงมณี เลาวกุล	นักวิชาการ
5) ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์	นักวิชาการ
6) นายภาควุฒิ วิชานติวัฒน์	ประธานมูลนิธิอันดามัน
7) นายบุญ แซ่จุง	เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร

ทำหน้าที่ในการวิเคราะห์และวางแนวทางการดำเนินงานตามมติ และรายงานผลการดำเนินการต่อคณะอนุกรรมการฯอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สำนักงานปฏิรูป (สปร.) จึงได้สนับสนุนการจัดทำโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าผลงานที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการได้พบผลงานที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลโครงการที่ใช้รูปแบบการประเมินตัวแบบซีพีพี (CIPP model) ซึ่งเป็นรูปแบบและแนวทางที่ใกล้เคียงกัน ผู้ศึกษาจึงนำเสนอบทคัดย่อการประเมินผลโครงการ ดังนี้ การศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

จันทร์มณี แดงอ่ำ (2554) เรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมการอ่านกับชาวฟ้าขาว โรงเรียนวัดโบสถ์ศึกษา จังหวัดพิษณุโลก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความพร้อมด้านปัจจัยเบื้องต้นของการดำเนินโครงการ ประเมินกระบวนการดำเนินโครงการและประเมินผลผลิตของการดำเนินโครงการส่งเสริมการอ่านกับชาวฟ้าขาว โรงเรียนวัดโบสถ์ศึกษา จังหวัดพิษณุโลก

ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยเบื้องต้นของโครงการมีความพร้อมระดับดี ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกกิจกรรม 2) กระบวนการดำเนินโครงการ ได้แก่ การปฏิบัติงานตามขั้นตอนการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของครูและนักเรียน การนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรม มีการปฏิบัติในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน และ 3) ผลผลิตของโครงการ ด้านความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรม พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจ ต่อการจัดโครงการส่งเสริมการอ่านกับชาวฟ้าขาว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน ส่วนการประเมินการมีนิสัยรักการอ่านของนักเรียนพบว่า ในภาพรวม มีผลการประเมินร้อยละ 95.65 ผ่านเกณฑ์

ธนิก ชนศิริโชติ (2554) เรื่อง การประเมินนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2553 ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานะแวดล้อม (context) ด้านปัจจัยนำเข้า (input) ด้านกระบวนการดำเนินงาน (process) ด้านผลผลิต (product) รวมทั้งในด้านผลกระทบ (impact) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า ด้านบริบทหรือสถานะแวดล้อม (context) พบว่า การดำเนินงานกองทุนหลักประกันสุขภาพองค์การบริหารส่วนตำบล มีความเหมาะสม สอดคล้องกับปัญหาสาธารณสุขและหลักการในการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมในการดำเนินงาน ด้านปัจจัยนำเข้า (input) พบว่า บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และข้อมูลข่าวสารในส่วนที่ได้รับจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ มีความเพียงพอ เหมาะสมต่อการดำเนินงาน ส่วนข้อมูล ข่าวสารในด้านสาธารณสุขในพื้นที่ ยังไม่เพียงพอ เหมาะสมต่อการดำเนินงานด้านกระบวนการ (process) พบว่า การวางแผน (planning) การจัดหน่วยงาน (organizing) การอำนวยการ (directing) มีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การดำเนินงาน แต่การอำนวยการมีจุดอ่อนในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ ส่วนการควบคุม (controlling) การควบคุม กำกับการดำเนินงาน มีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การดำเนินงาน แต่ขาดการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบและรูปแบบการติดตามและประเมินผล ที่ดำเนินการอยู่ ยังไม่เหมาะสม และในการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ดี โดยกรรมการที่เป็นตัวแทนของชุมชน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนฯ น้อยกว่ากรรมการที่มาจากรัฐด้านผลผลิต (product) พบว่า กองทุนฯ ทุกแห่ง มีการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งการสนับสนุน

งบประมาณให้สถานีนามัยในพื้นที่ ทำให้สถานีนามัย ดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณสุขได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมในเชิงรูปธรรม ยังไม่สามารถระบุได้ชัดเจน ส่วนการส่งเสริมให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงนั้น การดำเนินงานของทุกกองทุนฯ ยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและยังไม่ทั่วถึง แต่ก็ทำให้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ยากไร้ อยู่ในภาวะยากลำบาก ได้รับการดูแล เอาใจใส่มากขึ้น สำหรับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้กับกลุ่ม องค์กรประชาชนเพื่อนำไปดำเนินกิจกรรมนั้น กลุ่ม องค์กรประชาชนต่างๆ ยังเข้าถึงงบประมาณน้อย และมีข้อจำกัดในการจัดทำเอกสาร โครงการ รายงานผลการดำเนินงาน และในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายเพื่อการบริหารจัดการนั้น มีการใช้จ่ายงบประมาณเน้นไปในการบริหารจัดการ ส่วนการใช้จ่ายเพื่อการพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการ ยังมีน้อย ด้านผลกระทบ (impact) พบว่าส่งผลกระทบต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานีนามัยและประชาชนในพื้นที่ในเชิงบวกมากกว่าเชิงลบ ส่วนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับ บทบาท ภารกิจ หน้าที่ ความรับผิดชอบของกองทุนหลักประกันสุขภาพองค์กรบริหารส่วนตำบลและมีข้อจำกัดในการเขียนโครงการ การจัดทำเอกสารรายงาน ขณะที่หลักเกณฑ์ในการใช้จ่ายงบประมาณขาดความชัดเจนมีความคลุมเครือ การดำเนินงานขาดการติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และที่ผ่านมากิจกรรมการบริหารกองทุนฯ ได้รับการพัฒนาศักยภาพน้อย

นภคณ ดีเรือก (2555) เรื่อง การประเมินผล โครงการฟื้นฟูทางหลวงชนบทที่เสียหาย อันเนื่องมาจากเหตุภัยพิบัติ: กรณีศึกษาในพื้นที่สำนักทางหลวงชนบทที่ 8 (นครสวรรค์) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลทางหลวงชนบทที่เสียหายอันเนื่องมาจากเหตุภัยพิบัติ: กรณีศึกษาในพื้นที่สำนักทางหลวงชนบทที่ 8 (นครสวรรค์) ตามแบบจำลอง CIPP model คือ การประเมินด้านบริบทหรือสถานะแวดล้อม ศึกษาเรื่องความจำเป็นเร่งด่วนในการดำเนินโครงการ และที่มาของโครงการ เงื่อนไขในการผลักดันโครงการ ความเห็นต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายโครงการ และสภาพพื้นที่ของโครงการ การประเมินปัจจัยนำเข้า ศึกษาเกี่ยวกับ เทคโนโลยี การบริหารจัดการ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือ งบประมาณ การประเมินกระบวนการ ศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนปฏิบัติงาน การตรวจติดตามโครงการ การรายงานผลการปฏิบัติงาน ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ การดำเนินงานโครงการตามแผน การแก้ไขปัญหาระหว่างการดำเนินโครงการ และการประเมินผลผลิต ศึกษาเกี่ยวกับถนนที่ซ่อมฟื้นฟูแล้วเสร็จมีความสะดวกปลอดภัย สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนโดยตรง ประชาชนมีความพึงพอใจ ถนนที่ซ่อมฟื้นฟูดำเนินการแล้วเสร็จตามกำหนดเวลา ถนนที่ซ่อมฟื้นฟูแล้วเสร็จมีคุณภาพมาตรฐานตามข้อกำหนด

เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ โครงการฟื้นฟูทางหลวงชนบทที่เสียหายอันเนื่องจากเหตุภัยพิบัติ: กรณีศึกษาในพื้นที่สำนักทางหลวงชนบทที่ 8 (นครสวรรค์)

ผลการศึกษาพบว่า ผลประเมินผลโครงการฟื้นฟูทางหลวงชนบทที่เสียหายอันเนื่องจากเหตุภัยพิบัติ: กรณีศึกษาในพื้นที่สำนักทางหลวงชนบทที่ 8 (นครสวรรค์) ในภาพรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีระดับมากในทุกด้าน ตามลำดับ คือ ด้านบริบท ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยนำเข้า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการที่พบมากที่สุด แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านบริบท สภาพพื้นที่ของโครงการมีบางพื้นที่ยังไม่มีความเหมาะสม และการเร่งรัดสำรวจออกแบบมากเกินไปทำให้เกิดข้อผิดพลาดตามมา 2) ด้านปัจจัยนำเข้า บุคลากรที่มีหน้าที่ควบคุมงานก่อสร้างมีจำนวนไม่เพียงพอกับปริมาณงานที่จะต้องดำเนินการในช่วงเวลาเดียวกัน และงบประมาณที่ได้รับล่าช้าทำให้แก้ไขปัญหาค่าความเดือดร้อนไม่ทันการณ์ 3) ด้านกระบวนการ การดำเนินงานบางโครงการไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ 4) ด้านผลผลิตบางโครงการก่อสร้างแล้วเสร็จล่าช้าเกินระยะเวลาที่กำหนดไว้

วนิดา เกื้อกุล (2555) เรื่อง การประเมินโครงการพัฒนาความสามารถในการทำโครงการงานวิทยาศาสตร์ ของผู้เรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดชุมพร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินปัจจัยเบื้องต้น ประเมินกระบวนการดำเนินงาน และประเมินผลผลิตและผลกระทบของโครงการพัฒนาความสามารถในการทำโครงการงานวิทยาศาสตร์ของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดชุมพร

ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ ซึ่งประกอบด้วย บุคลากร สถานที่ เอกสารและอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมโดยภาพรวม พบว่า มีความพร้อมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน ยกเว้นงบประมาณในกิจกรรมการเรียนการสอนมีความพอเพียงอยู่ในระดับปานกลางไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน 2) ด้านกระบวนการดำเนินงานของโครงการ ประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์ การวางแผน การดำเนินการตามโครงการและการประเมินผลการทำงาน โดยภาพรวมพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน ยกเว้นการวางแผนการดำเนินกิจกรรมการประกวด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน 3) ด้านผลผลิตของโครงการ พบว่า จำนวนนักเรียน นักศึกษาที่มีคะแนนการทดสอบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ คะแนนความสามารถในการทำโครงการงานวิทยาศาสตร์และคะแนนเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้งหมด ผลกระทบที่เกิดกับสถานศึกษา และนักเรียน นักศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผ่านเกณฑ์การประเมิน

ศุภชัย คัทธมารศรี (2555) เรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกัญศูนย์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการส่งเสริมอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกัญศูนย์ จำนวน 4 โครงการ คือ โครงการผลิตข้าวฮาง โครงการทำดอกไม้ประดิษฐ์ โครงการปลูกดอกมะลิเพื่อจำหน่าย และโครงการจักสาน โดยประเมินในด้าน 1) สภาวะแวดล้อม 2) บัณฑิตนำเข้า 3) กระบวนการ และ 4) ผลผลิต

ผลการศึกษาพบว่า สรุปทั้ง 4 ด้านคือ 1) ด้านสภาวะแวดล้อม พบว่า พื้นที่ตำบลหนองกัญศูนย์เป็นที่ราบสูงค่อนข้างสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำการเกษตร แต่การบริหารจัดการน้ำยังไม่มีประสิทธิภาพ เกิดปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน และปัญหาภัยแล้งในฤดูแล้ง ส่วนบริบทของกลุ่มอาชีพจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพในชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ 2) ด้านบัณฑิตนำเข้า พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสนอแผนโครงการสมาชิกจะมีการแบ่งหน้าที่การทำงาน ทำให้ทุกคนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงาน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ มีคุณค่า มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการทำงาน และกลุ่มอาชีพทุกกลุ่มได้รับการส่งเสริมสนับสนุนทั้งในรูปของการฝึกอบรม และงบประมาณจากภาครัฐ 3) ด้านกระบวนการ พบว่า ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ร่วมประชุมหารือว่าจะส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มอาชีพอะไร จากมติที่ประชุมเสียงส่วนใหญ่ ช่วงก่อนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล 3 ปี และแผนประจำปีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานกลุ่มอาชีพ จัดทำหนังสือแจ้งไปยังประธานกลุ่มอาชีพ ให้เสนอโครงการที่มีความประสงค์จะขอรับการสนับสนุนงบประมาณในปีงบประมาณ เข้ามายังองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกัญศูนย์ ทั้งนี้ การดำเนินงานที่จะส่งเสริมอาชีพต้องมีอยู่ในแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกัญศูนย์ เท่านั้น 4) ด้านผลผลิต ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีการดำเนินการได้บรรลุผลลัพธ์สุดท้าย จำนวน 2 โครงการคือ โครงการผลิตข้าวฮาง และโครงการจักสาน โครงการที่มีแนวโน้มว่าจะเลิกดำเนินการ หากไม่ได้รับการแก้ไขสนับสนุนคือ โครงการทำดอกไม้ประดิษฐ์ และโครงการที่เลิกดำเนินการไปแล้วคือ โครงการปลูกดอกมะลิเพื่อจำหน่าย

อรัญญา สมภาร (2555) เรื่อง การประเมินโครงการพัฒนาวินัยด้านการรักษาความสะอาดของนักเรียน โรงเรียนสามัคคีวิทยาการ อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเหมาะสมของบัณฑิตนำเข้าและกระบวนการดำเนินงาน โครงการพัฒนาวินัยด้านการรักษาความสะอาดของนักเรียน โรงเรียนสามัคคีวิทยาการ จังหวัดอุดรธานี และประเมินประสิทธิผลของการดำเนินโครงการพัฒนาวินัยของนักเรียน

ผลการศึกษาพบว่า 1) โครงการพัฒนาวินัยด้านการรักษาความสะอาดของนักเรียน โรงเรียนสามัคคีวิทยาคาร โดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านปัจจัยนำเข้าซึ่งประกอบด้วย บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ มีความเพียงพออยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการซึ่งประกอบด้วยกระบวนการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม การพัฒนาบุคลากร และการติดตามประเมินผลมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านผลผลิต ความคิดเห็นของครูต่อการพัฒนาวินัยของนักเรียนอยู่ในระดับมาก 2) หลังจากโครงการได้ดำเนินไปแล้ว นักเรียนมีพฤติกรรม และมีวินัยด้านการรักษาความสะอาดดีขึ้น และสภาพห้องเรียนและโรงเรียนมีความสะอาดและเป็นระเบียบมากขึ้น

อิสริย์ พูลพัฒน์ (2556) เรื่อง การประเมินโครงการเกษตรในโรงเรียน ผักดีไม่มีสารพิษ ธุรกิจเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP model คือ การประเมินด้านบริบท ได้ศึกษาการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาได้ชี้แจงนโยบายและวัตถุประสงค์สนับสนุนข้อมูล สารสนเทศที่ใช้ในการดำเนินงาน ครูมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการดำเนินกิจกรรม ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การประเมินปัจจัยนำเข้า ได้ศึกษา การจัดทำแผนการดำเนินงาน การจัดสรรพื้นที่ การจัดอบรม ความร่วมมือในการดำเนินงาน การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ การจัดสรรงบประมาณแหล่งทุนอื่นๆ เป็นต้น การประเมินด้านกระบวนการ ได้ศึกษากิจกรรมของโครงการ บุคลากรและผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมของโครงการ กิจกรรมการปลูกและการดูแลรักษาพืชในโครงการ การประชาสัมพันธ์เป็นต้น การประเมินด้านผลผลิต ได้ศึกษา การประเมินของโรงเรียนว่ามีการติดตามผลรายงานผลการดำเนินงาน ประเมินประสิทธิผล มีการสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นักเรียนเกิดความรู้ ทักษะ นำผลการดำเนินงานเผยแพร่สู่ชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ด้านบริบท พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความเห็นสอดคล้องกันโดยมีความเห็นว่ามีเหมาะสมมากในด้านบริบท โดยผู้บริหารสถานศึกษาได้สนับสนุนข้อมูลสารสนเทศที่ใช้ในการดำเนินงานตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ และผู้บริหารสถานศึกษาทำความเข้าใจในนโยบายและวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และส่งเสริมสนับสนุนให้ครู บุคลากร และนักเรียนมีส่วนร่วมในโครงการ ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับความพร้อมด้านปัจจัยนำเข้าในระดับมาก โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนประสานความร่วมมือในการดำเนินงานโครงการ ทำให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง การจัดสรรพื้นที่และทรัพยากร การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการจัดทำแผนการดำเนินงาน เป็นต้น ด้านกระบวนการ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู

ผู้รับผิดชอบโครงการมีความคิดเห็นสอดคล้องกันด้านกระบวนการ โดยมีความคิดเห็นว่ามีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะประเด็น 1) บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมของโครงการ 2) นำผลผลิตที่ได้จากโครงการไปสนับสนุนกิจกรรมอาหารกลางวันของเด็กนักเรียนอย่างจริงจังตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ส่วนครูผู้รับผิดชอบโครงการเห็นว่า 1) มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตของพืชในโครงการถูกต้องตามขั้นตอน แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการของโครงการเป็นอย่างดีของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ด้านผลผลิต พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ด้านผลผลิต โดยมีความคิดเห็นว่ามีระดับความพึงพอใจต่อโครงการในระดับมาก โดยนักเรียนมีการพัฒนาความรู้ ทักษะ และสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้

สุวรรณ บรรจง (2558) เรื่อง การประเมินโครงการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนบ้านกอกวิทยาคาร โดย CIPP model โดยมีวัตถุประสงค์ประเมินโครงการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนบ้านกอกวิทยาคารโดยใช้การประเมินผลรูปแบบ CIPP model

ผลการศึกษาพบว่า ด้านบริบท วัตถุประสงค์ของโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก รูปแบบการดำเนินงานมีความชัดเจนเข้าใจง่ายสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ด้านปัจจัยนำเข้าความพร้อมของการจัดเตรียมทรัพยากรด้านต่างๆที่นำมาใช้สำหรับการดำเนินงานโครงการมีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านกระบวนการ การดำเนินงานของโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านผลผลิต ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ร่วมโครงการในด้านลักษณะและความสามารถเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษา เรื่องการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีรายละเอียดด้านระเบียบวิธีวิจัย ประกอบด้วย รูปแบบการศึกษา ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. รูปแบบการศึกษา

การศึกษานี้ใช้การวิจัยแบบไม่ทดลอง โดยการวิจัยแบบตัดขวาง มุ่งเก็บข้อมูลระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (focused interview) และการศึกษาเอกสารต่างๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย

2.1.1 กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและน้ำ จำนวน 24 คน คือ ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนเครือข่ายภาครัฐ ตัวแทนเครือข่ายภาควิชาการ ตัวแทนเครือข่ายภาคประชาสังคม ผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูป หัวหน้าแผนงานสนับสนุนการขับเคลื่อนการปฏิรูป และตัวแทนเครือข่ายปฏิรูปที่ดิน

2.1.2 กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยการคัดเลือกตัวอย่างจากประชากรในแต่ละกลุ่มข้างต้นจำนวน 14 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและ

เป็นธรรมชาติ ประกอบถึงข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และข้อจำกัดเกี่ยวกับภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของประชากรในแต่ละกลุ่ม และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมาภิบาลการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมชาติ จึงทำให้ไม่สามารถศึกษาจากประชากรทั้งหมดโดยตรงได้ โดยจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

2.2.1 *กลุ่มคณะกรรมการการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ* จำนวน 7 คน ได้แก่ ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนเครือข่ายภาควิชาการ ตัวแทนเครือข่ายภาคประชาสังคม ผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูป หัวหน้าแผนงานสนับสนุนการขับเคลื่อนการปฏิรูป ตัวแทนเครือข่ายปฏิรูปที่ดิน เหตุผลที่เลือกเจาะจงกลุ่มนี้เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและคณะทำงานย่อยโดยตรง ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำในการดำเนินงานติดตามการดำเนินงานขับเคลื่อน

2.2.2 *กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน* โครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมาภิบาลการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมชาติ จำนวน 7 คน เป็นการศึกษาประชากรทั้งหมด เหตุผลที่เลือกเจาะจงกลุ่มนี้เนื่องจากเป็นคณะทำงานที่ดำเนินกิจกรรมในโครงการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.1 ประเภทของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์

3.1.1 *ลักษณะของการสัมภาษณ์* เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (focused interview) ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้าและใช้คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับโครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมาภิบาลการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมชาติ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถให้ข้อมูลตามประเด็น และผู้ศึกษาใช้เทปบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ด้วย ซึ่งแนวทางการสัมภาษณ์แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมาภิบาลการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมชาติ ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้ 1) ส่วนที่ 1 การประเมินด้านบริบท 2) ส่วนที่ 2 การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า 3) ส่วนที่ 3 การประเมินด้านกระบวนการ และ 4) ส่วนที่ 4 การประเมินด้านผลผลิต

ตอนที่ 3 ข้อมูลปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

3.1.2 ในการหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบข้อคำถามแต่ละข้อว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ รวมถึงสามารถวัดผลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาหรือไม่ และนำไปแก้ไขตามคำแนะนำแล้วนำมาให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบอีกครั้งก่อนที่จะนำไปสัมภาษณ์ หากค่าความเที่ยงตรงได้ เท่ากับ 1 (ตามภาคผนวก ก ข และ ค)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการหลายวิธีเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และครบถ้วน โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแหล่งของข้อมูลได้ 2 วิธี คือ

4.1 การเก็บข้อมูลแหล่งปฐมภูมิ เกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1.1 การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง ได้แก่ 1) กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ และ 2) กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม โดยใช้แบบสัมภาษณ์

4.2 การเก็บข้อมูลแหล่งข้อมูลทุติภูมิ เกี่ยวกับเนื้อหาของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ การค้นคว้าข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

การตรวจสอบความเชื่อถือของข้อมูลที่เก็บรวบรวม โดยใช้วิธีการสามเส้าด้านระเบียบวิธี (methodological triangulation) หมายถึง การใช้เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายๆวิธี สำหรับการตรวจสอบข้อมูล ในการศึกษาเรื่องนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่ามีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วนถูกต้อง โดยข้อมูลที่เก็บรวบรวมมีความเชื่อถือได้และเพียงพอต่อการนำมาวิเคราะห์และตอบวัตถุประสงค์การศึกษาที่กำหนดไว้ได้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยแบ่งแยกเป็นกลุ่มตามเนื้อหาและประเด็นหลักที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษา ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต โดยทำการคัดเลือกข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป จากนั้นนำมาวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยายและพรรณนาเป็นความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษา เรื่อง การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้ และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ผู้ศึกษาได้แบ่งโครงสร้างการนำเสนอผลงานศึกษาออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย อายุ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานด้านที่ดิน

ตอนที่ 2 ข้อมูลการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การประเมินด้านบริบท

ส่วนที่ 2 การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า

ส่วนที่ 3 การประเมินด้านกระบวนการ

ส่วนที่ 4 การประเมินด้านผลผลิต

ตอนที่ 3 ข้อมูลปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

โดยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (N=14 คน)	ร้อยละ (100.00)
1. เพศ		
ชาย	7	50.00
หญิง	7	50.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (N=14 คน)	ร้อยละ (100.00)
2. อายุ		
21-30 ปี	2	14.28
31-40 ปี	3	21.43
41-50 ปี	4	28.57
51-60 ปี	5	35.71
3. ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	6	42.86
สูงกว่าปริญญาตรี	8	57.14
4. ประสบการณ์ทำงานด้านที่ดิน		
1-5 ปี	5	35.71
6-10 ปี	2	14.28
11-15 ปี	4	28.57
15-20 ปี	2	14.28
21-30 ปี	1	7.14

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 14 คน มีดังนี้ เพศ กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายและเพศหญิง จำนวน 7 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 50 อายุ กลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 51-60 ปี มากที่สุด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 35.71 รองลงมามีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 21.43 และน้อยที่สุดมีอายุระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 14.28 ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มากที่สุด จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 รองลงมามีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86

ประสบการณ์ทำงานด้านที่ดิน กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ทำงานด้านที่ดิน ระหว่าง 1-5 ปี มากที่สุด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 35.71 รองลงมา มีประสบการณ์ทำงานด้านที่ดิน ระหว่าง 11-15 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 มีประสบการณ์ทำงานด้านที่ดินระหว่าง 6-10 ปี และระหว่าง 15 -20 ปี จำนวน 2 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 14.28 และน้อยที่สุดมีประสบการณ์ทำงานด้านที่ดินระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 7.14

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมาภิบาลการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ผลการศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้ และธรรมาภิบาลการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านบริบท (context) ด้านปัจจัยนำเข้า (input) ด้านกระบวนการ (process) ด้านผลผลิต (product) ผลที่ได้จากการศึกษาดังนี้

2.1 ด้านบริบท (context) เพื่อประเมินผลความเป็นมาหรือความจำเป็นของโครงการ ความสอดคล้องวัตถุประสงค์ของ โครงการกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมิติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรมของสำนักงานปฏิรูป และความเหมาะสมของพื้นที่ดำเนินการ ซึ่งข้อมูลจากการศึกษาพบว่า

2.1.1 ความเป็นมาหรือความจำเป็นของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมาภิบาลการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ความเป็นมาหรือความจำเป็นของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมาภิบาลการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีความสอดคล้องกับประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำเรื่องที่ดิน

ดังกล่าวให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเป็นมาหรือความจำเป็นของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมาภิบาลการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ความประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำเรื่องที่ดินที่มีการสะสมอย่างยาวนาน สภาพปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากที่ดินระหว่างประชาชนกับรัฐ และการกระจายการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นธรรมเกิดผลกระทบต่อคนยากคนจนไม่มีที่ดิน

ทำกินซึ่งจะต้องมีการศึกษาวิจัยรวบรวมประเด็นปัญหาภาพรวมของประเทศเพื่อเสนอต่อผู้มีอำนาจต่อการตัดสินใจ

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ปัญหาเรื่องที่ดินเป็นประเด็นที่เกิดขึ้นมาระยะยาว โดยที่โครงสร้างการจัดการที่ดินของประเทศไทยยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ความรู้ที่หลากหลายในการสรุปทบทวนการปฏิรูปที่ดินทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ปัญหาสำคัญของประเด็นที่ดินที่รัฐและอำนาจทุนเข้าถือครองที่ดินอย่างไม่จำกัด โดยประชาชนที่ต้องเสียที่ดินซึ่งตนเองเคยถือครองมาอย่างยาวนาน โดยมีหลายสาเหตุหลายปัจจัย การขาดระบบข้อมูลที่ดินที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ที่ดินจึงอยู่ในคนส่วนน้อยและคนยากจนส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกิน

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ความเป็นมาหรือความจำเป็นของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีความสอดคล้องกับประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำเรื่องที่ดิน

ดังกล่าวให้ผู้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเป็นมาหรือความจำเป็นของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า การดำเนินการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำเรื่องที่ดิน ได้มีการศึกษาวิจัยดำเนินการมาเป็นจำนวนมากเป็นลักษณะของเฉพาะพื้นที่ แต่การประมวลข้อมูลภาพรวมของประเทศเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายเรื่องที่ดินยังขาดการดำเนินการอย่างจริงจัง

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ประเทศไทยมีปัญหาเรื่องการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน ป่าไม้ และกฎหมายไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพราะฉะนั้นการจะทำให้เกิดการปฏิรูปการจัดการที่ดินป่าไม้ ด้วยบริบทของการบังคับใช้กฎหมายแต่ละฉบับ เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ดิน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นป่าไม้ ทำให้เกิดความสับสนในแง่ของความชัดเจนในเรื่องการจัดการการใช้ประโยชน์ ที่ดิน ป่าไม้ที่ยั่งยืน เพราะฉะนั้นโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จะมุ่งเน้นว่าทำอย่างไรที่จะทำให้เกิดการจัดการที่ดินป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและสามารถลดความเหลื่อมล้ำในเรื่องของที่ดิน

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากที่ดิน การกระจายการถือครองที่ดินอย่างไม่เป็นธรรมทำให้คนยากจนต้องถูกจับดำเนินคดีกรณีจากเข้าทำกินและอยู่อาศัยในที่ดินของรัฐ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรีบดำเนินการแก้ไขบนฐานขององค์ความรู้ข้อมูลความรู้วิชาการ

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องความเป็นมาหรือความจำเป็นของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ตามที่ สำนักงานปฏิรูป (สปร.) ได้จัดเวทีสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 เมื่อวันที่ 24-26 มีนาคม พ.ศ. 2554 ที่ผ่านมา โดยสมาชิกสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ได้มีฉันทมติในมติที่ 1 การปฏิรูปการจัดสรรทรัพยากรที่ดินอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน โดยมติดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้นจากสภาพปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากที่ดินระหว่างประชาชนกับรัฐ และการกระจายการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งมีผลมาจากความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมในสังคม การขาดโอกาสของประชาชนในการถือครองที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยและความยากลำบาก ถูกจับกุมดำเนินคดีกรณีเข้าไปทำกินและอยู่อาศัยในที่ดินของรัฐ ได้เกิดขึ้นทั่วทุกภาคของประเทศไทยจะแตกต่างกันที่ขอบเขตปัญหาและความรุนแรง และจะมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องใช้มาตรการหลายด้าน ตามข้อเสนอในมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติฯระบุว่า ควรจัดให้มีโฉนดชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐ การจัดตั้งธนาคารที่ดินเพื่อจัดหาที่ดินให้แก่ผู้ไร้ที่ดินทำกิน และจัดเก็บภาษีที่ดินเพื่อมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนของธนาคารที่ดิน และลดการถือครองที่ดินจำนวนมาก การจัดทำฐานข้อมูลที่ดินให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนมติสมัชชาปฏิรูปประเทศไทยดังกล่าวนี้ สปร. มีหน้าที่ต้องติดตามกระแสความเคลื่อนไหวทางสังคม และ สื่อสารปฏิสัมพันธ์ กับเครือข่ายทางสังคมต่างๆ อย่างใกล้ชิด เพื่อแสวงหาแรงหนุนเสริม ผลักดันการปฏิรูปไปในทิศทางที่สอดคล้องกันรวมถึงการหนุนเสริมให้ทุกภาคส่วนได้นำมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติไปขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ จึงได้สนับสนุน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม เพื่อพัฒนาไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายการจัดการที่ดินต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจต่อไป

ผู้ศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวข้องกับความเป็นมาหรือความจำเป็นของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า จากฐานแนวคิดปัญหาความเหลื่อมล้ำเรื่องที่ดิน มีการสะสมมายาวนานส่งผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมากที่ไม่มีที่ดินทำกิน หรือการถูกจับกุมในข้อหาเข้าทำกินและอาศัยในพื้นที่ของรัฐ อีกทั้งยังขาดการรวบรวมประเด็นปัญหาที่เป็นภาพรวมของประเทศที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่จึงจำเป็นต้องมีการ

รวบรวมสังเคราะห์ข้อมูลเป็นองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาเพื่อเสนอเป็นทางออกให้กับผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจต่อไป

2.1.2 ความสอดคล้องวัตถุประสงค์โครงการพัฒนาองค์ความรู้และแผนปฏิบัติการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม กับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม

กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า วัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และแผนปฏิบัติการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีความสอดคล้องกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม

ดังกล่าวให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความสอดคล้องวัตถุประสงค์โครงการพัฒนาองค์ความรู้และแผนปฏิบัติการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม กับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า จากมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 มติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม โดยมีกลไกคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำเป็น กลไกหลักสำคัญในการขับเคลื่อน ซึ่งมติดังกล่าวได้เสนอแนวทางของการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำประเด็นปัญหาเรื่องที่ดิน โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และแผนปฏิบัติการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ซึ่งจะทำการศึกษาปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งแนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้มีความรู้ความเข้าใจ

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า มติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 มติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม ซึ่งเป็นข้อเสนอทางนโยบายเรื่องการปฏิรูปที่ดินและฐานทรัพยากร ดังนั้นจำเป็นจะต้องมีการศึกษาวิจัยว่าแต่ละข้อเสนอในมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติฯ สามารถดำเนินการสู่รูปธรรมได้จริง

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า จากข้อเสนอในมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 มติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม ในเรื่องการใช้วิธีการจัดให้มีโฉนดชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐ การตั้งธนาคารที่ดิน เพื่อจัดหาที่ดินให้แก่ผู้ไร้ที่ดินทำกิน และการจัดเก็บภาษีเพื่อนำมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนของธนาคารที่ดินและลดการถือครองที่ดินจำนวนมากลง จำเป็นจะต้องมีการศึกษาวิจัยซึ่งหากพิจารณาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกันในวัตถุประสงค์ที่จะทำการศึกษา

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมสอดคล้องกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2554 มติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีความสอดคล้องกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม

ดังกล่าวนี้ผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความสอดคล้องวัตถุประสงค์โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม กับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า วัตถุประสงค์โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จะสามารถสนับสนุนรูปธรรมของมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ในข้อเสนอของมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม เป็นการเสนอเชิงโครงสร้างเรื่องของที่ดิน หากจะนำไปสู่การปฏิบัติได้นั้นจำเป็นต้องมีการศึกษารูปธรรมที่เกิดขึ้น เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เรียนต่างๆ ออกมาเป็นประเด็นปัญหาและทางออกของปัญหาในภาพรวมของประเทศ เช่น การปรับแก้กฎระเบียบต่างๆ

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม โดยมีความจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อให้ได้เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ และสามารถเป็นข้อมูลงานวิชาการในการสนับสนุนการขับเคลื่อน มติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม ดังนั้นจึงมีความสอดคล้องซึ่งกัน

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า วัตถุประสงค์โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีความสอดคล้องกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม ดังนั้นจึงมีความสอดคล้องซึ่งกัน ด้วยแนวคิดการดำเนินงานขับเคลื่อน เพื่อให้เป็นไปตามข้อเสนอ

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมีความสอดคล้องกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม พบว่า สำนักงานปฏิรูป (สปร.) ได้มีการจัดประชุมพิจารณากันกรอง โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม โดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2554 ณ ห้องประชุมชั้น 4 อาคาร 10 ชั้น สถาบันบาราศนราคร อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี พบว่า วัตถุประสงค์โครงการ ประกอบด้วย 4 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาปัญหาเชิงโครงสร้าง นโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน 2) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) เพื่อศึกษาแนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมข้อเสนอในเชิงปฏิบัติการ 4) เพื่อรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดิน มีความสอดคล้องกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 เรื่องการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรที่ดินอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน ซึ่งในเนื้อหาของมติได้เสนอทางออกการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐ คือ ให้การรับรองสถานภาพ การเข้าอยู่อาศัยและทำกินอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ใน พื้นที่ของรัฐ ที่มีข้อพิพาทอยู่ในปัจจุบัน โดยการจัดให้มีระบบการออกโฉนดชุมชนโดยเร็ว ทั้งนี้การออกโฉนดชุมชนจะต้องเป็นไปโดยมีกระบวนการที่โปร่งใส และให้หน่วยงานของรัฐยุติการขับไล่ จับกุม ในระหว่างการดำเนินการจัดให้มีโฉนด ชุมชนโดยเร็ว ให้ส่งเสริม สนับสนุนกระบวนการจัดทำโฉนดชุมชนด้วยการให้ชุมชน ท้องถิ่นและร่วมกันดำเนินการจัดทำแนวเขตโดยใช้ระบบ GIS กำหนดคดึกา การใช้

ประโยชน์อย่างยั่งยืน การอนุรักษ์ การควบคุมกำกับ ดูแล ที่ดิน ป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติ มิให้ถูกบุกรุกทำลายโดยเร็ว เป็นต้น การแก้ไขปัญหาการกระจายการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นธรรม คือ การจำกัดขนาดการถือครองที่ดิน โดยสนับสนุนการจัดเก็บภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้า โดยให้เร่งรัดการออกกฎหมายการจัดเก็บภาษีที่ดินให้มีผลบังคับใช้โดยเร็ว ให้มีกฎหมายจำกัดการถือครองที่ดินรายละไม่เกิน 50 ไร่ สำหรับส่วนที่เกินให้มีความมาตรการจัดเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้าตามประเภทของการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ทั้งนี้ให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดอัตราภาษีที่เหมาะสมสำหรับแต่ละประเภทของการใช้ประโยชน์ต่อไป และศึกษาขอบเขตการใช้ที่ดินในแต่ละประเภทด้วย อีกทั้งให้ชุมชนท้องถิ่นดำเนินการปรับปรุงฐานข้อมูลที่ดินและประเมินราคา ที่ดินใหม่ให้ตรงกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำ รวมทั้งให้มีการเปิดเผยข้อมูลการถือครองที่ดินทั่วประเทศ

ผู้ศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ที่มีความสอดคล้องกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม พบว่า วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน โครงการดังกล่าวสอดคล้องกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม ซึ่งเป้าหมายสำคัญ ได้แก่ การใช้วิธีการจัดให้มีโฉนดชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐ การตั้งธนาคารที่ดิน เพื่อจัดหาที่ดินให้แก่ผู้ไร้ที่ดินทำกิน และการจัดเก็บภาษีเพื่อนำมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนของธนาคารที่ดินและลดการถือครองที่ดินจำนวนมากลง และการจัดทำฐานข้อมูลที่ดินที่มีประสิทธิภาพ และการรณรงค์ให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน

2.1.3 ความเหมาะสมของพื้นที่ดำเนินการ

กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ จำนวน 4 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีความเหมาะสมของพื้นที่ดำเนินการ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ดังกล่าวให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเหมาะสมของพื้นที่ดำเนินการ ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า พื้นที่ดำเนินการ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมีความเหมาะสม โดยกรณีศึกษาทั้ง 4 พื้นที่ ได้สะท้อนปัญหาที่แตกต่างกันตามบริบทแต่ละพื้นที่ ได้แก่ ปัญหาการจัดสรรที่ดินของรัฐให้เกษตรกร ปัญหากระบวนการออกเอกสารสิทธิ์ ปัญหาประกาศอุทยานแห่งชาติทับพื้นที่ชุมชน และการบุกรุกที่ดินและป่าโดยนายทุน

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า พื้นที่ปฏิบัติการทั้ง 4 พื้นที่ ได้สะท้อนบริบทที่แตกต่างกันและยังไม่เคยมีการศึกษาวิจัยในพื้นที่อย่างเป็นทางการเพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ในภาพรวมของประเทศ

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า การเลือกพื้นที่ดำเนินการ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เป็นปัจจุบัน สามารถสะท้อนปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาได้อีกทั้งด้วยเงื่อนไขระยะเวลาดำเนินงานโครงการ 1 ปี

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ด้วยเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ ของสำนักงานปฏิรูป (สปร.) ในการสนับสนุน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จึงสามารถเลือกพื้นที่ดำเนินการได้ 4 พื้นที่ และสามารถสะท้อนความแตกต่างแต่ละบริบทในแต่ละพื้นที่ได้

กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ จำนวน 3 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ไม่มีความเหมาะสมของพื้นที่ดำเนินการ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ดังกล่าวให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเหมาะสมของพื้นที่ดำเนินการ ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า พื้นที่ดำเนินการยังไม่มีความเหมาะสม และยังไม่สามารถครอบคลุมกับปัญหาที่ดินทั่วประเทศ อีกทั้งการเลือกพื้นที่ศึกษายังไม่เกิดการกระจายตัวในแต่ละภูมิภาค

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า การเลือกพื้นที่ดำเนินการยังไม่สามารถครอบคลุมสถานการณ์ความขัดแย้งเรื่องของการถือครองที่ดินได้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า พื้นที่ดำเนินการยังไม่ครอบคลุมกับสภาพปัญหาที่ดิน และยังไม่เกิดการกระจายตัวในระดับภูมิภาค เช่น ปัญหาความขัดแย้งที่ดินราชพัสดุ ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ซึ่งมีจำนวนมากแต่ไม่ค่อยมีคนรู้ว่าถูกใช้ประโยชน์อย่างไร การกระจุกตัวอยู่กับคนกลุ่มใด

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และแผนรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีความเหมาะสมของพื้นที่ดำเนินการ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และแผนรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ดังคำให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเหมาะสมของพื้นที่ดำเนินการ ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า สถานการณ์ของพื้นที่หรือลักษณะของปัญหาและผนวกกับต้นทุนที่มีอยู่ จึงมีความเหมาะสม

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า สภาพปัญหาของพื้นที่มีความแตกต่างกันและเงื่อนไขของการสนับสนุนโครงการของสำนักงานปฏิรูป (สปร.) จึงมีความเหมาะสม

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องของความเหมาะสมของพื้นที่ดำเนินการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และแผนรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า สำนักงานปฏิรูป (สปร.) ได้มีการจัดประชุมพิจารณาถ้อยแถลงของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และแผนรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมจากการพิจารณาของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2554 ณ ห้องประชุมชั้น 4 อาคาร 10 ชั้น สถาบันบาราศนราคร อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี พบว่าการคัดเลือกพื้นที่ดำเนินการ โครงการได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ 1) สถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ที่แตกต่างกัน 2) ต้นทุนเดิมของพื้นที่ ได้แก่ ทรัพยากรบุคคลนักวิจัยในพื้นที่ วัสดุอุปกรณ์ การจัดการ งบประมาณ จนได้ข้อสรุปของพื้นที่ จำนวน 4 พื้นที่ เป็นกรณีศึกษา ได้แก่ 1) กรณีพื้นที่วังน้ำเขียว และตำบลจันทนนครราชสีมา ซึ่งสะท้อนปัญหาการจัดการที่ดินของรัฐให้เกษตรกร ปัญหากระบวนการออกเอกสารสิทธิ์ ปัญหาประกาศอุทยานทับพื้นที่ชุมชน และการบุกรุกที่ดินและป่าโดยนายทุน การศึกษากรณีนี้เพื่อที่จะแสวงหาแนวทางการจัดการพื้นที่ป่าและที่ดินที่ทับซ้อนระหว่างที่รัฐ ที่ชุมชน และเอกชน 2) กรณีพื้นที่อ่าวกึ่ง บ้านป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต ที่กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวยึดที่ดินของชุมชนจังหวัดภูเก็ต พังงาซึ่งสะท้อนปัญหาของกระบวนการออกเอกสารสิทธิ์โดยไม่ชอบ และการปิดล้อมการทำกินของชุมชน การศึกษากรณีนี้เพื่อที่จะแสวงหาแนวทางการปกป้องพื้นที่สาธารณะ ที่ชายหาด และที่อยู่อาศัยของชุมชนภายใต้กระแสท่องเที่ยวที่ทำให้ที่ดินราคาสูงและเกิดกระบวนการแย่งยึดพื้นที่จากชุมชนทั้งถูกและผิดกฎหมาย 3) กรณีพื้นที่คุระบุรี จังหวัดพังงา เนื่องจากมีประกาศเขตอุทยาน ศรีพังงาซ้อนทับพื้นที่ชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2524 อุทยานแหลมสนขยายแนวเขตเพิ่ม ต่อมาในปี พ.ศ.2529 ทับชุมชนด้าน ต.คุระ ป่าชายเลน บางส่วนกลายเป็นพื้นที่สวนป่า และส่วนที่เหลือกลายเป็นป่าสงวน ทั้งเอกสารสิทธิ์ที่ดิน นส.3 ก.ที่มีอยู่กลับถูกเพิกถอนสิทธิ และมีการออกเอกสารสิทธิ์โดยไม่ชอบ กรณี

นี้จะนำไปสู่การแสวงหารูปแบบการจัดการอุทยานแห่งชาติที่ชุมชนมีส่วนร่วมการจัดการที่ดินโดย
 สิทธิร่วม และคืนสิทธิให้ชุมชนตามสิทธิโดยชอบธรรม 4) กรณีพื้นที่ทามบ้าน ฮ่องอ้อ ทำ
 ซ้าง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี พื้นที่ดังกล่าวเป็นระบบนิเวศชุ่มน้ำที่สมบูรณ์ เป็นที่
 สาธารณะที่ชุมชนไปใช้ประโยชน์ทำนาและหาอาหาร แต่ถูกนายทุนบุกรุกยึดพื้นที่ กรณีนี้จะ
 นำไปสู่การแสวงหาแนวทางคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม และปกป้องสิทธิการใช้ประโยชน์เพื่อผลิต
 อาหารของชุมชนชาวนา ซึ่งทั้ง 4 พื้นที่ได้สะท้อนสภาพปัญหาการจัดการที่ดินไม่เป็นธรรม

ผู้ศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวข้องกับความเหมาะสมของพื้นที่ดำเนินการของ
 โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่าได้มี
 กระบวนการพิจารณาถ่วงถ่วงโครงการโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญประเด็นเรื่อง
 ที่ดิน ตามหลักเกณฑ์วิธีการสนับสนุนโครงการของสำนักงานปฏิรูป และได้กำหนดหลักเกณฑ์การ
 คัดเลือกพื้นที่ จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ 1) สถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ที่แตกต่างกัน 2) ต้นทุนเดิมของ
 พื้นที่ ได้แก่ ทรัพยากรบุคคลนักวิจัยในพื้นที่ วัสดุอุปกรณ์ การจัดการงบประมาณ จนได้ข้อสรุป
 ของพื้นที่ดำเนินการ 4 พื้นที่ ตามปัจจัยเงื่อนไขในการสนับสนุนงบประมาณของสำนักงานปฏิรูป
 (สปร.)

2.2 ปัจจัยนำเข้า (input) เพื่อประเมินผลความเพียงพอด้านงบประมาณ ความเพียงพอ
 ด้านความรู้และทักษะของบุคลากร ความเพียงพอด้านด้านวัสดุอุปกรณ์ ความเพียงพอด้านของ
 ระยะเวลา ความเพียงพอด้านการจัดการ ซึ่งข้อมูลจากการศึกษาพบว่า

2.2.1 ความเพียงพอด้านงบประมาณ

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การ
 ปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีความเพียงพอด้าน
 งบประมาณของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ดังคำให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเพียงพอด้านงบประมาณของโครงการ
 พัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า
 งบประมาณมีความเหมาะสมและเพียงพอตามขอบเขตของแผนกิจกรรมในโครงการพัฒนาองค์
 ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า สามารถ
 ใช้งบประมาณได้อย่างเพียงพอตามหมวดกิจกรรมในโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การ
 ปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน ได้แก่ หมวดค่าตอบแทน หมวดค่าบริหาร

จัดการ หมวดค่าดำเนินการ ในพื้นที่ หมวดค่าประมวลผลและสังเคราะห์ข้อมูลและจัดทำรายงาน จากกรณีศึกษา 4 พื้นที่ หมวดการรณรงค์สาธารณะ

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนมีเพียงพอตามหมวดกิจกรรมและยังได้รับการสนับสนุนร่วมจากหน่วยงานในพื้นที่ดำเนินการ เช่น วัสดุอุปกรณ์ สถานที่จัดประชุม เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับความเพียงพอด้านงบประมาณของ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานปฏิรูป งบประมาณทั้งสิ้น 1,995,600 บาท (หนึ่งล้านเก้าแสนเก้าหมื่นห้าพันหกร้อยบาทถ้วน) จากการพิจารณางบประมาณตามแนวทางการปฏิบัติด้านการเงิน และอัตราค่าใช้จ่ายและเกณฑ์การเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายประเภทต่างๆ ยึดหลักการใช้จ่ายเงินสนับสนุนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยประหยัดและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด การรับและจ่ายมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ มีที่มาที่ไปของการรับและจ่ายที่ชัดเจน เอกสารการเบิกจ่ายมีความสมบูรณ์ครบถ้วน ถูกต้อง และพร้อมที่จะรับการตรวจสอบได้ทุกเมื่อ หลังจากมีมติของผู้ทรงคุณวุฒิ ในการพิจารณาคั่นกรอง โครงการดังกล่าว ซึ่งได้มีการทำข้อตกลงเพื่อการปฏิบัติงานกับสำนักงานปฏิรูป (สปร.)

ผู้ศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวข้องกับความเพียงพอด้านงบประมาณของ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน มีความเหมาะสมกับกิจกรรมในโครงการ โดยสามารถดำเนินการ ตามกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะมีองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องขับเคลื่อนประเด็นปัญหาที่ดินในพื้นที่ ได้เข้ามามีส่วนร่วมให้การสนับสนุนงบประมาณทำให้เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีการสมทบงบประมาณของคนในพื้นที่ เช่น ค่าอาหาร วัสดุอุปกรณ์ ค่าวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งทำให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ได้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินโครงการฯ ในการแก้ไขปัญหาเรื่องประเด็นที่ดิน

2.2.2 ความเพียงพอด้านความรู้และทักษะของบุคลากร

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าด้านความรู้และทักษะของบุคลากรมีเพียงพอต่อการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ดังกล่าวให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเพียงพอด้านความรู้และทักษะของบุคลากร โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า มีการแบ่งบทบาทในการดำเนินโครงการ ออกเป็น 2 ส่วน คือ คณะทำงานส่วนกลาง ทำหน้าที่ในการประมวลผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล ในภาพรวมเพื่อให้ได้องค์ความรู้ต่างๆ ซึ่งแต่ละคนมีทักษะความรู้ ความสามารถในงานวิชาการเป็นอย่างดีและคณะทำงานในพื้นที่ 4 พื้นที่ ทำหน้าที่ดำเนินการประมวลผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลองค์ความรู้จากการดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่ ปฏิบัติ ยังมีข้อจำกัดทักษะในการวิจัยไม่สามารถสังเคราะห์ประมวลเนื้อหาออกมาได้อย่างชัดเจน ด้วยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ด้านความรู้และทักษะของบุคลากรมีเพียงพอต่อการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่าบุคลากรมีความรู้และทักษะ ความสามารถ ประสบการณ์การทำงานด้านที่ดินมาเป็นระยะเวลาหลายปี ทั้งเป็นอดีตคณะกรรมการปฏิรูป นักวิชาการอิสระ นักวิชาการศูนย์ฝึกอบรม วนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นักวิชาการเครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคม และการเมือง นักวิชาการ โครงการความมั่นคงทางอาหาร กลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่น ไร่พรมแดน แต่คณะทำงานในพื้นที่ อาจจะมีข้อจำกัดเรื่องของทักษะการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ในการสังเคราะห์ข้อมูล อาจจะไม่ครบถ้วนทำให้ต้องมีการทบทวนผลการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความครอบคลุมในเนื้อหาหลายครั้ง

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ต้นทุนด้านความรู้และทักษะของบุคลากรมีเพียงพอในคณะทำงานส่วนกลาง แต่คณะทำงานในพื้นที่ ควรเติมความรู้ต้นทุนของกรอบการศึกษาวิจัยให้เท่ากัน เนื่องจากแต่ละคนจะมีประสบการณ์การทำงานวิจัยมาไม่เท่ากัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและตรงตามเป้าหมาย

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับความเพียงพอด้านความรู้และทักษะของบุคลากรของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า บุคลากรจำนวน 7 คน ส่วนใหญ่ระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป และมีประสบการณ์ด้านที่ดินอย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป โดยแต่ละคนจะมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในโครงการอย่างชัดเจน ประกอบด้วย ที่ปรึกษาโครงการ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในเนื้อหาของงานวิจัย ผู้จัดการ

โครงการ ทำหน้าที่ในวิเคราะห์ สังเคราะห์กรณีศึกษา 4 พื้นที่ และการบริหารจัดการโครงการตามแผนการดำเนินงาน นักวิจัย ทำหน้าที่ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากการศึกษาวิจัย จัดทำเอกสาร รายงานต่างๆ ตามแผนงานโครงการ โดยแบ่งทีมนักวิจัยในพื้นที่ปฏิบัติการ 4 พื้นที่ ได้แก่ 1) กรณีพื้นที่วังน้ำเขียว และตำบลจันทนครราชสีมา 2) กรณีพื้นที่อ่าวคุ้ง บ่านปากคอก จังหวัดภูเก็ต 3) กรณีพื้นที่คุระบุรี จังหวัดพังงา 4) กรณีพื้นที่ทาม บ้านฮ่องฮ้อ ท่าช้าง อำเภอสว่าง วีระวงส์ จังหวัดอุบลราชธานี และผู้ประสานงานโครงการ ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการการประสานงานตามแผนงานโครงการ การบันทึกข้อมูลต่างๆ จัดทำรายงานการประชุม จัดทำรายงานการเงิน ซึ่งสำนักงานปฏิรูปได้ชี้แจงระเบียบการใช้จ่ายงบประมาณ โดยได้จัดทำคู่มือการสนับสนุนการดำเนินโครงการของสำนักงานปฏิรูป (สปร.)

ผู้ศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงพอด้านความรู้และทักษะของบุคลากรของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมพบว่า ต้นทุนด้านความรู้และทักษะของบุคลากร แต่ละคนจะมีต้นทุนที่มีทั้งความรู้ในพื้นที่ มีความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น ประสบการณ์การทำงานร่วมมือกับชุมชน แต่ทั้งนี้คณะทำงานในพื้นที่ซึ่งเป็นนักวิจัย ยังมีข้อจำกัดของในเรื่องทักษะของการวิจัยที่ยังไม่สามารถสังเคราะห์งานวิจัยได้อย่างชัดเจน ด้วยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นความรู้และทักษะที่มีความจำเป็นต้องพัฒนา คือ การเสริมศักยภาพด้านเทคนิคการวิจัย การวิเคราะห์เชื่อมโยงกับนโยบาย ซึ่งนักวิจัยในพื้นที่จะมองในบริบทในมุมมองของพื้นที่ตนเอง เมื่อวิเคราะห์ปัญหาเชิงโครงสร้างด้านที่ดินไม่ชัดเจนแล้ว ทำให้เกิดความสับสนใน โครงสร้างระดับชาติ มีความสัมพันธ์กับบริบทในพื้นที่อย่างไร แต่จะเห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับพื้นที่

2.2.3 ความเสี่ยงพอด้านวัสดุอุปกรณ์

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีความเสี่ยงพอด้านวัสดุอุปกรณ์ของ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ดังคำให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเสี่ยงพอด้านวัสดุอุปกรณ์โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมีความเพียงพอ เนื่องจากได้มีการวางแผนงบประมาณค่าวัสดุอุปกรณ์ในโครงการแล้ว อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์จากพื้นที่ดำเนินการ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องฉายภาพ จอภาพ กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องปริ้นเตอร์ เป็นต้น

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมีความเพียงพอ สามารถบริหารจัดการให้เกิดความเหมาะสมต่อการทำตามกิจกรรมได้

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับความเพียงพอด้านวัสดุอุปกรณ์ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้มีการระบุนงบประมาณค่าวัสดุอุปกรณ์การบริหารจัดการในโครงการฯ จำนวน 60,000 บาท และยังได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์จากทางพื้นที่ที่ดำเนินงานร่วมกันทั้ง 4 พื้นที่ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องปริ้นเตอร์ เครื่องฉายภาพ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เป็นต้น

ผู้ศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวกับความเพียงพอด้านวัสดุอุปกรณ์ ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้มีการสนับสนุนงบประมาณค่าวัสดุอุปกรณ์ในโครงการฯ ทำให้สามารถดำเนินได้อย่างคล่องตัวอีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในพื้นที่ปฏิบัติการทั้ง 4 พื้นที่

2.2.4 ความเพียงพอด้านระยะเวลา

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ระยะเวลาไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ดังคำให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเพียงพอด้านระยะเวลาโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า เนื่องจากเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ของประเทศไทยเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2554 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มระยะเวลาดำเนินโครงการทำให้แผนกิจกรรมในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2554 – เดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 ส่งผลให้การดำเนินโครงการจะต้องหยุดชะงักลง 2) ความล่าช้าของนักวิจัยในพื้นที่ เนื่องจากนักวิจัยในพื้นที่มีหลายสถานะบทบาท ทั้งเป็นนักวิจัย แกนนำชาวบ้าน ทำให้การประสานเวลาของนักวิจัยในพื้นที่ ไม่ตรงตามแผนกิจกรรมในโครงการ

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ระยะเวลาไม่เหมาะสมกับโจทย์การศึกษาของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะมีบริบทแตกต่างกันออกไป บางพื้นที่ไม่สามารถใช้ระยะเวลาการศึกษาเพียงแค่ 1 ปี กับการแก้ไขปัญหาหรือการหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เช่น กรณีศึกษาพื้นที่วังน้ำเขียว ซึ่งการแก้ไขปัญหาจะต้องสัมพันธ์กับหน่วยงานภาครัฐในการจัดการปัญหาที่ดิน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร นโยบาย เจ้าหน้าที่ของรัฐก็

เปลี่ยนแปลงตาม ดังนั้นถ้ามีการขยายเวลาออกไป ประมาณ 2-3 ปี อาจจะหาคำตอบได้ และหากใช้กระบวนการของการศึกษาวิจัยในชุมชน คือ นำงานวิจัยเป็นเครื่องมือที่ทำให้ชุมชนหาทางออกของตนเองได้เหมือนกับเป็นการเสริมศักยภาพของชุมชนให้มากขึ้น และสามารถทำให้มีการตัดสินใจว่าจะเดินในทิศทางไหนในการจัดการที่ดินป่าไม้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า สถานการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินงานโครงการได้ ทำให้ต้องขยายเวลาการดำเนินงานออกไป

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ปัจจัยภายนอกโดยเฉพาะ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ส่งผลต่อการดำเนินงานเก็บข้อมูลในพื้นที่ ทำให้ต้องมีการ ขอยขยายเวลาออกไป

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมายทั้งนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ชาวบ้านในชุมชน ที่มีภารกิจที่หลากหลาย ทำให้เกิดความไม่สะดวกต่อการดำเนินกิจกรรมส่งผลให้เกิดความล่าช้าและต้องขยายเวลาออกไป

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องความเพียงพอด้านระยะเวลาของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ข้อตกลงเพื่อการปฏิบัติงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ลงเลขที่ สปร.55-ข-003 ได้ระบุระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม 2554 ถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2555 และตามบันทึกข้อความ ที่ สปร.น.02/ 353 / 2555 ลงวันที่ 14 เดือน กันยายน พ.ศ. 2555 เรื่อง ขออนุมัติขยายเวลาดำเนินงาน โครงการฯ เนื่องจากตามกำหนดเดิมช่วงเวลาเดือนสิงหาคมและ กันยายน เป็นช่วงที่พื้นที่กรณีศึกษาต่างๆ มีแผนที่จะจัดเวทีนำเสนอผลการศึกษาเพื่อรับฟังความคิดเห็น แต่ช่วงเวลาดังกล่าวมีฝนตกต่อเนื่อง ชาวบ้านติดภารกิจในไร่ นา อีกทั้งภาคีต่างๆ ที่จะเชิญเข้าร่วมยังติดภารกิจเมื่อการจัดประชุมในพื้นที่ล่าช้า จึงส่งผลให้การสังเคราะห์โครงการเกิดความล่าช้าไปด้วย จึงได้ขออนุมัติขยายเวลาโครงการฯ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม – 31 ธันวาคม พ.ศ.2555 ทำให้ต้องมีการเลื่อนกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานโครงการเพื่อให้สอดคล้องกับระยะเวลาที่ได้รับการอนุมัติจากสำนักงานปฏิรูป

ผู้ศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวข้องกับความเพียงพอด้านระยะเวลาของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า การกำหนดระยะเวลาในการดำเนินโครงการยังมีข้อจำกัด ด้วยเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการ

ดำเนินกิจกรรมตามแผนกิจกรรมในโครงการ ทำให้ต้องมีการขอขยายเวลาจากหน่วยงานให้การสนับสนุนงบประมาณ โดยส่งผลกระทบต่อ การได้มาซึ่งข้อมูลในการประมวล สังเคราะห์องค์ความรู้จากการศึกษาวิจัยในพื้นที่ปฏิบัติการ และโจทย์ของการศึกษากับระยะเวลาไม่ค่อยเหมาะสมเนื่องจากบางพื้นที่การหาทางออกของปัญหาต้องใช้ระยะเวลาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นระยะเวลา 1 ปี ของการดำเนินโครงการอาจจะยังไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์โดยอาจจะพิจารณาความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของการศึกษากับระยะเวลาดำเนินการให้สอดคล้องกัน

2.2.5 ความเพียงพอด้านการจัดการ

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีความเพียงพอด้านการจัดการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ตั้งคำให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเพียงพอด้านการจัดการโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า เนื่องจากมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของการดำเนินงานโครงการฯ ออกเป็น 2 ทีมหลักๆ ได้แก่ คณะทำงานส่วนกลาง และคณะทำงานในพื้นที่ ทำให้การดำเนินงานเกิดความคล่องตัว รวดเร็ว ยืดหยุ่น ซึ่งการประสานการทำงานระหว่างทีมพื้นที่กับทีมส่วนกลางเป็นไปอย่างราบรื่น โดยให้อิสระทางความคิด ในการออกแบบ บริหารจัดการ และผู้ประสานงานโครงการ ทำบทบาทหน้าที่อำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการโครงการเป็นไปตามแผนงานโครงการ โดยเป็นไปตามระเบียบของสำนักงานปฏิรูป

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า “มีความเพียงพอด้านการจัดการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับความเพียงพอด้านการจัดการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้มีการจัดการโครงสร้างบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานที่รับผิดชอบโครงการฯ ออกเป็น 2 ทีมหลักๆ ได้แก่ คณะทำงานส่วนกลาง และคณะทำงานในพื้นที่ 4 พื้นที่ และระหว่างการดำเนินโครงการได้มีการปรับเปลี่ยนคณะทำงานส่วนกลาง เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของเวลา โดยกระบวนการทำงานจะเป็นการประสานเชื่อมโยงกันระหว่างคณะทำงานส่วนกลางที่จะทำหน้าที่ประสานสนับสนุนทั้งงบประมาณ ให้กับทีมพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมตามแผนการดำเนินงาน รวมถึงประสานรวบรวม

รายงานผลการศึกษาจากกรณีศึกษา 4 พื้นที่ เพื่อนำมาประมวลสังเคราะห์ผลการศึกษากิจการปฏิรูปที่ดินและ จัดทำรายงาน และจัดทำชุดคู่มือแนวทางปฏิรูป และจัดกิจกรรมรณรงค์เผยแพร่

ผู้ศึกษามีข้อสังเกตที่สำคัญเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงพอด้านการจัดการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้มีการกำหนดบทบาทของคณะทำงาน และแบ่งหน้าที่ในการดำเนินงานตามกิจกรรมในโครงการ ส่งผลให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการทั้งในด้านวิชาการ ด้านการบริหารจัดการ งานธุรการ การเงินและบัญชี ได้เป็นอย่างดี

2.3 ด้านกระบวนการ (Process) เพื่อประเมินผลกระบวนการ การวางกรอบเก็บข้อมูล และปฏิบัติการ การประมวลผลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ และดำเนินการศึกษาในพื้นที่ การเชิญนักวิจัย ผู้รู้ มาให้ความคิดเห็น และ การจัดกิจกรรมรณรงค์ ซึ่งข้อมูลจากการศึกษาพบว่า

2.3.1 การวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการ

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การวางกรอบเก็บข้อมูล และปฏิบัติการ ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม เป็นไปตามแผนปฏิบัติการ

ดังกล่าวให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่าวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการ เป็นไปตามตามแผนปฏิบัติการ เนื่องจากได้มีการประชุมคณะทำงานเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจก่อนเริ่มดำเนินงาน โดยได้มีการวางกรอบการเก็บข้อมูล และวางแผนปฏิบัติการทั้ง 4 พื้นที่ ทำให้เกิดความครอบคลุมและชัดเจน

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า วางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการ ได้ระดมความเห็นในกรอบของการเก็บข้อมูลร่วมกันทั้ง 4 พื้นที่ แต่ในการปฏิบัติการตามแผน มีความแตกต่างกันด้วยสถานการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่ เช่น พื้นที่วังน้ำเขียวและทับลาน เกิดการประท้วงขับไล่ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ ทำให้เป็นเงื่อนไขในการเก็บข้อมูล

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้มีการจัดประชุมคณะทำงานวิจัยปฏิรูปที่ดิน ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2555 ณ กลุ่มปฏิบัติการ

ท้องถิ่น (Local Act) ซึ่งมีการวางแผนสำหรับวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการกรณีศึกษา 4 พื้นที่ โดยได้วางกรอบการเขียนรายงานผลการศึกษาในพื้นที่ แบ่งเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่ 1) บทนำ 2) บริบทของพื้นที่ 3) ปมปัญหาที่ดิน 4) การปรับตัวต่อผู้ของชุมชน 5) ทิศทางการจัดการปัญหา และการสร้างระบบการจัดการที่ดินที่ยั่งยืนของชุมชน โดยได้กำหนดกรอบเวลาการรายงานความก้าวหน้าจำนวน 3 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2555 ครั้งที่ 2 เดือนมิถุนายนพ.ศ. 2555 ครั้งที่ 3 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2555

ผู้ศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวข้องกับวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้มีการวางกรอบแนวทางการเก็บข้อมูลร่วมกันทั้ง 4 พื้นที่ ทำให้สามารถได้ข้อมูลที่ครบถ้วน รอบด้าน ไปในทิศทางเดียวกัน และได้กำหนดระยะเวลาของการรายงานผลความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง แต่ยังมีเงื่อนไขในการปฏิบัติการตามแผนกิจกรรมในแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกัน หากพื้นที่ไหนมีความขัดแย้งไม่รุนแรงจะสามารถดำเนินการตามกรอบเก็บข้อมูลได้อย่างครบถ้วน แต่พื้นที่ไหนที่มีความขัดแย้ง ความรุนแรงในพื้นที่สูง จะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติการได้ตรงตามแผน เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ ดังนั้นจะต้องพิจารณาช่วงระยะเวลาให้เกิดความเหมาะสม ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นต่อการวิเคราะห์สังเคราะห์ เป็นต้น

2.3.2 การประมวลผลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ และดำเนินการศึกษาในพื้นที่

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การประมวลผลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ และดำเนินการศึกษาในพื้นที่ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม เป็นไปตามแผนปฏิบัติการ

ดังคำให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประมวลผลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ และดำเนินการศึกษาในพื้นที่ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมต่อไป

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ได้มีการประมวลผลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการถือครองที่ดินของประเทศไทย นโยบายเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินของไทย กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินของไทย และงานวิจัยต่างประเทศใน แแถบเอเชีย เช่น การปฏิรูปที่ดินของประเทศญี่ปุ่น ประเทศจีน ประเทศเกาหลี เป็นต้น และประมวลผลข้อมูลจากการศึกษาในพื้นที่ปฏิบัติการซึ่งข้อมูลจะมากจากทีมนักวิจัยในพื้นที่ปฏิบัติการ 4 พื้นที่ โดยเป็นลักษณะการทำงานเชื่อมโยงกัน

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ได้มีการประมวลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ โดยประมวลข้อมูลจากสภาพปัญหา นโยบาย กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง บทเรียนความสำเร็จ รูปแบบหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดิน ตามกรอบของการจัดเก็บข้อมูล เพื่อนำข้อมูลเสนอมาซึ่งมีส่วนกลางในการสังเคราะห์เป็นภาพรวมของกรณีศึกษาต่อไป

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ได้มีการประมวลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ แต่การดำเนินการศึกษาในพื้นที่ทั้ง 4 พื้นที่ ได้ข้อมูลไม่ครบถ้วน ตามกรอบการเก็บข้อมูลด้วยปัจจัยเงื่อนไขข้อจำกัดบนขอบเขตของความรุนแรง ความขัดแย้งของพื้นที่ด้วย

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ได้ประมวลปัญหาระดับพื้นที่สู่การวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอทางนโยบายจากกรณีศึกษา 4 พื้นที่ ได้แก่ 1) กรณีวังน้ำเขียว และตำบลฉะเชิงเทราจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งสะท้อนปัญหาการจัดสรรที่ดินของรัฐให้เกษตรกรกระบวนการออกเอกสารสิทธิ์ไม่ชอบ 2) กรณีพื้นที่อ่าวกึ่ง บ้านป่าคลอก จังหวัดภูเก็ต ซึ่งสะท้อนปัญหาของกระบวนการออกเอกสารสิทธิ์โดยไม่ชอบ และการปิดล้อมการทำกินของชุมชน 3) กรณีคุระบุรี จังหวัดพังงา เนื่องจากมีประกาศเขตอุทยานแห่งชาติศรีพังงาซ้อนทับพื้นที่ชุมชน 4) กรณีพื้นที่ทาม บ้านฮ่องอ้อ ท่าช้าง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ถูกนายทุนบุกรุกยึดพื้นที่”

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องประมวลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ และดำเนินการศึกษาในพื้นที่ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และแผนการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้มีการประมวลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยได้วิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอเชิงโครงสร้างการปฏิรูปที่ดิน ประกอบด้วย สถานภาพการถือครองและการจัดการที่ดินในสังคมไทย ปัญหาเชิงโครงสร้างที่ดินไทย นิยามและความสำคัญของการปฏิรูปที่ดิน วิธีการปฏิรูปที่ดิน ประสบการณ์การปฏิรูปที่ดินในบริบทสากล ข้อเสนอหลักการโครงสร้างและเนื้อหาการปฏิรูปที่ดินต่อสังคมไทย ปัจจัยท้าทายการปฏิรูปที่ดิน ในสถานการณ์ปัจจุบัน มุมมองและโอกาสต่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดิน และประมวลงานวิจัย ประสบการณ์การปฏิรูปที่ดินในบริบทสากล และประมวลปัญหาระดับพื้นที่สู่การวิเคราะห์ปัญหา และข้อเสนอทางนโยบายจากกรณีศึกษา 4 พื้นที่ ได้แก่ 1) กรณีวังน้ำเขียว และตำบลฉะเชิงเทราจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งสะท้อนปัญหาการจัดสรรที่ดินของรัฐให้เกษตรกร ปัญหากระบวนการออกเอกสารสิทธิ์ ปัญหาประกาศอุทยานทับพื้นที่ชุมชน และการบุกรุกที่ดินและป่าโดยนายทุน การศึกษากรณีนี้ เพื่อที่จะแสวงหาแนวทางการจัดการพื้นที่ป่าและที่ดินที่ทับซ้อนระหว่างที่รัฐ ที่ชุมชน และเอกชน

2) กรณีพื้นที่อ่าวกึ่ง บ้านป่าคอก จังหวัดภูเก็ต ที่กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวยึดที่ดินของชุมชนจังหวัดภูเก็ต ซึ่งสะท้อนปัญหาของกระบวนการออกเอกสารสิทธิ์โดยไม่ชอบ และการปิดล้อมการทำกินของชุมชน การศึกษากรณีนี้เพื่อที่จะแสวงหาแนวทางการปกป้องพื้นที่สาธารณะ ที่ชายหาด และที่อยู่อาศัยของชุมชนภายใต้กระแสท่องเที่ยวที่ทำให้ที่ดินราคาสูงและเกิดกระบวนการแย่งยึดพื้นที่จากชุมชนทั้งถูกและผิดกฎหมาย 3) กรณีกระบือ จังหวัดพังงา เนื่องจากมีประกาศเขตอุทยานแห่งชาติศรีพังงาซ้อนทับพื้นที่ชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 อุทยานแหลมสนขยายแนวเขตเพิ่มในปี พ.ศ. 2529 ทับชุมชนด้าน ต.กระบือ ป่าชายเลน บางส่วนกลายเป็นพื้นที่สวนป่า และส่วนที่เหลือกลายเป็นป่าสงวน ทั้งเอกสารสิทธิที่ดิน นส.3 ก.ที่มีอยู่ ถูกเพิกถอนสิทธิ และมีการออกเอกสารสิทธิ์โดยไม่ชอบ กรณีนี้จะนำไปสู่การแสวงหารูปแบบการจัดการอุทยานแห่งชาติที่ชุมชนมีส่วนร่วม การจัดการที่ดินโดยสิทธิร่วมและคืนสิทธิให้ชุมชนตามสิทธิโดยชอบธรรม 4) กรณีพื้นที่ทามบ้านอ่องอ้อ ท่าช้าง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี พื้นที่ดังกล่าวเป็นระบบนิเวศชุ่มน้ำที่สมบูรณ์ เป็นที่สาธารณะที่ชุมชนไปใช้ ประโยชน์ทำนาและหาอาหาร แต่ถูกนายทุนบุกรุกยึดพื้นที่ กรณีนี้จะนำไปสู่การแสวงหาแนวทาง ค้ำครองพื้นที่เกษตรกรรม และปกป้องสิทธิการใช้ประโยชน์เพื่อการผลิตอาหารของชุมชนชาวนา

ผู้ศึกษามีข้อสังเกตที่สำคัญเกี่ยวข้องกับประมวลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ และดำเนินการศึกษาในพื้นที่ของ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้มีประมวลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อประมวลให้เห็นวิวัฒนาการของสภาพปัญหาและทางออกของปัญหาที่ยุคสมัย และในส่วนของ การดำเนินการศึกษาในพื้นที่ปฏิบัติการ 4 พื้นที่ แต่ละพื้นที่มีสภาพปัญหาที่แตกต่างกันทำให้ได้ข้อมูลจากสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ที่เกิดขึ้น จนนำไปสู่องค์ความรู้ที่เป็นปัจจุบัน

2.3.3 เชิญนักวิจัย ผู้รู้ มาให้ความคิดเห็น

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าได้เชิญนักวิจัย ผู้รู้ มาให้ความคิดเห็นของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม เป็นไปตามแผนปฏิบัติการ

ดังกล่าวให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเชิญนักวิจัย ผู้รู้ มาให้ความคิดเห็นของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ได้วางแผนในการเชิญนักวิจัย โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ในส่วนกลาง ได้มีการจัดเวที 2 กิจกรรม คือ การประชุมรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนกิจกรรม โดยทั้ง 4 พื้นที่ ได้นำเสนอ

รายงานความก้าวหน้าผลจากการศึกษาในพื้นที่ และแลกเปลี่ยนผลการดำเนินงานและเติมเต็มข้อเสนอแนะ จากนักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ และการประชุมสังเคราะห์ความรู้เรื่องการปฏิรูปที่ดิน วัตถุประสงค์เพื่อประมวลผลการศึกษา ทั้ง 4 พื้นที่ โดยสังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้การปฏิรูปที่ดิน ซึ่งได้มีการเชิญนักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ มาร่วมสังเคราะห์จากผลการศึกษาเพื่อให้ได้แง่มุมของการวิเคราะห์ในเชิงข้อเสนอเชิงนโยบายและข้อเสนอในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ได้เชิญนักวิจัย ผู้รู้ มาให้ความคิดเห็น จำนวน 2 เวที คือ เวทีรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงาน และ เวทีสังเคราะห์ความรู้เรื่องการปฏิรูปที่ดิน และในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนในพื้นที่ปฏิบัติการ 4 พื้นที่

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องการเชิญนักวิจัย ผู้รู้ มาให้ความคิดเห็นของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมาภิบาลการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ในทีมคณะทำงานส่วนกลางได้มีการจัดประชุมการนำเสนอรายงานความก้าวหน้าโครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมาภิบาลการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2555 ณ ห้องประชุมสำนักกลางนักเรียนคริสเตียน กรุงเทพฯ เพื่อนำเสนอร่างรายงานความก้าวหน้าการดำเนินโครงการฯ โดยได้มีการเชิญนักวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ต่อการดำเนินการในระยะต่อไป และการประชุมสังเคราะห์ความรู้เรื่องการปฏิรูปที่ดิน เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2555 ณ สำนักงานปฏิรูป (สปร.) จังหวัดนนทบุรี โดยได้เชิญนักวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมสังเคราะห์ผลการดำเนินงาน โครงการเพื่อให้ได้แง่มุมในทุกมิติ และได้ข้อเสนอในทางนโยบายและข้อเสนอในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น ในส่วนของพื้นที่ ทั้ง 4 พื้นที่ ได้มีการเชิญนักวิจัยมาร่วมให้ข้อเสนอแนะในกิจกรรมการประชุมกลุ่มย่อยของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อพิจารณาข้อมูลร่วมกันในพื้นที่ แต่อุปสรรคจะเป็นเรื่องของระยะเวลาไม่ตรงกัน ระหว่างการจัดกิจกรรมในพื้นที่กับนักวิจัย ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญสะดวกไม่ตรงกัน ทำให้ต้องมีการปรับสถานการณ์โดยปรับวันเวลาการจัดประชุมในพื้นที่ เป็นต้น

ผู้ศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวกับการเชิญนักวิจัย ผู้รู้ มาให้ความคิดเห็นของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมาภิบาลการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้มีการดำเนินการ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกเป็นการจัดประชุมติดตามความก้าวหน้าการดำเนินโครงการโดยเป็นการเสนอผลการศึกษาวิจัยในพื้นที่ ส่วนที่สอง พื้นที่ปฏิบัติการ 4 พื้นที่ ได้เชิญนักวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมให้ข้อคิดเห็นต่อผลการศึกษาในพื้นที่ดำเนินการ และส่วนที่สามคือ เวทีสรุปผลการสังเคราะห์ความรู้เรื่องการปฏิรูปที่ดิน ซึ่งเป็นไปตามแผนการดำเนินงานตามโครงการ

2.3.4 การจัดกิจกรรมรณรงค์

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ได้จัดกิจกรรมรณรงค์ตามโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม เป็นไปตามแผนปฏิบัติการ

ดังคำให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมรณรงค์ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ได้จัดกิจกรรมรณรงค์ตามโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ประกอบด้วย การจัดทำชุดคู่มือแนวทางปฏิรูปที่ดิน และจัดเวทีร่วมกับเครือข่าย อบต.และวิสาหกิจชุมชน เรื่องแนวทางการปฏิรูปที่ดินระดับท้องถิ่นและประเทศ 4 ภาค ได้สื่อสารสาธารณะผ่านช่องทางขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ไทยพีบีเอส) ในโครงการความร่วมมือพัฒนารายการสื่อสารสถานการณ์ปัญหาที่ดิน “บ้านดอนดินดี”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ได้จัดกิจกรรมรณรงค์เรื่องการปฏิรูปที่ดินมีหลายรูปแบบทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือคู่มือการปฏิรูปที่ดินผ่านเวทีต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติการ และผ่านเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ได้จัดกิจกรรมรณรงค์เรื่องการปฏิรูปที่ดินผ่านช่องทางเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน สื่อหนังสือพิมพ์ในพื้นที่ปฏิบัติ 4 พื้นที่ ซึ่งเป็นการขอความร่วมมือระหว่างหน่วยงานให้ช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้สังคมเกิดความตื่นตัว

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมรณรงค์ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้จัดกิจกรรมรณรงค์ผ่านช่องทางต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ คู่มือแนวทางปฏิรูปที่ดิน จำนวน 1,000 เล่ม จัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับเครือข่าย อบต.และวิสาหกิจชุมชน เรื่องแนวทางการปฏิรูปที่ดินระดับท้องถิ่นและประเทศ 4 ภาค และได้มีการนำเสนอผลการดำเนินโครงการฯ ผ่านช่องทางขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ไทยพีบีเอส) ในโครงการความร่วมมือพัฒนารายการสื่อสารสถานการณ์ปัญหาที่ดิน “บ้านดอนดินดี” ร่วมกับ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) กลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร้พรมแดน (Local Act) และสำนักงานปฏิรูป เพื่อสร้างความเข้าใจให้ผู้ชมและคนในสังคมไทย โดยเฉพาะกลุ่มคนทำงานและเกษตรกรตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาที่ดิน

ของสังคมไทย โดยเน้นการเชื่อมโยงสถานการณ์ปัญหาเข้ากับวิถีชีวิตในสังคม และใช้รายการที่ผลิตขึ้นมาเป็นสื่อในการขับเคลื่อนวาระทางสังคมให้เข้าใจ รับรู้ และปรับเปลี่ยนทัศนคติความคิดมาร่วมกันขับเคลื่อนการแก้ปัญหาโครงสร้างเรื่องที่ดินร่วมกันอย่างจริงจัง

ผู้ศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมรณรงค์ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมชาติว่าได้มีการจัดกิจกรรมรณรงค์การปฏิรูปที่ดินผ่านช่องทางหลายช่องทาง ทั้งรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุชุมชน รายการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ต่างๆ เพื่อให้สังคมได้เกิดความตื่นตัวร่วมกันและช่วยกันผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาในที่ดินของประเทศไทย

2.4 ด้านผลผลิต (product) เพื่อประเมินผลข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวทางรูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมข้อเสนอในเชิงปฏิบัติการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดินและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดิน ซึ่งข้อมูลจากการศึกษาพบว่า

2.4.1 ข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน

กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ได้บรรลุวัตถุประสงค์

ดังคำให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืนของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่าข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน จากการประมวลวิเคราะห์สภาพปัญหาจากความเหลื่อมล้ำของการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมในภาพรวมของประเทศ และนำกรณีศึกษา ทั้ง 4 พื้นที่มาสังเคราะห์ข้อมูลที่จะสะท้อนปัญหาเรื่องที่ดินในเชิงโครงสร้าง

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพ

ปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน จากการประมวลองค์ความรู้ถึงสภาพปัญหาการจัดการที่ดินไม่เป็นธรรม และแนวทางปฏิรูปที่ดินที่เหมาะสม จากพื้นที่ปฏิบัติการ 4 พื้นที่ พบว่ามีความสอดคล้องในประเด็นสามารถนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านที่ดิน

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืนที่ได้นั้นเป็นสถานการณ์ปัจจุบันที่กลุ่มประชาชนทั้ง 4 พื้นที่กำลังเผชิญปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรง

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ได้บรรลุวัตถุประสงค์

ดังกล่าวให้ผู้สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืนของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ได้มีการรวบรวมข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืนโดยประมวลออกมาเป็นคู่มือการปฏิรูปที่ดิน

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่าได้นำเสนอข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน เช่น โครงสร้างและความสัมพันธ์กับที่ดินของสังคมไทยในอดีต นโยบายเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินของไทย กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินของไทย ผ่านหนังสือคู่มือการปฏิรูปที่ดิน

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ได้ประมวลองค์ความรู้ถึงสภาพปัญหาการจัดการที่ดินไม่เป็นธรรม และแนวทางปฏิรูปที่ดินที่เหมาะสม จากพื้นที่ปฏิบัติการ 4 พื้นที่

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้มีการประมวลข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายนโยบายด้านที่ดิน ซึ่งการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดิน การครอบครองที่ดินโดยชอบด้วย

กฎหมายนั้น กล่าวได้ว่ามี 4 แนวทาง คือ 1) ซื่อจากเอกชนโดยทั่วไป โดยรัฐจะต้องออกเอกสารสิทธิ์ น.ส.3 หรือ โฉนดที่ดินให้เนื่องจากมีหลักฐานแสดงการครอบครอง 2) รัฐอนุญาตให้เข้าใช้ประโยชน์โดยการเช่า เช่น ที่ราชพัสดุ ที่สาธารณประโยชน์ 3) การเป็นสมาชิกของโครงการการจัดที่ดินของรัฐ ภายใต้ประมวลกฎหมายที่ดิน พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 4) รัฐอนุญาตให้เข้าไปใช้ประโยชน์ในช่วงเวลาที่กำหนดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2518 ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากที่ดินระหว่างประชาชนกับรัฐ และการกระจายการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งผลมาจากความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคมได้เกิดขึ้นทั่วทุกภาคของประเทศไทยจะแตกต่างกันแต่ความรุนแรงเท่านั้น และมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน นอกจากนี้กฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปที่ดินและการจัดที่ดินที่ไม่สอดคล้องกัน ทำให้เป็นข้ออ้างการเลือกใช้อกฎหมาย ปัญหาทางกฎหมายของการปฏิรูปที่ดิน

ผู้ศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวข้องกับข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืนของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้มีการประมวลผลข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายด้านที่ดินสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความขัดแย้งการใช้ประโยชน์จากที่ดินระหว่างประชาชนกับรัฐ และการกระจายการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นธรรม การขาดฐานข้อมูลที่ดินที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐ

2.4.2 รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่ารูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ไม่บรรลุวัตถุประสงค์

ดังกล่าวให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลรูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากยังไม่ได้มี

การออกแบบการรวบรวมข้อมูลที่พัฒนาไปเป็น รูปแบบฐานข้อมูลเรื่องการจัดการที่ดินของประเทศไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน จะต้องมีการวิเคราะห์ต้นทุนเดิมที่มีอยู่และการรวบรวมข้อมูลการถือครองที่ดินยังมีข้อจำกัดการเข้าถึงข้อมูล หากมีเพียงข้อมูลใน 4 พื้นที่ซึ่งจะไม่เพียงพอต่อการพัฒนารูปแบบฐานข้อมูล

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่ารูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ไม่บรรลุวัตถุประสงค์

ดังกล่าวให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการที่มากขึ้น จึงไม่สามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินเพื่อนำไปสู่การพัฒนาฐานข้อมูล ยังมีข้อจำกัดการเข้าถึงข้อมูลการถือครองที่ดินของประเทศไทยจากหน่วยงานของรัฐ

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า มีเพียงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาตามกรอบการจัดเก็บข้อมูล ในพื้นที่ จำนวน 4 พื้นที่ ได้แก่ 1) พื้นที่วังน้ำเขียว และทับลาน จังหวัดนครราชสีมา 2) พื้นที่อำเภอปากช่อง จังหวัดภูเก็ต 3) พื้นที่กระบี่บุรี จังหวัดพังงา 4) พื้นที่ทาม บ้านฮ่องฮ้อ ท่าช้าง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี โดยยังไม่ได้มีการดำเนินการไปถึงขั้นตอนการออกแบบพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้ศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวข้องกับ รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และ

รณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ยังไม่ได้มีการดำเนินงานพัฒนารูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งจะต้องมีการวิเคราะห์ต้นทุนเงินของแต่ละพื้นที่ ที่มาจากสภาพปัญหาของของความเหลื่อมล้ำในเรื่องที่ดินที่มีความหลากหลายและในบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อให้เกิดความครอบคลุมสภาพปัญหา และแนวทางการจัดการสภาพปัญหาตามบริบทของทุกภูมิภาคในประเทศไทย เพียงการจัดการที่ดินด้วยผลการศึกษาจากพื้นที่ 4 พื้นที่ ข้อมูลจะยังไม่เพียงพอ และข้อจำกัดของการเข้าถึงของข้อมูลที่จะยุ่งยากและใช้เวลานาน

2.4.3 แนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรม ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมข้อเสนอในเชิงปฏิบัติการ

กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า แนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมข้อเสนอในเชิงปฏิบัติการของ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ได้บรรลุวัตถุประสงค์

ดังกล่าวให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมข้อเสนอในเชิงปฏิบัติการของ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า จากผลผลิตที่ได้โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ จาก การประมวลข้อมูล แนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดิน เพื่อให้เกิดการกระจายการถือครองที่ดินที่เป็นธรรม และสามารถนำมาสนับสนุนข้อเสนอเชิงนโยบายตามมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม ในเรื่องของการดำเนินการออกโฉนดชุมชน การจำกัดการถือครองที่ดิน การจัดตั้งกองทุนธนาคารที่ดินเพื่อการเกษตร ภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้า

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า แนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ได้สะท้อนถึงทางออกของการแก้ไขปัญหาการกระจายการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นธรรม

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า การสังเคราะห์แนวทาง รูปแบบ และกลไกการ

ปฏิรูปที่ดิน เป็นลักษณะของภาพรวมเชิงแนวคิด โดยจะต้องมีการศึกษาลงในรายละเอียดของวิธีการศึกษาภูมิโนเวศของแต่ละภูมิภาคให้ครอบคลุม การได้มาซึ่งกลไกการปฏิรูปหน่วยงานไหนจะเป็นผู้รับผิดชอบกลไก

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ได้แนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินตามวัตถุประสงค์ของโครงการ แต่ควรมีการนำรูปแบบที่ได้ไปดำเนินการประยุกต์ใช้จริงเพื่อยืนยันได้ว่า รูปแบบนี้สามารถนำไปใช้ได้จริง

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าแนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมข้อเสนอในเชิงปฏิบัติการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ได้รับบรรลุวัตถุประสงค์

ดังกล่าวให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมข้อเสนอในเชิงปฏิบัติการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ได้แนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินตามวัตถุประสงค์ในเชิงสะท้อนภาพรวมของประเทศต่อการจัดการปัญหาที่ดิน แต่การนำข้อเสนอที่ได้จากการดำเนินโครงการไปสู่การปฏิบัติให้เกิดรูปธรรมอาจจะเป็นโจทย์ที่ท้าทายและสำคัญต่อไป

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ได้แนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดิน สามารถนำผลจากการศึกษาไปสนับสนุนข้อเสนอในมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง แนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมข้อเสนอในเชิงปฏิบัติการ ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า แนวทางการจัดการที่ดินที่พัฒนาโดยชุมชนท้องถิ่น มี 3 แนวทางหลัก ดังนี้ 1) การปรับระบบสิทธิการจัดการที่ดิน โดยไม่อิงกับระบบกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย 2) การปฏิรูปกลไก เพื่อกระจายอำนาจการจัดการที่ดิน 3) การปฏิรูประบบการผลิตและการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยผู้ปฏิบัติการปฏิรูปที่ดิน

โดยชุมชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกิน ต้องเช่าจากคนในชุมชน หรือมีที่ดินเพียงเล็กน้อยไม่เพียงพอต่อการหาเลี้ยงครอบครัว โดยมีการจัดทำโฉนดชุมชน การตั้งธนาคารที่ดินและกลุ่มออมทรัพย์ของกลุ่มปฏิรูปที่ดินขึ้นเพื่อสนับสนุนมีการทำประโยชน์ในพื้นที่อย่างสูงสุดการปฏิรูปที่ดิน ในส่วนของรูปแบบการปฏิรูปที่ดินที่มีการนำไปใช้โดยทั่วไป อาทิ จำกัดการถือครองที่ดิน การสร้างกลไกที่ดินระดับท้องถิ่น จังหวัด และชาติ โดยให้ผู้มีส่วนได้เสียได้ร่วมปฏิรูป ร่วมวางแผน เวทีที่ดิน ไม่ว่าจะร่วมวางแผนการเวนคืนที่ดิน การจัดสรรที่ดินต่างๆ ดังนั้นการปฏิรูปที่ดินจึงไม่ได้ ดำเนินการ แค่เพียงรัฐผูกพันอย่างเดียวแต่ยังอาศัยกลไกระดับท้องถิ่นด้วยการกำหนดเงื่อนไขการแลกเปลี่ยนที่ดิน เช่น การซื้อขายต้องได้รับความเห็นชอบจากเจ้าหน้าที่ระดับ ท้องถิ่น ควบคุมค่าเช่าที่ดิน การขายที่ต้องขายให้เกษตรกรผู้เช่าเดิม การกำหนดเงื่อนไขสนับสนุน เช่น ส่งเสริมการประกอบอาชีพ แะการใช้ภาษีอัตราค่าเช่า การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือกติกาเดิมของชุมชนที่จารีตประเพณีดั้งเดิม โดยไม่ละเมิดกฎเกณฑ์ ประเพณีของชุมชน การสนับสนุนให้กลไกรัฐท้องถิ่น สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมท้องถิ่นในการปฏิรูป มีระบบการสนับสนุนชุมชนอย่างชัดเจน เช่น กองทุนที่ดิน การกำหนดอัตราค่าเช่าที่ดินขั้นต่ำ การส่งเสริมการผลิตและเกษตรกรที่มีคุณสมบัติได้รับที่ดินจากการปฏิรูป ต้องลงมือเพาะปลูกเองในส่วนของข้อเสนอเชิงแนวคิดหลักการและการออกแบบสู่การปฏิบัติในการสร้างกลไกการบริหาร คือ การสร้างคณะกรรมการอิสระเพื่อการบริหารจัดการที่ดินและฐานทรัพยากรระดับภูมินิเวศท้องถิ่นแบบพหุภาคี โดยคณะกรรมการดังกล่าวเป็นกลไกใหม่ที่ยืดหยุ่นให้มีอำนาจครอบคลุมเหนือกลไกพื้นที่ต่างๆ ที่มีอยู่เดิม โดยมีชุมชนเป็นฐาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วม ในลักษณะการดำเนินในรูปแบบเช่น เขตนิคมอุตสาหกรรม เขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีอำนาจเหนือพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่ ดังนี้ 1) ใช้การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยออกกฎหมายหรือปฏิรูปกฎหมาย เดิมให้เกิดโครงสร้างในรูปแบบคณะกรรมการจัดการที่ดินและทรัพยากรระดับภูมินิเวศท้องถิ่น โดยเป็นรูปแบบกลไกอิสระที่มาจากพหุภาคีในท้องถิ่น เพื่อหลุดพ้นจากการผูกขาดของรัฐ โดยเป็นกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง และใช้ขอบเขตนิเวศภูมิทัศน์เพื่อสร้าง ระบบการจัดการแบบบูรณาการบนฐานนิเวศ 2) ให้มีคณะกรรมการนโยบายการจัดการที่ดินและทรัพยากรระดับชาติ โดยเป็นกลไกอิสระเพื่อทำหน้าที่เชื่อมประสานและสนับสนุนกับคณะกรรมการจัดการที่ดินและทรัพยากรภูมินิเวศท้องถิ่น ทำหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์พื้นฐานและแนวทางการสนับสนุน ส่งเสริมเพื่อแต่ละท้องถิ่นไปออกแบบระบบการปฏิรูปที่ดินให้เหมาะสมกับตนเอง และมีศักยภาพในการจัดการให้บรรลุเป้าหมาย และยังมีหน้าที่สร้างระบบข้อมูลพื้นฐานให้เกิดความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ

ผู้ศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวข้องกับแนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมข้อเสนอในเชิงปฏิบัติการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่าได้แนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดิน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อนำผลจากการศึกษาไปสนับสนุนข้อเสนอในมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม ในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำประเด็นที่ดิน ได้แก่ การดำเนินการโฉนดชุมชน การจำกัดการถือครองที่ดิน การจัดตั้งกองทุนธนาคารที่ดินเพื่อการเกษตร และภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้า แต่ประเด็นสำคัญคือการนำผลการศึกษาไปสู่รูปธรรมในระดับนโยบาย

2.4.4 การรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดิน

กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์

ดังกล่าวให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า การรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างแพร่หลาย ด้วยข้อจำกัดเฉพาะกลุ่มคนที่ประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำในเรื่องที่ดิน

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 หัวหน้าแผนงานสนับสนุนการขับเคลื่อนการปฏิรูป (2556) กล่าวว่า “การออกแบบสื่อที่ใช้เผยแพร่เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ คู่มือการปฏิรูปที่ดิน ยังเป็นเนื้อหาที่เป็นทางการหากมีการออกแบบเนื้อหาที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่าย จะทำให้ประเด็นความเหลื่อมล้ำเรื่องที่ดินเกิดความตื่นตัว และควรมีช่องทางการรณรงค์ต่อสาธารณะที่แพร่หลายทั้งสื่อกระแสหลัก สื่อกระแสรอง ผ่านสื่อออนไลน์ทั้งหลาย เป็นต้น”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า การศึกษาเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์และนำมา

สังเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหา แต่จะทำให้เกิดความตื่นตัวในวงกว้าง ควรจะต้องออกแบบสื่อถึงพิมพ์ให้มีความหลากหลายที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจและสามารถนำไปสื่อสารได้อย่างกว้างขวาง

กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์

ดังกล่าวให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า เนื่องจากการจัดทำคู่มือการปฏิรูปที่ดิน และการจัดเวทีต่างๆ ตามกิจกรรมในโครงการเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินยังอยู่ในวงจำกัด ในการกระตุ้นทางสังคมจะต้องอาศัยพลังการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนขับเคลื่อนร่วมกัน ในการสร้างการรับรู้ ความเข้าใจต่อสภาพปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้น ผ่านการสื่อสารทุกช่องทาง ทั้งสื่อกระแสหลัก และสื่อกระแสรอง

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า การรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินจำเป็นต้องใช้พลังการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนประเด็นที่ดิน

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า การรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดินควรสร้างความเข้าใจร่วมให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาที่ดิน โดยเริ่มจากพื้นที่ที่เกิดปัญหา โดยชุมชนท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ต้องเข้ามามีบทบาทร่วมต่อการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน เพื่อให้ระดับนโยบายได้เห็นว่ามีปัญหาการแก้ไขปัญหาตามข้อเสนอจากผลการดำเนินงานที่ได้ จะทำให้ปัญหาเรื่องที่ดินลดลง

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้มีการจัดทำชุดคู่มือแนวทางปฏิรูปที่ดิน เป็นข้อมูลที่ได้เรียบเรียงจากการประมวลองค์ความรู้ปัญหาเชิงโครงสร้างของประเทศไทย และแนวทางการจัดการปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคม เป็นการสร้างความเข้าใจและการ

ตระหนักถึงการปฏิรูปที่ดินซึ่งเป็นแนวทางที่จำเป็นสำหรับประเทศที่มีเกษตรกรรมเป็นพื้นฐานของชีวิตและนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดความตื่นตัวต่อปัญหาที่ดินในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับเครือข่ายและวิทยุชุมชน เรื่องแนวทางการปฏิรูปที่ดินระดับท้องถิ่นและประเทศ 4 ภาค และได้มีการนำเสนอ ผ่านช่องทางขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ไทยพีบีเอส) ในโครงการความร่วมมือพัฒนารายการสื่อสารสถานการณ์ปัญหาที่ดิน รายการ “บ้านคอนดินดี” เป็นการสื่อสารให้สังคมเข้าใจถึงสถานการณ์ปัญหาเรื่องที่ดินในสังคมไทย สิทธิชุมชน โฉนดชุมชน การจัดการที่ดินไปจนถึงกลไกในการปฏิรูปการจัดการที่ดิน โดยพยายามเชื่อมโยงเรื่องราวให้ทั้งคนเมืองและคนชนบทเข้าใจปัญหานี้ของสังคมไทยร่วมกัน เพราะประเด็นปัญหาที่ดินทำกิน และที่อยู่อาศัยเป็นผลกระทบหนึ่งของการพัฒนาประเทศเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง สื่อสารให้ประชาชนรู้และเข้าใจมากขึ้นรวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนจัดการตนเองได้ และได้มีการรายงานผลการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายรายการ บ้านคอนดินดี จำนวน 13 ตอน ช่วงเวลา วันเสาร์ เวลา 15.30-16.00 น. กำหนดออกอากาศ ตั้งแต่วันที่ 6 ตุลาคม – ธันวาคม พ.ศ.2555 มีจำนวนผู้ชมเฉลี่ยต่อนาที 146,000 คน ร้อยละ 0.23 ของประชากรทั้งหมด

ผู้ศึกษามีข้อสรุปที่สำคัญเกี่ยวกับการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดิน ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม พบว่า ได้มีการประมวลองค์ความรู้ในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์หนังสือคู่มือการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเผยแพร่รณรงค์ต่อสาธารณะและยังมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับเครือข่ายและวิทยุชุมชน เรื่องแนวทางการปฏิรูปที่ดินระดับท้องถิ่นและประเทศ 4 ภาค เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจกับกลุ่มที่เป็นสื่อวิทยุชุมชนในพื้นที่ให้สามารถสื่อสารสาธารณะสร้างความตื่นตัวในพื้นที่ต่อไปอีก อีกทั้งการไปทำงานร่วมกับสื่อกระแสหลักองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ไทยพีบีเอส) ในโครงการความร่วมมือพัฒนารายการสื่อสารสถานการณ์ปัญหาที่ดิน รายการ “บ้านคอนดินดี” แต่ทั้งนี้ยังพบว่าการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะยังมีข้อจำกัดในวงแคบการรับรู้ข้อมูลข่าวสารก็ยังไม่ถึงทั้งกลุ่มภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และประชาชน อีกทั้งความเนื่องของการสร้างกระแสให้กลายมาเป็นประเด็นสำคัญของสังคมต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ตอนที่ 3 ข้อมูลปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

การศึกษาการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จากการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ จำนวน 7 คน ได้แก่ ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนเครือข่ายภาควิชาการ ตัวแทนเครือข่ายภาคประชาสังคม ผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูป หัวหน้าแผนงานสนับสนุนการขับเคลื่อนการปฏิรูป ตัวแทนเครือข่ายปฏิรูปที่ดิน เหตุผลที่เลือกเจาะจงกลุ่มนี้เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและคณะทำงานย่อยโดยตรง ที่ได้รับมอบหมายจากคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำในการดำเนินงานติดตามการดำเนินงานขับเคลื่อน และ 2) กลุ่มผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน เหตุผลที่เลือกเจาะจงกลุ่มนี้เนื่องจากเป็นคณะทำงานที่ดำเนินกิจกรรมในโครงการ นั้นมีปัญหาหลายประการ ดังประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านบริบท

3.1.1 มีปัญหา ดังนี้

1) พื้นที่ดำเนินการ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมยังไม่ครอบคลุมสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำในเรื่องของที่ดินของประเทศไทย และยังไม่เกิดการกระจายตัวในแต่ละภูมิภาค

ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า พื้นที่ดำเนินการยังไม่มีความเหมาะสม และยังไม่สามารถครอบคลุมกับปัญหาที่ดินทั่วทั้งประเทศ อีกทั้งการเลือกพื้นที่ศึกษายังไม่เกิดการกระจายตัวในแต่ละภูมิภาค

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า พื้นที่ดำเนินการยังไม่สามารถครอบคลุมสถานการณ์ความขัดแย้งเรื่องของความเหลื่อมล้ำของที่ดินได้

3.1.2 แนวทางการพัฒนา มีดังนี้

จากปัญหาด้านบริบท ในการเลือกพื้นที่ดำเนินการที่ยังไม่ครอบคลุมกับสภาพปัญหาความเสื่อมโทรมที่ดินและไม่มีกระจายตัวของพื้นที่ใน โครงการพัฒนาองค์ความรู้ และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้เสนอแนวทางการพัฒนา ในการเลือกพื้นที่ดำเนินการในระยะต่อไป ดังต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า หากมีการดำเนินโครงการในระยะต่อไป 1) ควรเลือกพื้นที่ที่ยังมีปัญหา อยู่ระหว่างกระบวนการเจรจา 2) พื้นที่อยู่ระหว่างการเจรจา และสามารถแก้ปัญหาได้โดยชุมชน ที่เน้นการจัดตั้งกองทุน เพื่อการแก้ปัญหาที่ดินของชุมชนซึ่งสามารถแก้ปัญหาได้ในเบื้องต้น แต่ยังไม่สามารถไปถึงการแก้ปัญหาระดับนโยบายได้ 3) พื้นที่ที่มีข้อตกลงร่วมกันกับท้องถิ่นที่แก้ปัญหาที่ดินในพื้นที่อย่างยั่งยืน ซึ่งโครงการยังไม่มีตัวอย่างของพื้นที่นี้ การใช้ข้อมูลที่ดีของท้องถิ่นในบางพื้นที่จะสามารถช่วยแก้ปัญหาและช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ได้ด้วย

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า การเลือกพื้นที่ดำเนินการศึกษาควรเลือกพื้นที่ให้เกิดการกระจายตัวสภาพปัญหาในแต่ละภูมิภาค เช่น ในบริบทสภาพปัญหาของภาคเหนือรูปแบบของการทำไร่หมุนเวียนกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติ พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ควรมีการทำ วิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ที่ดินราชพัสดุ และที่ดินสาธารณะประโยชน์ ซึ่งมีจำนวนมากแต่ไม่ค่อยมีคนรู้ว่าถูกใช้ประโยชน์อย่างไร กระจุกตัวอยู่กับคนกลุ่มใด

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่าควรหาพื้นที่กรณีศึกษาใหม่ๆ ทั้งในส่วนเชิงพื้นที่และประเด็น เช่น ประเด็นที่ดินคลองโยน จังหวัดนครปฐม และควรมีการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา เป็นต้น

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ควรมีการเลือกพื้นที่ที่มี ลักษณะของปัญหาที่มีความแตกต่างกัน ควรเลือกพื้นที่ให้มีความเป็นตัวแทนของปัญหา และชี้ให้เห็นถึงแนวทางการแก้ปัญหา บอกสถานการณ์ ณ ปัจจุบันว่าการแก้ปัญหาได้มาอยู่ ณ จุดใด อนาคตข้างหน้า

วางแผนการดำเนินการอย่างไร หากมีผู้ที่มาดำเนินการศึกษาต่อขอจะได้สามารถวางแผนการดำเนินการได้อย่างรวดเร็วต่อไป

3.2 ด้านปัจจัยนำเข้า

3.2.1 มีปัญหา ดังนี้

1) ความรู้และทักษะของบุคลากรเรื่อง การวิจัย การสังเคราะห์องค์ความรู้ การเขียนรายงาน โดยเฉพาะคณะทำงานในพื้นที่ 4 พื้นที่ของ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์ การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมยังไม่เพียงพอ

ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า คณะทำงานในพื้นที่ปฏิบัติการ 4 พื้นที่ ทำหน้าที่ดำเนินการประมวลผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล องค์ความรู้จากการดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่ปฏิบัติ ยังมีข้อจำกัดทักษะในการวิจัยไม่สามารถ สังเคราะห์ประมวลเนื้อหาออกมาได้อย่างชัดเจน ด้วยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า คณะทำงานในพื้นที่ มีข้อจำกัดเรื่องของทักษะการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ในการสังเคราะห์ข้อมูล อาจจะไม่ครบถ้วนทำให้ต้องมีการทบทวนผลการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความครอบคลุมใน เนื้อหาหลายครั้ง

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ควรมีการพัฒนาศักยภาพ ทักษะ ความรู้ ความสามารถ ของบุคลากรให้มีความพร้อม เช่น ทักษะ ของการทำวิจัยในชุมชน เนื่องจากประสบการณ์การดำเนินงานที่ผ่านมาของบุคลากรมีความ หลากหลาย และยกระดับนักวิจัยในพื้นที่ให้มีการวิเคราะห์ สภาพปัญหาในพื้นที่หาข้อเสนอแนะใน พื้นที่ นำประเด็นไปเป็นตัวอย่างสนับสนุนข้อเสนอเชิงนโยบาย

2) ระยะเวลาไม่เพียงพอต่อการดำเนิน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และ รณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมภายนอกจากการเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ของประเทศไทย ส่งผลให้การดำเนิน โครงการ จะต้องหยุดชะงักลง และทำให้เกิดความล่าช้าของนักวิจัยในพื้นที่ เนื่องจากนักวิจัยในพื้นที่มีหลาย สถานะบทบาท ทั้งเป็นนักวิจัย แกนนำชาวบ้าน ทำให้การประสานเวลาของนักวิจัยในพื้นที่ ไม่ตรง ตามแผนกิจกรรมการในโครงการ”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ระยะเวลาไม่เหมาะสมกับ โจทย์การศึกษาของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะมีบริบทแตกต่างกันออกไปบางพื้นที่ที่ไม่สามารถใช้ระยะเวลาการศึกษาเพียง 1 ปี กับการแก้ไขปัญหาหรือการหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นได้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า สถานการณ์ ความขัดแย้งในพื้นที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินงานโครงการได้ ทำให้ต้องขยายเวลาการดำเนินงานออกไป

3.2.2 แนวทางการพัฒนา ดังนี้

จากปัญหาด้านปัจจัยนำเข้ายังมีข้อจำกัดด้านความรู้และทักษะของบุคลากร เรื่องการวิจัย การสังเคราะห์องค์ความรู้การเขียนรายงาน ในพื้นที่ 4 พื้นที่ ของคณะทำงานในพื้นที่ ในโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม รวมถึงข้อจำกัดของระยะเวลายังไม่เพียงพอต่อการดำเนินการ

1) ความรู้และทักษะของบุคลากรเรื่องของการศึกษาวิจัย การสังเคราะห์องค์ความรู้ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้เสนอแนวทางการพัฒนา ดังต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ก่อนการดำเนินโครงการควรพัฒนาทักษะความรู้ เรื่องของการวิจัยให้มีพื้นฐานความรู้ที่เท่ากัน เนื่องจากแต่ละคนจะมีประสบการณ์การทำงานวิจัยมาไม่เท่ากัน เพื่อให้ได้คุณภาพของข้อมูลที่รอบด้านและตรงตามเป้าหมาย

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ทักษะของการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้เป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาวิจัย ดังนั้นควรมีการอบรมเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของคณะทำงานในโครงการให้มีต้นทุนการทำงานที่เท่ากันต่อไป

2) ระยะเวลาไม่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมยังไม่เพียงพอ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้เสนอแนวทางการพัฒนาดังต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ควรปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับระยะเวลา”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า การกำหนดโจทย์การศึกษาในการดำเนินโครงการครั้งต่อไปจะต้องพิจารณาบริบทแต่ละพื้นที่ ความรุนแรงของสภาพปัญหา และช่วงระยะเวลาให้เกิดความสมดุลและเหมาะสม โดยอาจจะแบ่ง

ช่วงเวลาของการศึกษาให้เหมาะสมกับกรอบการดำเนินงาน โดยอาจจะวางกรอบการศึกษาแบ่ง 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา บริบทต่างๆ ของพื้นที่ และทางออกแนวทางในการจัดการปัญหา และระยะที่ 2 การสังเคราะห์ผลผลิตที่ได้ ให้มีเวทีการสรุปบทเรียน 4 พื้นที่ แลกเปลี่ยนกัน จากการนำผลการวิจัยไปขับเคลื่อนในพื้นที่ ในการกำหนดระยะเวลาประมาณ 1-2 ปี

3.3 ด้านกระบวนการ

3.3.1 มีปัญหา ดังนี้

1) วางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ยังมีเงื่อนไขในการปฏิบัติการตามแผนกิจกรรมในแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของความขัดแย้งความรุนแรงของพื้นที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานข้อมูล

ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ได้มีการวางกรอบการเก็บข้อมูลร่วมกันในการดำเนินโครงการแต่ปัญหาที่เกิดขึ้นการปฏิบัติการเก็บข้อมูลตามกรอบที่วางไว้ไม่สามารถได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า วางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการจากการระดมความเห็นในกรอบของการเก็บข้อมูลร่วมกันทั้ง 4 พื้นที่ แต่ในการปฏิบัติการตามแผนที่เกิดจริงมีความแตกต่างกันด้วยสถานการณ์ความขัดแย้งในพื้นที่

3.3.2 แนวทางการพัฒนา ดังนี้

จากปัญหาด้านกระบวนการในเรื่องวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมและเงื่อนไขในการปฏิบัติการตามแผนกิจกรรมในแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของความขัดแย้งความรุนแรงของพื้นที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้เสนอแนวทางการพัฒนาดังต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า หากพื้นที่ไหนมีสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ระหว่างการดำเนินโครงการ ควรจะมีปรับแผนการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ควรวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการพิจารณาถึงความเหมาะสมและสภาพความเป็นจริงในทางปฏิบัติ

3.4 ด้านผลผลิต

3.4.1 มีปัญหา ดังนี้

1) ข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และแผนการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืน และเป็นธรรม การสะท้อนประเด็นจากพื้นที่ปฏิบัติการ 4 พื้นที่ยังไม่ครบถ้วน

ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดินฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า การสะท้อนประเด็นจากพื้นที่ปฏิบัติการ 4 พื้นที่ยังไม่ครบถ้วน”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดินฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน ยังไม่สามารถนำเสนอรายละเอียดของการศึกษาในพื้นที่ 4 พื้นที่ได้

2) รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และแผนการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์

ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดินฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากยังไม่ได้มีการออกแบบการรวบรวมข้อมูลที่พัฒนาไปเป็นรูปแบบฐานข้อมูลเรื่องการจัดการที่ดินของประเทศไทย

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดินฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน จะต้องมีการวิเคราะห์ต้นทุนเดิมที่มีอยู่และการรวบรวมข้อมูลการถือครองที่ดินยังมีข้อจำกัดการเข้าถึงข้อมูล หากมีเพียงข้อมูลใน 4 พื้นที่ซึ่งจะไม่เพียงพอต่อการพัฒนารูปแบบฐานข้อมูล

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดินฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินเพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบ ยังมีข้อจำกัดการเข้าถึงข้อมูลการถือครองที่ดินของประเทศไทยจากหน่วยงานของรัฐ”

3) การรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมี ส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์”

ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า การรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินยังไม่สามารถดำเนินการได้ อย่างแพร่หลาย ด้วยข้อจำกัดเฉพาะกลุ่มคนที่ประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำในเรื่องที่ดิน

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ยังขาดการนำเสนอข้อมูลผ่านช่องทางการ สื่อสารสาธารณะทั้งสื่อกระแสหลักและสื่อกระแสรอง

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ยังขาดพลังการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนประเด็นที่ดิน ต้องใช้กระบวนการตั้งแต่ สร้างความรู้และความเข้าใจในพื้นที่ ขยายผลสู่ระดับนโยบาย

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ขาดกลไกในการผลักดันทางการเมือง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญ โดยที่ยังไม่มีการวางแผนดังกล่าว ทำให้ผลผลิตที่ได้ในเชิงการผลักดันเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายจะค่อนข้างยาก เนื่องจากมีผลกระทบ ต่อเศรษฐกิจและสังคมสูงมาก”

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า ขาด เทคนิคการสื่อสารสาธารณะ

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานฯ (2556) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของภาครัฐ เนื่องจากนโยบายและเจ้าหน้าที่ภาครัฐมีการโยกย้ายปรับเปลี่ยน หมุนเวียน ทำให้ต้องมีการสร้างความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับหน่วยงานรัฐ

3.4.2 แนวทางการพัฒนา ดังนี้

จากปัญหาด้านผลผลิต โดยข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่ สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน การสะท้อนประเด็นจากพื้นที่ปฏิบัติการ 4 พื้นที่ที่ยังไม่ครอบคลุม รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อ ปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และ รณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์

1) ข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้เสนอแนวทางการพัฒนา ดังต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดินฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ควรมีการนำเสนอของข้อมูลสภาพการถือครองที่ดินของคนในชุมชน และค่าเฉลี่ย ควรนำเสนอข้อมูลเป็นรายพื้นที่ ครัวเรือน ขนาดการถือครองที่ดิน ข้อมูลการสูญเสียที่ดิน ควรมีข้อมูลโดยละเอียดของแต่ละพื้นที่ ที่มีขนาดการถือครองและแสดงระยะเวลา ตลอดจนปัญหา การสูญเสียที่ดินของชุมชน โดยนายทุนจะทำให้มีข้อมูลในการออกแบบวางแผนป้องกันในชุมชนอื่นต่อไป

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดินฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ในการประมวลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน ควรมีการเชื่อมโยงข้อมูลจากพื้นที่ปฏิบัติการทั้ง 4 พื้นที่ ให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลซึ่งกัน

2) รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้เสนอแนวทางการพัฒนา ดังต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดินฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ควรมีการปรับวัตถุประสงค์การดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดินฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ควรให้สอดคล้องกับกิจกรรมและระยะเวลาที่เหมาะสม

3) จากปัญหาการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้เสนอแนวทางการพัฒนาดังต่อไปนี้

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดินฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า ควรหาช่องทางในการสื่อสารเผยแพร่รณรงค์สร้างกระแสให้สังคมเกิดความตระหนัก ตื่นตัวต่อสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำปัญหาเรื่องที่ดิน และ

สร้างแนวร่วมให้สังคมร่วมกันปฏิรูปที่ดินที่หลากหลายและให้มีความต่อเนื่องทั้งทางตรงและทางอ้อม

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดินฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า การออกแบบทางการเมือง ต้องกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการเปลี่ยนแปลงให้ชัดเจน ประกอบกับการวางแผนปฏิบัติ โดยนำประเด็นการปฏิรูปที่ดินไปใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง

ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3 คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดินฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ (2556) กล่าวว่า นวัตกรรมของการปฏิรูปที่ดิน โดยมีนวัตกรรมใหม่ๆ ในชุมชนเพื่อการแก้ปัญหาคความขัดแย้งด้านที่ดิน และการนำเสนอทางเลือกในการจัดการที่ดินโดยชุมชน เช่น โฉนดชุมชน ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมชุมชนที่เสนอทางเลือกของระบบสิทธิการจัดการที่ดิน

ผู้ศึกษาจึงได้สรุปตารางปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์
การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ปัญหาคำเนินงานโครงการพัฒนา องค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดิน ที่ยั่งยืนและเป็นธรรม	แนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์ การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม
ด้านบริบท	
1. การเลือกพื้นที่ดำเนินการ โครงการพัฒนา องค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืน และเป็นธรรมยังไม่ครอบคลุมสภาพปัญหา ความเหลื่อมล้ำในเรื่องของที่ดินของประเทศไทย และยังไม่เกิดการกระจายตัวในแต่ละภูมิภาค	<p>1. การเลือกพื้นที่ดำเนินการควรมีการวิเคราะห์ให้ ครอบคลุมกับสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำเรื่องที่ดิน ได้แก่ 1) ควรเลือกพื้นที่ที่ยังมีปัญหาอยู่ระหว่าง กระบวนการเจรจา 2) พื้นที่อยู่ระหว่างการเจรจา และ สามารถแก้ปัญหาได้โดยชุมชน ที่เน้นการจัดตั้ง กองทุน เพื่อการแก้ปัญหาที่ดินของชุมชนซึ่งสามารถ แก้ปัญหาได้ในเบื้องต้น แต่ยังไม่สามารถไปถึงการ แก้ปัญหาในระดับนโยบายได้ 3) พื้นที่ที่มีข้อตกลง ร่วมกันกับท้องถิ่นที่แก้ปัญหาที่ดินในพื้นที่อย่าง ยั่งยืน ซึ่งโครงการยังไม่มีตัวอย่างของพื้นที่นี้ การใช้ ข้อบัญญัติของท้องถิ่นในบางพื้นที่จะสามารถช่วย แก้ปัญหาและช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ได้ด้วย</p> <p>2. ควรเลือกพื้นที่ดำเนินการให้เกิดการกระจายตัว สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำเรื่องที่ดินในแต่ละ ภูมิภาค เช่น ที่ดินราชพัสดุ และที่ดินสาธารณะ ประโยชน์</p> <p>3. ควรมีการเลือกพื้นที่ดำเนินการให้มีลักษณะของ ปัญหาที่มีความแตกต่างกัน และพื้นที่นั้นจะต้อง สามารถมีความเป็นตัวแทนของปัญหา และ ชี้ให้เห็นถึงแนวทางการแก้ปัญหา</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ปัญหาดำเนินงานโครงการพัฒนา องค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดิน ที่ยั่งยืนและเป็นธรรม	แนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์ การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม
ด้านปัจจัยนำเข้า	
1. ความรู้และทักษะของบุคลากรในเรื่องของการศึกษาวิจัย การสังเคราะห์องค์ความรู้โดยเฉพาะคณะทำงานในพื้นที่ 4 พื้นที่ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมยังไม่เพียงพอ	1. ควรพัฒนาทักษะความรู้ เรื่องของการวิจัยให้มีพื้นฐานความรู้ที่เท่ากัน เนื่องจากแต่ละคนจะมีประสบการณ์การทำงานวิจัยมาไม่เท่ากัน เพื่อให้ได้คุณภาพของข้อมูลที่รอบด้านและตรงตามเป้าหมาย
2. ระยะเวลาไม่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม	2. ควรปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับระยะเวลา
3. ระยะเวลาไม่เหมาะสมกับโจทย์การศึกษาของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะมีบริบทแตกต่างกันออกไปบางพื้นที่ไม่สามารถใช้ระยะเวลาการศึกษาเพียง 1 ปีกับการแก้ไขปัญหาหรือการหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นได้	3. การกำหนดโจทย์การศึกษาในการดำเนินโครงการครั้งต่อไปจะต้องพิจารณาบริบทแต่ละพื้นที่ ความรุนแรงของสภาพปัญหา และช่วงระยะเวลาให้เกิดความสมดุลและเหมาะสม โดยอาจจะแบ่งช่วงเวลาของการศึกษาให้เหมาะสมกับกรอบการดำเนินงาน โดยอาจจะวางกรอบการศึกษาแบ่ง 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาหา บริบทต่างๆ ของพื้นที่ และทางออกแนวทางในการจัดการปัญหา และ ระยะที่ 2 การสังเคราะห์ผลผลิตที่ได้ ให้มีเวทีการสรุปบทเรียนแลกเปลี่ยนใน 4 พื้นที่ จากที่นำผลการวิจัยไปขับเคลื่อนในช่วงระยะเวลา 1-2 ปี

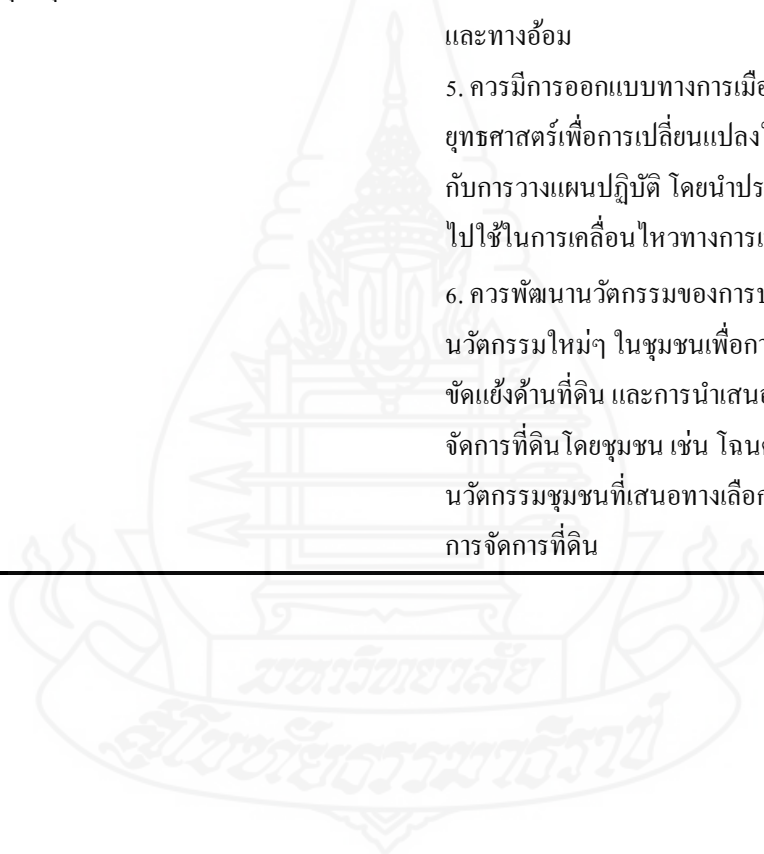

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ปัญหาดำเนินงานโครงการพัฒนา องค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดิน ที่ยั่งยืนและเป็นธรรม	แนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์ การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม
ด้านกระบวนการ	
1. วางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ยังมีเงื่อนไขในการปฏิบัติการตามแผนกิจกรรมในแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของความขัดแย้งความรุนแรงของพื้นที่	1. ควรมีการปรับแผนการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและ พิจารณาถึงความเหมาะสมและสภาพความเป็นจริงในทางปฏิบัติ
ด้านผลผลิต	
1. ข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม การสะท้อนประเด็นจากพื้นที่ปฏิบัติการ 4 พื้นที่ยังไม่ครบถ้วน	1. ควรมีการนำเสนอของข้อมูลสภาพการถือครองที่ดินของคนในชุมชน และค่าเฉลี่ย ควรนำเสนอข้อมูลเป็นรายพื้นที่ คร่าวเรื้อน ขนาดการถือครองที่ดิน ข้อมูลการสูญเสียที่ดิน ควรมีข้อมูลโดยละเอียดของแต่ละพื้นที่ ที่มีขนาดการถือครองและแสดงระยะเวลา ตลอดจนปัญหา การสูญเสียที่ดินของชุมชน โดยนายทุนจะทำให้มีข้อมูลในการออกแบบวางแผนป้องกันในชุมชนอื่นต่อไป
2. ปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน ยังไม่สามารถนำเสนอรายละเอียดของการศึกษาในพื้นที่ 4 พื้นที่ได้	2. ควรมีการเชื่อมโยงข้อมูลจากพื้นที่ปฏิบัติการทั้ง 4 พื้นที่ ให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลซึ่งกัน
3. รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์	3. ควรมีการปรับวัตถุประสงค์การดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและกรอบระยะเวลา

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ปัญหาดำเนินงานโครงการพัฒนา องค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดิน ที่ยั่งยืนและเป็นธรรม	แนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์ การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม
4. การรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัว ต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน การปฏิรูปที่ดินของ โครงการพัฒนาองค์ความรู้ และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์	<p>4. ควรหาช่องทางในการสื่อสารเผยแพร่รณรงค์สร้าง กระแสให้สังคมเกิดความตระหนัก ตื่นตัว ต่อสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำปัญหาเรื่องที่ดิน และสร้างแนวร่วมให้สังคมร่วมกันปฏิรูปที่ดิน ที่หลากหลายและให้มีความต่อเนื่องทั้งทางตรง และทางอ้อม</p> <p>5. ควรมีการออกแบบทางการเมือง ต้องกำหนด ยุทธศาสตร์เพื่อการเปลี่ยนแปลงให้ชัดเจน ประกอบ กับการวางแผนปฏิบัติ โดยนำประเด็นการปฏิรูปที่ดิน ไปใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง</p> <p>6. ควรพัฒนานวัตกรรมของการปฏิรูปที่ดิน โดยมี นวัตกรรมใหม่ๆ ในชุมชนเพื่อการแก้ปัญหาความ ขัดแย้งด้านที่ดิน และการนำเสนอทางเลือกในการ จัดการที่ดินโดยชุมชน เช่น โฉนดชุมชน ซึ่งถือเป็น นวัตกรรมชุมชนที่เสนอทางเลือกของระบบสิทธิ การจัดการที่ดิน</p>

บทที่ 5

สรุปการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ผู้ศึกษาได้นำเสนอสรุปการศึกษา อภิปราย และข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

1. สรุปการศึกษา

1.1 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1.1.1 เพื่อประเมินผล โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

1.1.2 เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

1.2 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยทำการศึกษาจากเอกสารต่างๆ ได้แก่ หนังสือ บทความ ทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ต และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ และใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยการคัดเลือกตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ จำนวน 7 คน ได้แก่ ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนเครือข่ายภาควิชาการ ตัวแทนเครือข่ายภาคประชาสังคม ผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูป หัวหน้าแผนงานสนับสนุนการขับเคลื่อนการปฏิรูป ตัวแทนเครือข่ายปฏิรูปที่ดิน และ 2) กลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม จำนวน 7 คน รวม 14 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากกลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ และกลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการ โดยทำการนัดหมายและส่งแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ศึกษาล่วงหน้า

การตรวจสอบความเชื่อถือของข้อมูลที่เก็บรวบรวม โดยใช้วิธีการสามเส้าด้านระเบียบวิธี (methodological triangulation) หมายถึง การใช้เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายๆวิธี สำหรับการตรวจสอบข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วนถูกต้อง โดยข้อมูลที่เก็บรวบรวมมีความเชื่อถือได้และเพียงพอต่อการนำมาวิเคราะห์และตอบวัตถุประสงค์การศึกษาที่กำหนดไว้ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องการประเมินผลโครงการ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ตามประเด็นเนื้อหาที่ศึกษา โดยแบ่งกลุ่มตามเนื้อหาและประเด็นหลักทำการคัดสรรข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป จากนั้นนำมาวิเคราะห์และแสดงผลข้อมูลในรูปแบบการบรรยายและพรรณนาความ

1.3 ผลการศึกษา

ผู้ศึกษาสามารถสรุปผลงานศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย อายุ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานด้านที่ดิน

ตอนที่ 2 ข้อมูลการประเมินผล โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การประเมินด้านบริบท

ส่วนที่ 2 การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า

ส่วนที่ 3 การประเมินด้านกระบวนการ

ส่วนที่ 4 การประเมินด้านผลผลิต

ตอนที่ 3 ข้อมูลปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ซึ่งจะได้นำเสนอสรุปผลการศึกษาตามลำดับข้างต้น ดังนี้

1.3.1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย และ เพศหญิง จำนวน 7 คนเท่ากัน (ร้อยละ 50) มีอายุ 51-60 ปี มากที่สุด จำนวน 5 คน (ร้อยละ 35.71) ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 8 คน (ร้อยละ 57.14) มีประสบการณ์ทำงานด้านที่ดิน 1-5 ปี มากที่สุด จำนวน 5 คน (ร้อยละ 35.71)

1.3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และ รณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

การศึกษากการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้ และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านบริบท (context) ด้านปัจจัยนำเข้า (input) ด้านกระบวนการ (process) ด้านผลผลิต (product) ผลที่ได้จากการศึกษา ดังนี้

1) *ด้านบริบท (context)* พบว่า ความเป็นมาหรือความจำเป็นของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีความสอดคล้องกับประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำเรื่องที่ดินในส่วนของวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีความสอดคล้องกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม และพื้นที่ดำเนินการมีความเหมาะสม

2) *ด้านปัจจัยนำเข้า (input)* พบว่า ด้านงบประมาณ ด้านความรู้และทักษะของบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการจัดการ มีความเพียงพอในการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม และส่วนระยะเวลาพบว่า ไม่เพียงพอในการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

3) *ด้านกระบวนการ (process)* พบว่า การวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการ การประมวลผลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ และดำเนินการศึกษาในพื้นที่ การเชิญนักวิจัย ผู้รู้ มาให้ความคิดเห็น และการจัดกิจกรรมรณรงค์ได้เป็นไปตามแผนปฏิบัติ

4) *ด้านผลผลิต (product)* พบว่า เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ได้แก่ 1) ข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่ยั่งยืน และเป็นธรรม 2) แนวทางรูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ได้แก่ 1) รูปแบบการพัฒนา

ฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมข้อเสนอในเชิงปฏิบัติการ 2) การรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดินและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดิน

1.3.3 ข้อมูลปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

จากการศึกษาการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีปัญหาที่สำคัญหลายประการ ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาด้านบริบท (context) สรุปได้ดังนี้

การเลือกพื้นที่ดำเนินการโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมยังไม่ครอบคลุมสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำในเรื่องของที่ดินของประเทศไทย และ ยังไม่เกิดการกระจายตัวในแต่ละภูมิภาค

2) ปัญหาด้านปัจจัยนำเข้า (input) สรุปได้ดังนี้

(1) ความรู้และทักษะของบุคลากรในเรื่องของการศึกษาวิจัย การสังเคราะห์องค์ความรู้โดยเฉพาะคณะทำงานในพื้นที่ 4 พื้นที่ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมยังไม่เพียงพอ

(2) ระยะเวลาไม่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

(3) ระยะเวลาไม่เหมาะสมกับโจทย์การศึกษาของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะมีบริบทแตกต่างกันออกไปบางพื้นที่ไม่สามารถใช้ระยะเวลาการศึกษาเพียง 1 ปี กับการแก้ไขปัญหาหรือการหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นได้

3) ปัญหาด้านกระบวนการ (process) ควรวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ยังมีเงื่อนไขในการปฏิบัติการตามแผนกิจกรรมของพื้นที่ปฏิบัติการแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของความขัดแย้งความรุนแรงของพื้นที่ส่งผลกระทบ

4) ปัญหาด้านผลผลิต (product) สรุปได้ดังนี้

(1) ข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม การสะท้อนประเด็นจากพื้นที่ปฏิบัติการ 4 พื้นที่ยังไม่ครบถ้วน

(2) ปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืน ยังไม่สามารถนำเสนอรายละเอียดของการศึกษาในพื้นที่ 4 พื้นที่ได้

(3) รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์

(4) การรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดินและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์

5) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ดังต่อไปนี้

(1) การเลือกพื้นที่ดำเนินการควรมีการวิเคราะห์ให้ครอบคลุมกับสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำเรื่องที่ดิน ได้แก่ 1) ควรเลือกพื้นที่ที่ยังมีปัญหา อยู่ระหว่างกระบวนการเจรจา 2) พื้นที่อยู่ระหว่างการเจรจา และสามารถแก้ปัญหาได้โดยชุมชน ที่เน้นการจัดตั้งกองทุน เพื่อการแก้ปัญหาที่ดินของชุมชนซึ่งสามารถแก้ปัญหาได้ในเบื้องต้น แต่ยังไม่สามารถไปถึงการแก้ปัญหาระดับนโยบายได้ 3) พื้นที่ที่มีข้อตกลงร่วมกันกับท้องถิ่นที่แก้ปัญหาที่ดินในพื้นที่อย่างยั่งยืน ซึ่งโครงการยังไม่มีตัวอย่างของพื้นที่นี้ การใช้ข้อบัญญัติของท้องถิ่นในบางพื้นที่จะสามารถช่วยแก้ปัญหาและช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ได้ด้วย

(2) ควรเลือกพื้นที่ดำเนินการให้เกิดการกระจายตัวสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำเรื่องที่ดินในแต่ละภูมิภาค เช่น ที่ดินราชพัสดุ และที่ดินสาธารณะประโยชน์

(3) ควรมีการเลือกพื้นที่ดำเนินการให้มีลักษณะของปัญหาที่มีความแตกต่างกัน และพื้นที่นั้นจะต้องสามารถมีความเป็นตัวแทนของปัญหา และชี้ให้เห็นถึงแนวทางการแก้ปัญหา

(4) ควรพัฒนาทักษะความรู้ เรื่องของการวิจัยให้มีพื้นฐานความรู้ที่เท่ากัน เนื่องจากแต่ละคนจะมีประสบการณ์การทำงานวิจัยมาไม่เท่ากัน เพื่อให้ได้คุณภาพของข้อมูลที่รอบด้านและตรงตามเป้าหมาย

(5) ควรปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับระยะเวลา

(6) การกำหนดโจทย์การศึกษาในการดำเนินโครงการครั้งต่อไปจะต้องพิจารณาบริบทแต่ละพื้นที่ความรุนแรงของสภาพปัญหา และช่วงระยะเวลาให้เกิดความสมดุลและเหมาะสม โดยอาจจะแบ่งช่วงเวลาของการศึกษาให้เหมาะสมกับกรอบการดำเนินงาน โดยอาจจะวางกรอบการศึกษาแบ่ง 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา บริบทต่างๆของพื้นที่ และทางออกแนวทางในการจัดการปัญหา และระยะที่ 2 การสังเคราะห์ผลผลิตที่ได้ ให้มีเวทีการสรุปบทเรียน 4 พื้นที่ แลกเปลี่ยนกัน จากการนำผลการวิจัยไปขับเคลื่อนในพื้นที่ ในการกำหนดระยะเวลาประมาณ 1-2 ปี

(7) ควรจะมีปรับแผนการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและ พิจารณาถึงความเหมาะสมและสภาพความเป็นจริงในทางปฏิบัติ

(8) ควรมีการนำเสนอของข้อมูลสภาพการถือครองที่ดินของชนในชุมชน และค่าเฉลี่ย ควรนำเสนอข้อมูลเป็นรายพื้นที่ ครัวเรือน ขนาดการถือครองที่ดิน ข้อมูลการสูญเสียที่ดิน ควรมีข้อมูลโดยละเอียดของแต่ละพื้นที่ ที่มีขนาดการถือครองและแสดงระยะเวลาตลอดจนปัญหา การสูญเสียที่ดินของชุมชน โดยนายทุนจะทำให้มีข้อมูลในการออกแบบวางแผนป้องกันในชุมชนอื่นต่อไป

(9) ควรมีการเชื่อมโยงข้อมูลจากพื้นที่ปฏิบัติการทั้ง 4 พื้นที่ ให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลซึ่งกัน

(10) ควรมีการปรับวัตถุประสงค์การดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและกรอบระยะเวลา

(11) ควรหาช่องทางในการสื่อสารเผยแพร่รณรงค์สร้างกระแสให้สังคมเกิดความตระหนัก ตื่นตัวต่อสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำปัญหาเรื่องที่ดิน และสร้างแนวร่วมให้สังคมร่วมกันปฏิรูปที่ดิน ที่หลากหลายและให้มีความต่อเนื่องทั้งทางตรงและทางอ้อม

(12) ควรพัฒนานวัตกรรมของการปฏิรูปที่ดิน โดยมีนวัตกรรมใหม่ๆ ในชุมชนเพื่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดิน และการนำเสนอทางเลือกในการจัดการที่ดินโดยชุมชน เช่น โฉนดชุมชน ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมชุมชนที่เสนอทางเลือกของระบบสิทธิการจัดการที่ดิน

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม สามารถอภิปรายในประเด็นที่สำคัญได้ ดังนี้

2.1 ผลการประเมินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านบริบท (context) ด้านปัจจัยนำเข้า (input) ด้านกระบวนการ (process) ด้านผลผลิต (product) ดังนี้

2.1.1 ด้านบริบท (context) กลุ่มคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดินฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ และผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ความเป็นมาหรือความจำเป็นของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมีความสอดคล้องกับประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำเรื่องที่ดิน ในส่วนของวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมความสอดคล้องกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม และพื้นที่ดำเนินการมีความเหมาะสม เนื่องจากปัญหาโครงสร้างการจัดการที่ดินของประเทศไทย เกิดจากการถือครองที่ดินไม่เป็นธรรม การใช้ประโยชน์ที่ดิน ป่าไม้ และกฎหมายไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ที่มีความสอดคล้องกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรม ซึ่งเป้าหมายสำคัญ ได้แก่ การใช้วิธีการจัดให้มีโฉนดชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐ การตั้งธนาคารที่ดิน เพื่อจัดหาที่ดินให้แก่ผู้ไร้ที่ดินทำกิน และการจัดเก็บภาษีเพื่อนำมาเป็นเงินทุนหมุนเวียนของธนาคารที่ดินและลดการถือครองที่ดินจำนวนมากลง และการจัดทำฐานข้อมูลที่ดินที่มีประสิทธิภาพ และการรณรงค์ให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน

ในส่วนพื้นที่ปฏิบัติการ จำนวน 4 พื้นที่ ได้สะท้อนปัญหาที่แตกต่างกันตามบริบทแต่ละพื้นที่ ได้แก่ ปัญหาการจัดสรรที่ดินของรัฐให้เกษตรกร ปัญหากระบวนการออกเอกสารสิทธิ์ ปัญหาประกาศอุทยานแห่งชาติทับพื้นที่ชุมชน และการบุกรุกที่ดินและป่าโดยนายทุน ผลการประเมินดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง การประเมินผลโครงการฟื้นฟูทางหลวงชนบทที่เสียหายอันเนื่องจากเหตุภัยพิบัติ: กรณีศึกษาในพื้นที่สำนักทางหลวงชนบทที่ 8 (นครสวรรค์) ของ นกคด ดีเรือก (2555: 104) ที่กล่าวว่า “การประเมินบริบท เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญสรุปได้ว่า ด้านบริบทของโครงการมีความเหมาะสมมีความเป็นไปได้ มีความจำเป็นเร่งด่วน

ในการดำเนินงานโครงการฯ วัตถุประสงค์และเป้าหมายชัดเจนสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ด้านฟื้นฟูเยียวยาในระดับมาก” นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ สมคิด พรหมจรรย์ (2552: 83-84) กล่าวว่า “ในการประเมินโครงการควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการเป็นกรอบให้ชัดเจนและสามารถตรวจสอบผลลัพธ์ที่โครงการนั้นๆ คาดหวัง”

2.1.2 ปัจจัยนำเข้า (input) ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้ และธรรมาภิบาลปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ด้านงบประมาณ ด้านความรู้และทักษะของบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการจัดการ มีความเพียงพอ ในการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และธรรมาภิบาลปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม เนื่องจาก งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน มีความเหมาะสมกับกิจกรรมใน โครงการ โดยสามารถ ดำเนินการ ตามกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน โดยเฉพาะมีองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องขับเคลื่อน ประเด็นปัญหาที่ดินในพื้นที่ ได้เข้ามามีส่วนร่วมให้การสนับสนุนงบประมาณทำให้เกิดการ บูรณาการการทำงานร่วมกัน ในด้านความรู้และทักษะของบุคลากร จะมีความรู้และทักษะ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์การทำงานด้านที่ดินมาเป็นระยะเวลาหลายปีโดยแต่ละคนจะมี บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบใน โครงการอย่างชัดเจน ด้านวัสดุอุปกรณ์ ได้มีการวางแผน งบประมาณค่าวัสดุอุปกรณ์ใน โครงการแล้ว อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์จากพื้นที่ ดำเนินการ ด้านการจัดการ ได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของการดำเนินงานโครงการฯ ออกเป็น 2 ทีม หลักๆ ได้แก่ คณะทำงานส่วนกลาง และคณะทำงานในพื้นที่ ทำให้การดำเนินงานเกิดความคล่องตัว รวดเร็วยืดหยุ่น และมีผู้ประสานงานของโครงการที่คอยอำนวยความสะดวกในการจัดการเรื่อง ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

ในส่วนระยะเวลาพบว่าไม่เพียงพอในการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ ความรู้และธรรมาภิบาลปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม เนื่องจาก มีข้อจำกัด ด้วยเงื่อนไข สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมตามแผนกิจกรรมใน โครงการ ทำให้ต้องมีการ ขอยกยเวลาจากหน่วยงานให้การสนับสนุนงบประมาณ โดยส่งผลกระทบต่อการได้มาซึ่งข้อมูลใน การประมวล สังเคราะห์องค์ความรู้จากการศึกษาวิจัยในพื้นที่ปฏิบัติการ และโจทย์ของการศึกษา กับระยะเวลาไม่ค่อยเหมาะสมเนื่องจากบางพื้นที่การหาทางออกของปัญหาต้องใช้ระยะเวลา การศึกษา ผลการประเมินดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง การประเมินนโยบายกองทุน หลักประกันสุขภาพองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ ของ ธนิก ชนศิริ โชติ (2554: 19-120) ที่กล่าวว่า “การประเมินปัจจัยนำเข้า ที่จะนำไปใช้โดยผ่านกระบวนการ บริหารจัดการของกองทุนฯ มีความเพียงพอและเหมาะสมกับขอบข่ายการดำเนินงานที่กองทุนฯ โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้า 4 ประการ ได้แก่ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานกองทุนฯ งบประมาณ

วัสดุ อุปกรณ์ และข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้าพื้นฐานที่กองทุนฯทุกแห่งใช้ในการดำเนินงาน” นอกจากนี้ยังไม่มีผลสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง การประเมินผลโครงการฟื้นฟูทางหลวงชนบทที่เสียหายอันเนื่องจากเหตุภัยพิบัติ: กรณีศึกษาในพื้นที่สำนักทางหลวงชนบทที่ 8 (นครสวรรค์) ของ นภคธ ดิเรือก (2555: 105) ที่กล่าวว่า “ด้านปัจจัยนำเข้า บุคลากรที่มีหน้าที่ควบคุมงานก่อสร้างมีจำนวนไม่เพียงพอกับปริมาณงานที่จะต้องดำเนินการในช่วงเวลาเดียวกัน และงบประมาณที่ได้รับล่าช้าทำให้แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนไม่ทันการณ์”

2.1.3 ด้านกระบวนการ (process) ผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีความเห็นสอดคล้องกันว่าการวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการ การประมวลผลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆและดำเนินการศึกษาในพื้นที่ การเชิญนักวิจัย ผู้รู้ มาให้ความคิดเห็น และการจัดกิจกรรมรณรงค์ได้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการเนื่องจากคณะทำงานได้มีการประชุมเพื่อวางแผนสำหรับวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการกรณีศึกษา 4 พื้นที่ โดยได้วางกรอบการเขียนรายงานผลการศึกษาในพื้นที่ แบ่งเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่ 1) บทนำ 2) บริบทของพื้นที่ 3) ปมปัญหาที่ดิน 4) การปรับตัวต่อสู้ของชุมชน 5) ทิศทางการจัดการปัญหา และการสร้างระบบการจัดการที่ดินที่ยั่งยืนของชุมชน และได้มีการประมวลเอกสารงานวิจัยที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการถือครองที่ดินของประเทศไทย นโยบายเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินของไทย กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินของไทย และงานวิจัยต่างประเทศและประมวลปัญหาระดับพื้นที่สู่การวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอทางนโยบายจากกรณีศึกษา 4 พื้นที่ สำหรับการเชิญนักวิจัย ผู้รู้ มาให้ความคิดเห็น โดยมีการดำเนินการ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกเป็นการจัดประชุมติดตามความก้าวหน้าการดำเนินโครงการโดยเป็นการเสนอผลการศึกษาวิจัยในพื้นที่ ส่วนที่สอง พื้นที่ปฏิบัติการ 4 พื้นที่ ได้เชิญนักวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมให้ข้อคิดเห็นต่อผลการศึกษาในพื้นที่ดำเนินการ และส่วนที่สามคือ เวทีสรุปผลการสังเคราะห์ความรู้เรื่องการปฏิรูปที่ดิน และในการจัดกิจกรรม รณรงค์การปฏิรูปที่ดินผ่านช่องทาง ทั้งรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุชุมชน รายการโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ต่างๆ เพื่อให้สังคมได้เกิดความตื่นตัวร่วมกันและช่วยกันผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาในที่ดินของประเทศไทย

ผลการประเมินดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง การประเมินโครงการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนบ้านกอกวิทยาการ ของสุวรรณบรรจง (2558: 94) ที่กล่าวว่า “ การประเมินด้านกระบวนการของโครงการฯโดยนำทรัพยากรที่จัดเตรียมไว้มาดำเนินการอย่างเป็นระบบแสดงให้เห็นว่ามีการวางแผนเตรียมความพร้อมหลายๆด้านในการดำเนินงานของโครงการเป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้ การวางแผนมีความชัดเจน เน้นการปฏิบัติจริง และโครงการยังดำเนินงานครบทุกกิจกรรมเป็นตามระยะเวลาที่กำหนดมี

ติดตามผลการดำเนินงานและมีการประเมินผลสรุปผลการดำเนินงานนอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ เซาว์ อินโย (2553: 13-16) กล่าวว่า “การประเมินกระบวนการ (process evaluation) เป็นการประเมินการบริหาร โครงการ การจัดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้าของโครงการมาใช้เหมาะสมหรือไม่ กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ มีประโยชน์ในการค้นหาจุดเด่นหรือ จุดด้อยของโครงการ”

2.1.4 ด้านผลผลิต (product) กลุ่มตัวอย่างคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ และผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผลผลิตที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ได้แก่ 1) ข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่ยั่งยืน และเป็นธรรม โดยได้สังเคราะห์ปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายด้านที่ดินสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความขัดแย้งการใช้ประโยชน์จากที่ดินระหว่างประชาชนกับรัฐ และการกระจายการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นธรรมการขาดฐานข้อมูลที่ดินที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐ 2) แนวทางรูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ จากการรวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้แนวทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินจะต้อง การดำเนินการ โฉนดชุมชน การจำกัดการถือครองที่ดิน การจัดตั้งกองทุนธนาคารที่ดินเพื่อการเกษตร และภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้า แต่ประเด็นสำคัญคือ การนำผลการศึกษาไปสู่รูปธรรมในระดับนโยบาย

ในส่วนผลผลิตที่ไม่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ได้แก่ 1) รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ ด้วยข้อจำกัดการได้มาซึ่งข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลการถือครองที่ดินของประเทศไทยจากหน่วยงานของรัฐ จำเป็นต้องใช้ระยะเวลาการดำเนินการที่มากขึ้นในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวบรวมฐานข้อมูลการถือครองที่ดินของประชาชนทั้งประเทศ จากหน่วยงานที่รับผิดชอบและจากสถานการณ์การครอบครองพื้นที่จริง 2) การรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดินและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างแพร่หลาย ด้วยข้อจำกัดเฉพาะกลุ่มคนที่ประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำในเรื่องที่ดิน เป็นเพียงการดำเนินการประมวลองค์ความรู้ในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์หนังสือคู่มือการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเผยแพร่รณรงค์ต่อสาธารณะและยังมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับเครือข่ายและวิทยุชุมชน เรื่องแนวทางการปฏิรูปที่ดินระดับท้องถิ่นและประเทศ 4 ภาค เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจกับกลุ่มที่เป็นสื่อวิทยุชุมชนในพื้นที่ให้สามารถสื่อสารสาธารณะสร้างความตื่นตัวในพื้นที่ต่อไปอีก ผลการประเมินดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง การประเมิน โครงการเกษตรในโรงเรียน

ผักดีไม่มีสารพิษ ธุรกิจเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในโรงเรียน ของ อิศริย์ พูลพัฒน์ (2556: 49) กล่าวว่า ด้านผลผลิต มีความคิดเห็นว่ามีระดับความพึงพอใจต่อโครงการในระดับมาก โดยนักเรียน มีการพัฒนาความรู้ ทักษะ และสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ สอดคล้องกับแนวคิดของ พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2555: 150-153) กล่าวว่า “การประเมินผลผลิต (output evaluation) โดยพิจารณาจากปริมาณและคุณภาพของผลผลิตเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ตลอดจนการนำเอาความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน”

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการประเมินข้างต้น ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการนำผลการประเมินไปประยุกต์ใช้ต่อผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน โครงการพัฒนาองค์ความรู้ และธรรมรงค์ การปฏิรูปที่ดิน ที่ยั่งยืนและเป็นธรรม เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาคั้งนี้

3.1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการจะต้องสอดคล้องกับระยะเวลางบประมาณ ในการดำเนินกิจกรรม

3.1.2 ควรมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในด้านความรู้และทักษะของการทำวิจัยในชุมชน

3.1.3 ควรหาช่องทางในการสื่อสารเผยแพร่ธรรมรงค์สร้างกระแสให้สังคมเกิดความตระหนัก ตื่นตัว ต่อสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำปัญหาเรื่องที่ดิน และสร้างแนวร่วมให้สังคมร่วมกันปฏิรูปที่ดิน ที่หลากหลายและให้มีความต่อเนื่องทั้งทางตรงและทางอ้อม

3.1.4 การออกแบบทางการเมืองต้องกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการเปลี่ยนแปลงให้ชัดเจน ประกอบกับการวางแผนปฏิบัติ โดยนำประเด็นการปฏิรูปที่ดินไปใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง

3.1.5 การพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ของการปฏิรูปที่ดิน เพื่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้านที่ดิน และการนำเสนอทางเลือกในการจัดการที่ดินโดยชุมชน เช่น โฉนดชุมชน ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมชุมชนที่เสนอทางเลือกของระบบสิทธิการจัดการที่ดิน นอกจากนี้ ยังพบชุมชนที่ดำเนินการเรื่อง กองทุนที่ดิน เพื่อรับซื้อที่ดินคืนชุมชน เป็นการปฏิรูปที่ดินโดยชุมชนเพื่อจัดการให้ที่ดินไม่ให้สูญไปจากชุมชน หากมีการการพัฒนาพัฒนาองค์ความรู้และธรรมรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมระยะต่อไป

3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการวิจัยถึงการนำผลการศึกษาจากโครงการไปสู่การปฏิบัติการขับเคลื่อนในระดับชาติและระดับพื้นที่

3.2.2 ควรมีการนำผลจากการศึกษาไปเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านที่ดิน เพื่อผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนตามผลการศึกษา และมีการวิจัยประเมินผลการขับเคลื่อนดังกล่าวต่อไปเพื่อเสนอต่อสาธารณชนต่อไป

3.2.3 ควรมีการนำข้อจำกัดจากผลการประเมินโครงการไปดำเนินการต่อยอดและขยายผลการศึกษาวิจัยต่อไป ได้แก่ การพัฒนารูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดินและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดิน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป. (2554). *มติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิกี.
- จันทร์มณี แดงอ่ำ. (2554). *เรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมการอ่านกับชาวฟ้าขาว โรงเรียนวัดโบสถ์ศึกษา จังหวัดพิษณุโลก. (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม. (2551). *การบริหารและประเมินโครงการ*. ราชบุรี: ชรรมรักษ์.
- เขาว์ อินโย. (2553). *การประเมินโครงการ*. กรุงเทพฯ: เฮ้าส์ ออฟ เคอร์มิสท์.
- ชนิก ชนศิริโชติ. (2554). *การประเมินนโยบายกองทุนหลักประกันสุขภาพองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอแม่เอน จังหวัดเชียงใหม่. (การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นภคด ดีเรือก. (2555). *การประเมินผลโครงการฟื้นฟูทางหลวงชนบทที่เสียหายอันเนื่องจากเหตุภัยพิบัติ: กรณีศึกษาในพื้นที่สำนักทางหลวงชนบทที่ 8 (นครสวรรค์)*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- นิตา ซูโต. (2527). *การประเมินโครงการ*. กรุงเทพฯ: บรรณสาร.
- พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2555). *เทคนิคการประเมินโครงการ*. กรุงเทพฯ: เฮ้าส์ ออฟ เคอร์มิสท์.
- พิสนุ พงศ์ศรี. (2553). *เทคนิควิธีการประเมิน*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ด้านสุทธา.
- เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2551). *การประเมินโครงการแนวคิดและแนวปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ระเบียบสำนักงานรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิรูป พ.ศ.2553. สำนักงานปฏิรูป (2553).
- รัตนะ บัวสนธ์. (2540). *การประเมินผลโครงการการวิจัยประเมินผล*. กรุงเทพฯ: คอมแพคท์พริ้นท์.
- วนิดา เกื้อกูล. (2555). *การประเมินโครงการพัฒนาความสามารถในการทำโครงการวิทยาศาสตร์ของผู้เรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดชุมพร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

- ศุภชัย คัทธมารศรี. (2555). การประเมินโครงการส่งเสริมอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกัญศุนย์ อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู. (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2552). เทคนิคการประเมินโครงการ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี: จตุพรดีไซน์. สำนักงานปฏิรูป. (2553). โครงสร้างของหน่วยงานสำนักงานปฏิรูป.
- สำนักงานปฏิรูป. (2553). โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืน และเป็นธรรม.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2554). การประเมินผลโครงการ: หลักการและการประยุกต์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สามลดา.
- สุภาพร พิศาลบุตร. (2547). การวางแผนและการบริหารโครงการ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สุวรรณ บรรจง . (2558). การประเมินโครงการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนบ้านกอกวิทยาการ โดย CIPP Model . (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สุวิมล ตีรกันันท์. (2550). การประเมินโครงการ: แนวทางสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญญา สมภาร. (2555). การประเมินโครงการพัฒนาวินัยด้านการรักษาความสะอาดของนักเรียนโรงเรียนสามัคคีวิทยาการ อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี. (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.
- อิสริย์ พูลพัฒน์. (2556). การประเมินโครงการเกษตรในโรงเรียนผักดีไม่มีสารพิษ ธุรกิจเกษตรเพื่ออาหารกลางวันในโรงเรียน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง, กรุงเทพมหานคร.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบราชสันตติวงศ์

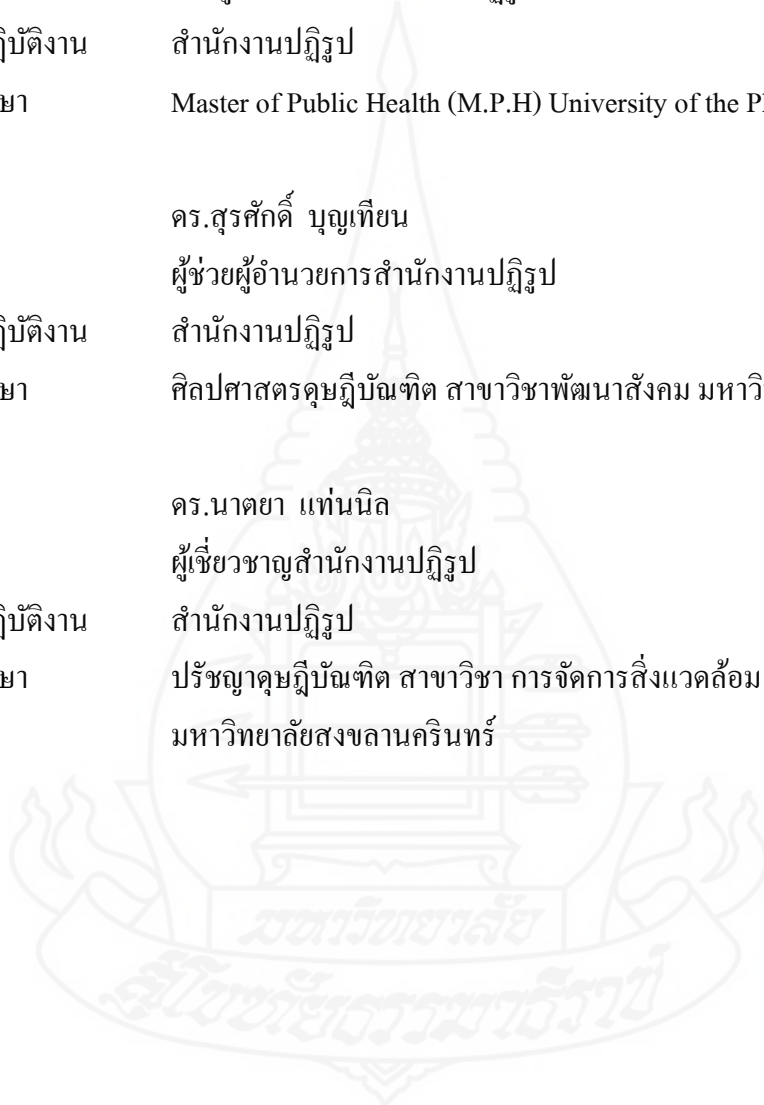
ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการศึกษา

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการศึกษา

ชื่อ-สกุล	นางกรรณิการ์ บรรเทงจิตร
ตำแหน่ง	รองผู้อำนวยการสำนักงานปฎิรูป
สถานที่ปฏิบัติงาน	สำนักงานปฎิรูป
วุฒิการศึกษา	Master of Public Health (M.P.H) University of the Philippines
ชื่อ-สกุล	ดร.สุรศักดิ์ บุญเทียน
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานปฎิรูป
สถานที่ปฏิบัติงาน	สำนักงานปฎิรูป
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยนเรศวร
ชื่อ-สกุล	ดร.นาดยา แทนนิต
ตำแหน่ง	ผู้เชี่ยวชาญสำนักงานปฎิรูป
สถานที่ปฏิบัติงาน	สำนักงานปฎิรูป
วุฒิการศึกษา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาคผนวก ข

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

ที่ ศอ ๐522.17/บ 312

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

10 เมษายน 2556

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน รองผู้อำนวยการสำนักงาน วิทยาลัย
(คุณกรรณิการ์ บชรเท็งจัด)

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงการการศึกษาค้นคว้าอิสระ จำนวน 1 ชุด
2. แบบสอบถาม จำนวน ชุด

เนื่องด้วย นางสาวรัฐวรรณ เสงสีหาพันธ์ นักศึกษาศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ ได้ยื่นคำขอเข้าศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง "การประเมินผลโครงการการพัฒนาองค์ความรู้และแรงจูงใจการปฏิบัติที่ยั่งยืนและเป็นธรรม" ตามโครงการการศึกษาค้นคว้าอิสระที่ส่งมาพร้อมนี้

การข้คำขอการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่เก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระไว้หนึ่งเล่มแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือวิจัยที่จัดทำขึ้น มีความครบถ้วนเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชา วิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ จึงได้ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัยโดยได้โปรดพิจารณาตรวจสอบ และให้ความคิดเห็นเพื่อประกอบการศึกษาดังกล่าว หากต้องการสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมโปรดติดต่อกับ นักศึกษาโดยตรงได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ 083-7158792 , E-mail : ratthawan@refoan.or.th

สาขาวิชา ฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความคิดเห็นจากท่านเป็นอย่างดี และขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัฐฉวี เข็มทอง)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

โทร. 02-5048181 6

โทรสาร. 02-5033612

ที่ กษ ๐522.17/บ 31๔

สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ราชบุรี
ผ่านบางคูวัด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

1๐ เมษายน 2556

เรื่อง ขณ.เรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน นักวิชาการ ผู้ชำนาญการ
(ตรงมาตราบ: แทนมิตร)

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงการการศึกษาค้นคว้าอิสระ จำนวน 1 ชุด
2. แบบสอบถาม จำนวน ชุด

เนื่องด้วย นางสาวรัฐธรรม เสงสีหาพันธ์ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ราชบุรี กำลังทำการศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง "การประเมินผลโครงการการพัฒนาระบบความรู้และบรรณารักษณ์การปฏิบัติที่สืบพันธ์ในระบอบเป็นธรรม" ตามโครงการการศึกษาค้นคว้าอิสระที่ส่งมาพร้อมนี้

การจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่เก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระไว้หนึ่งฉบับแล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือวิจัยที่จัดทำนั้น มีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาวิทยาการจัดการ จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย โดยได้โปรดพิจารณาตรวจสอบ และให้ความคิดเห็นเพื่อใช้ประกอบการศึกษาทั้งกล่าว หากต้องการสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมโปรดติดต่อกับ นักศึกษาโดยตรงได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ 083-7158792 , E-mail : ratthawong@efcom.or.th

สาขาวิชา ฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ สีม่วง)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ

โทร. 02-5046181-6
โทรสาร. 02-5033612

ที่ ศธ 0522.17/ ม 313

สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ตำบลพยุหะ จ.นนทบุรี
จังหวัดนนทบุรี 11120

10 เมษายน 2556

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูป
(๑.สุรศักดิ์ บุญเยี่ยม)

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด
จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นายสุรศักดิ์ บุญเยี่ยม นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กำลังศึกษาชั้นปริญญาโท สาขาวิชาวิทยาการจัดการ เรื่อง "การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และแรงจูงใจการปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม" ตามโครงการศึกษาค้นคว้าอิสระที่ส่งมาพร้อมนี้

การจัดทำการศึกษาขั้นพื้นฐานเรื่องดังกล่าวข้างต้น ได้จัดทำเครื่องมือวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาชั้นวุฒิปริญญาโท สาขาวิชาวิทยาการจัดการ ซึ่งโครงข้อเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัยที่ได้ไปพบพิจารณาตรวจสอบ และให้ความเห็นเพื่อใช้ประกอบการศึกษาขั้นสุดท้าย หากต้องการสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมโปรดติดต่อกับนักศึกษาดังกล่าวโดยตรงได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ 083-7158792 , E-mail : ratthawan@reform.or.th

สาขาวิชาฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ นิมทอง)

ประธานคณะกรรมการประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ

โทร. 02-5048281-6

โทรสาร. 02-5033612

ภาคผนวก ค
แบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม
สำหรับ ผู้รับผิดชอบโครงการ

.....

ข้าพเจ้า นางสาวรัฐวรรณ เสงสีหาพันธ์ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ได้ทำการศึกษา
เรื่อง การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม
ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าอิสระ โดยแบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะเก็บข้อมูล
เพื่อประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม
ในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ตามลำดับ

คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และจะเป็นข้อมูลในการ
พัฒนาโครงการต่อไปในอนาคต ผู้ศึกษาจึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้ตอบคำถามทุกข้อตามความ
เป็นจริง โดยจะประมวลเพื่อการศึกษาครั้งนี้เท่านั้น และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การประเมินเกี่ยวกับโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดิน
ที่ยั่งยืนและเป็นธรรม ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การประเมินด้านบริบท

ส่วนที่ 2 การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า

ส่วนที่ 3 การประเมินด้านกระบวนการ

ส่วนที่ 4 การประเมินด้านผลผลิต

ตอนที่ 3 ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และ
รณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี

เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง

ระดับการศึกษา.....

ประสบการณ์การทำงานด้านที่ดิน.....ปี

ตอนที่ 2 การประเมินเกี่ยวกับโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ส่วนที่ 1 การประเมินด้านบริบท

1.1 ความเป็นมาหรือความจำเป็นของโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมีความสอดคล้องกับความเหลื่อมล้ำประเด็นปัญหาเรื่องที่ดินหรือไม่ อย่างไร

( ) สอดคล้อง เนื่องจาก.....

( ) ไม่สอดคล้อง เนื่องจาก.....

โปรดระบุความเป็นมาหรือความจำเป็นที่เหมาะสม

.....

1.2 วัตถุประสงค์โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมีความสอดคล้องกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมติที่ 1 การจัดการทรัพยากรและที่ดินอย่างเป็นธรรมหรือไม่ อย่างไร

( ) สอดคล้อง เนื่องจาก.....

( ) ไม่สอดคล้อง เนื่องจาก.....

โปรดระบุความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม

.....

1.3 ความเหมาะสมของพื้นที่ดำเนินการ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

( ) เหมาะสม เนื่องจาก.....

( ) ไม่เหมาะสม เนื่องจาก.....

โปรดระบุพื้นที่ดำเนินการที่เหมาะสม

.....

ส่วนที่ 2 การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า

2.1 ท่านคิดว่าปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการดำเนิน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูป ที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมีอะไรบ้าง

.....
.....

2.2 ด้านงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนมาดำเนิน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การ ปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมีเพียงพอหรือไม่ อย่างไร

- ( ) เพียงพอ เนื่องจาก.....
- ( ) ไม่เพียงพอ เนื่องจาก.....

โปรดระบุงบประมาณที่เหมาะสม

.....

2.3 ด้านความรู้และทักษะของบุคลากรที่ดำเนิน โครงการ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์ การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

- ( ) เหมาะสม เนื่องจาก.....
- ( ) ไม่เหมาะสม เนื่องจาก.....

โปรดระบุความรู้และทักษะของบุคลากรที่ควรพัฒนา

.....

2.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็น ธรรมมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

- ( ) เหมาะสม เนื่องจาก.....
- ( ) ไม่เหมาะสม เนื่องจาก.....

โปรดระบุด้านวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม

.....

2.5 ด้านระยะเวลาในการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและ เป็นธรรมมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

- ( ) เหมาะสม เนื่องจาก.....
- ( ) ไม่เหมาะสม เนื่องจาก.....

โปรดระบุระยะเวลาที่เหมาะสม

.....

2.6 ด้านการจัดการในการดำเนิน โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิบัติที่ดิ้นที่ยั่งยืนและเป็นธรรม มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

( ) เหมาะสม เนื่องจาก.....

( ) ไม่เหมาะสม เนื่องจาก.....

โปรดระบุด้านการจัดการที่เหมาะสม

.....

2.7 ท่านคิดว่าโครงการมีปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับทรัพยากรหรือปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำเนินการโครงการหรือไม่ อย่างไร และถ้ามีโปรดให้ข้อเสนอแนะด้วย

( ) มีปัญหาอุปสรรค เนื่องจาก.....

โปรดให้ข้อเสนอแนะ

.....

( ) ไม่มีปัญหาอุปสรรค เนื่องจาก.....

ส่วนที่ 3 การประเมินด้านกระบวนการ

3.1 การวางกรอบเก็บข้อมูลและปฏิบัติการเป็นไปตามแผนปฏิบัติการหรือไม่ อย่างไร

( ) ตรงตามแผนปฏิบัติการ เนื่องจาก.....

( ) ไม่ตรงตามแผนปฏิบัติการ เนื่องจาก.....

โปรดระบุแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

.....

3.2 การประมวลผลข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆและดำเนินการศึกษาในพื้นที่เป็นไปตามแผนปฏิบัติการหรือไม่ อย่างไร

( ) ตรงตามแผนปฏิบัติการ เนื่องจาก.....

( ) ไม่ตรงตามแผนปฏิบัติการ เนื่องจาก.....

โปรดระบุแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

.....

3.3 การเชิญนักวิจัย ผู้รู้ มาให้ความคิดเห็นเป็นไปตามแผนปฏิบัติการหรือไม่ อย่างไร

( ) ตรงตามแผนปฏิบัติการ เนื่องจาก.....

( ) ไม่ตรงตามแผนปฏิบัติการ เนื่องจาก.....

โปรดระบุแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

.....

3.4 การจัดกิจกรรมรณรงค์เป็นไปตามแผนปฏิบัติการหรือไม่ อย่างไร

( ) ตรงตามแผนปฏิบัติการ เนื่องจาก.....

( ) ไม่ตรงตามแผนปฏิบัติการ เนื่องจาก.....

โปรดระบุแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

.....

3.5 ท่านคิดว่าโครงการมีปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับระหว่างดำเนินงานโครงการหรือไม่ อย่างไร และถ้ามีให้ข้อเสนอแนะด้วย

( ) มีปัญหาอุปสรรค เนื่องจาก.....

โปรดให้ข้อเสนอแนะ

.....

( ) ไม่มีปัญหาอุปสรรค เนื่องจาก.....

ส่วนที่ 4 การประเมินด้านผลผลิต

4.1 ท่านคิดว่าการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ อย่างไร

( ) บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจาก.....

( ) ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจาก.....

โปรดระบุแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

.....

4.2 หลังจากการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมเสร็จสิ้นแล้วได้ผลผลิตคือข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืนหรือไม่ อย่างไร

( ) ได้ผลผลิต เนื่องจาก.....

( ) ไม่ได้ผลผลิต เนื่องจาก.....

โปรดระบุแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

.....

4.3 หลังจากการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมเสร็จสิ้นแล้วได้ผลผลิตคือ รูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือไม่ อย่างไร

( ) ได้ผลผลิต เนื่องจาก.....

( ) ไม่ได้ผลผลิต เนื่องจาก.....

โปรดระบุแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

.....

4.4 หลังจากการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมเสร็จสิ้นแล้วได้ผลผลิตคือ แนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมข้อเสนอในเชิงปฏิบัติการหรือไม่ อย่างไร

( ) ได้ผลผลิต เนื่องจาก.....

( ) ไม่ได้ผลผลิต เนื่องจาก.....

โปรดระบุแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

.....

4.5 หลังจากการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมเสร็จสิ้นแล้ว ได้ผลผลิต คือ มีการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินหรือไม่ อย่างไร

( ) ได้ผลผลิต เนื่องจาก.....

( ) ไม่ได้ผลผลิต เนื่องจาก.....

โปรดระบุแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

.....

4.6 ท่านคิดว่าโครงการมีปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับผลผลิตของโครงการหรือไม่ อย่างไร และถ้ามีให้ข้อเสนอแนะด้วย

( ) มีปัญหาอุปสรรค เนื่องจาก.....

โปรดให้ข้อเสนอแนะ

.....

( ) ไม่มีปัญหาอุปสรรค เนื่องจาก.....

**ตอนที่ 3 ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์
การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม**

1. หลังจากดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม
เสร็จสิ้นแล้ว ท่านคิดว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร

( ) มี เนื่องจาก.....

( ) ไม่มี เนื่องจาก.....

2. หลังจากดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม
เสร็จสิ้นแล้ว ท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการดำเนินงาน อย่างไร

( ) มี เนื่องจาก.....

( ) ไม่มี เนื่องจาก.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม
สำหรับ คณะอนุกรรมการปฏิรูประบบการจัดการที่ดิน
ฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและน้ำ

.....

ข้าพเจ้า นางสาวรัฐวรรณ เสงสีหาพันธ์ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้ทำการศึกษา
เรื่อง การประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม
ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าอิสระ โดยแบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะเก็บข้อมูล
เพื่อประเมินผลโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม
ในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ตามลำดับ

คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และจะเป็นข้อมูลในการ
พัฒนาโครงการต่อไปในอนาคต ผู้ศึกษาจึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้ตอบคำถามทุกข้อตามความ
เป็นจริง โดยจะประมวลเพื่อการศึกษาครั้งนี้เท่านั้น และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การประเมินเกี่ยวกับโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่
ยั่งยืนและเป็นธรรม ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การประเมินด้านบริบท

ส่วนที่ 2 การประเมินด้านผลผลิต

ตอนที่ 3 ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และ
รณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล.....

อายุ.....ปี เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง

ระดับการศึกษา.....

ประสบการณ์การทำงานด้านที่ดิน.....ปี

ตอนที่ 2 การประเมินเกี่ยวกับโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ส่วนที่ 1 การประเมินด้านบริบท

1.1 ความเป็นมาหรือความจำเป็นของ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืน และเป็นธรรมมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

( ) สอดคล้อง เนื่องจาก.....

( ) ไม่สอดคล้อง เนื่องจาก.....

โปรดระบุความเป็นมาหรือความจำเป็นที่เหมาะสม

.....

1.2 วัตถุประสงค์โครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมีความสอดคล้องกับมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ.2554 ในมิติที่ 1 การจัดการทรัพยากร และที่ดินอย่างเป็นธรรมหรือไม่ อย่างไร

( ) สอดคล้อง เนื่องจาก.....

( ) ไม่สอดคล้อง เนื่องจาก.....

โปรดระบุความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม

.....

1.3 ความเหมาะสมของพื้นที่ดำเนินการโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

( ) เหมาะสม เนื่องจาก.....

( ) ไม่เหมาะสม เนื่องจาก.....

โปรดระบุพื้นที่ดำเนินการที่เหมาะสม

.....

ส่วนที่ 2 การประเมินด้านผลผลิต

2.1 ท่านคิดว่าการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ อย่างไร

( ) บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจาก.....

( ) ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจาก.....

โปรดระบุแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

.....

2.2 หลังจากการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมเสร็จสิ้นแล้วได้ผลผลิตคือข้อมูลปัญหาเชิงโครงสร้างนโยบายที่นำมาสู่สภาพปัญหาการจัดการที่ดินที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยั่งยืนหรือไม่ อย่างไร

( ) ได้ผลผลิต เพราะ.....

( ) ไม่ได้ผลผลิต เพราะ.....

โปรดระบุแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

.....

2.3 หลังจากการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมเสร็จสิ้นแล้วได้ผลผลิตคือรูปแบบการพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือไม่ อย่างไร

( ) ได้ผลผลิต เพราะ.....

( ) ไม่ได้ผลผลิต เพราะ.....

โปรดระบุแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

.....

2.4 หลังจากการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมเสร็จสิ้นแล้วได้ผลผลิตคือแนวทาง รูปแบบ และกลไกการปฏิรูปที่ดินเพื่อความยั่งยืนและเป็นธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พร้อมข้อเสนอเชิงปฏิบัติการหรือไม่ อย่างไร

( ) ได้ผลผลิต เพราะ.....

( ) ไม่ได้ผลผลิต เพราะ.....

โปรดระบุแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

.....

2.5 หลังจากการดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมเสร็จสิ้นแล้ว ได้ผลผลิต คือ มีการรณรงค์เผยแพร่ต่อสาธารณะให้เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาที่ดิน และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการปฏิรูปที่ดินหรือไม่ อย่างไร

( ) ได้ผลผลิต เพราะ.....

( ) ไม่ได้ผลผลิต เพราะ.....

โปรดระบุแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

.....

2.6 ท่านคิดว่าโครงการมีปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับผลผลิตของโครงการหรือไม่ อย่างไร และถ้ามีให้ข้อเสนอแนะด้วย

( ) มีปัญหาอุปสรรค เนื่องจาก.....

โปรดให้ข้อเสนอแนะ

.....

( ) ไม่มีปัญหาอุปสรรค เนื่องจาก.....

ตอนที่ 3 ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

1. หลังจากดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมเสร็จสิ้นแล้ว ท่านคิดว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร

( ) มี เนื่องจาก.....

( ) ไม่มี เนื่องจาก.....

2. หลังจากดำเนินโครงการพัฒนาองค์ความรู้และรณรงค์การปฏิรูปที่ดินที่ยั่งยืนและเป็นธรรมเสร็จสิ้นแล้ว ท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการดำเนินงานอย่างไร

( ) มี เนื่องจาก.....

( ) ไม่มี เนื่องจาก.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวรัฐวรรณ เสงสีหาพันธ์
วัน เดือน ปีเกิด	12 กันยายน 2527
สถานที่เกิด	อำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี
ประวัติการศึกษา	ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาสุขศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2550
สถานที่ทำงาน	สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ จังหวัดนนทบุรี
ตำแหน่ง	นักวิชาการ

